

POZVÁNÍ NA CESTU

Katechetická příloha

Pomůcka pro učitele Nedělní školy a náboženství

2003-2005

3. díl

ze 4 dílů 2. ročníku dvouletého cyklu

ACHABŮV KONEC

1Kr 22,1-38

30.1.2005

neděle Devítník

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 12,4 +7a — Kéž Hospodin zcela vymýtí ty úlisné rty, jazyk, co se velikášsky chvástá. Co vysloví Hospodin, jsou slova ryzi.

LITURGICKÉ ČTENÍ

1Kr 22, 1-6

PÍSNĚ

To já, ó Pane můj (S 331); Bojujte dál (S 17); Zachovej nám při svém slovu (EZ 417,1-4); Má duše Boha velebí (BTS 29, S 176); V nebi je trůn (S 360); Hříchy tvý (S 79); De profundis (S 327).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **prorokování** – je součástí dějin Božího lidu, ale není svázáno s jakoukoli událostí. Jeho východiskem je smlouva mezi Hospodinem a Izraelem, z této smlouvy vychází, její platnost potvrzuje a připomíná.

Ve SZ se ovšem nesetkáváme se systematickým učením o budoucnosti Božího lidu. Proroctví jsou vždy částečná, příležitostná. Proroci jsou především kazatelé, jejich záměrem nebylo vytvořit úplný přehled budoucích událostí. Proroctví je vyhlášení Božích úmyslů s jeho lidem a se světem, je to poselství vyslovené před někým i před určitou událostí. Proto vždy předpokládá určité posluchače, odpovídá na konkrétní situaci, je určeno konkrétnímu místu a době. Není v něm nic nepřesného, abstraktního. Je kázáním pro určitou dějinnou chvíli Izraele a pro jeho plné pochopení je třeba tyto okolnosti znát. Není to pouhá předpověď ani všeobecné poselství, platné ze všech okolností.

Prorokování je vždy ve službě Boha a on zůstává jeho Pánem. Není vázán věštbami proroků, je závislý jen na svém slovu, věčně živém, konkrétním a osobním. Není možné stavět proroctví SZ nad Boha Izraele; i pro-

roci musí stále znovu a znovu přijímat Hospodinovy výroky, které mají předat lidu.

– **falešný prorok** – je ten, který hlásá něco, nač se nelze spolehnout, co nemá podstatu v poselství od Boha. Falešné poselství neobstojí.

– **královi proroci a Mikajáš** – Achab chystá dobytčnou válku. Věštba dvorských proroků – rádců patřila v takových případech k běžné starověké vojenské taktice. Izrael v tom nebyl výjimkou (1Sa 23,1nn aj.). „Čtyři sta proroků Achabových jsou proroci dvorští, které si král živi a kteří jsou mu za to po vůli. Jóšafat (Jozafat) je právem podezřívá, že ‚prorokují‘ tak, aby se svému chleboďárci zavděčili. Proto si výslovně žádá **proroka Hospodinova**. Achab je k Jóšafatovi upřímný. Zná takového proroka.“ (Starý zákon, Překlad s výkladem sv.6, Praha, Kalich 1980, s.174).

Mikajáš přichází na královu výzvu a vyzívá slovo Hospodinovo. Prokazuje se jako pravý prorok (Dt 18, 15-22) a čeká i v žaláři s důvěrou, že se jeho slovo prokáže jako pravdivé. Achabův **šéfprorok** nese jméno **Sidkijáš** (Hospodin je spravedlivý), je to však jen maska, stejně jako jeho přilba s rohy. O jeho „pravé tváři“ vypovídá přídomek syn Kenaanův. Není svědkem víry, ale

zhoubného pohanství.

– **Mikajáš** znamená **Kdo je jako Hospodin?** Prorokovo vyznavačské jméno je zároveň i jeho „programem“ – obnovuje respekt k Hospodinově jedinečnosti. Izrael neřikal „věřím v Boha“, ale měl svá kréda, mezi něž patřila i vyznavačská formule „Kdo je jako Hospodin“ (viz např. Ex 15,11; Ž 113; 5 Mi 7,18; Iz 64,3 aj.) Izrael ne-drží „monoteismus“ (vznání jediného Boha) jako náboženskou ideologii („v jednoho Boha věřití budeš“) – ale jeho vyznání vyrůstá z užaslého porovnání jedinečných Božích skutků, popř. Boží spolehlivosti, se způsobem náboženství okolních národů. Přízvisko „**syn Jimlův**“ je odvozeno od slovesa naplnit – naznačuje snad, že v jeho zvěsti je plnost pravdy Hospodinovy (JIMLA – On -/Bůh/ plní, naplňuje)

– **první Mikajášova odpověď** (v.15) souznívá s věštbou dvorských proroků. Jeho slova se zdají potvrzovat řeč těch, kteří předpovídají Achabovo vítězství, ale přitom jsou zřetelně jejich ironizující ozvěnou. Svou odpověď ovšem nestvrzuje formulí „slyš slovo Hospodinovo“. Zatím mluví jako vyučený, tj. vyškolený zkušeností a vědomostmi (vyškolený je opakem povolání).

– **druhá odpověď** (v.17-23) vyvolává prudkou reakci Sidkijáše a Achaba. Mikajáš se jako povoláný Hospodinem nepřizpůsobuje většině, ale zvěstuje porážku vojsku a smrt králi Achabovi.

– **Mikajášův obraz** (v.19-23) kontrastuje v textu se Sidkijášovou scénkou (v. 11), symbolizující Achabovu sílu a vítězství. Podobné obrazy užívají i jiní svědci (např. Ez 1,26-28; Sk 7,55), také mimobiblická literatura. Prorok zde využívá ke zvěstování tehdy poměrně známou představu nebeského dvora. Dětem lze tuto část prorockého kázání vyprávět jako podobenství, ve kterém Mikajáš odhaluje, jak hluboce je rozpadlá Sidkijášova osobnost a jak zhoubná je důvěra k takovým profesionálním prorokům. Achab jako „zlo“ chápe to, co mu překáží v jeho mocenských záměrech (přičemž si správně

všímá, že Hospodin jeho pohanskému pojetí kralování už dlouho překážky klade). Mikajáš odhaluje, že skutečná zkáza vychází z úst těch, kdo králi poklonkují a jeho rozhodnutí nábožensky podbavují.

– **Sidkijášova reakce** (v.24) není důsledkem vznětlivé povahy, ale stvrzuje, že se jedná o zásadní spor mezi vyučeným a povoláním (inspirovaným Hospodinem), tedy mezi náboženským funkcionářem a povoláním. Čtenář si má uvědomit, že prorok není placená, stálá funkce a že církevní úřad ani doktorát teologie automaticky nezaručuje pravdivost zvěsti. Náboženské vzdělání ani postavení nečiní z člověka automaticky bytost odolnou vůči pokušením nebo otevřenou pravdě.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– **konvenční užití slov prorok a prorectví** je značně odlišné od naší soudobé jazykové zkušenosti, která pod těmito pojmy rozumí „(domněle) předpovídat budoucnost, věštit“ (viz i Slovník spisovného jazyka českého). Nevykreslete tedy proroka jako jasnovidce, který ví všechno předem. Prorok nebyl věstec ani jasnovidec. Vyřizoval vzkaz, *rokoval pro Hospodina*.

Prorok je vždy zasažený řečí Boží a dovede využít ke zvěstování všech svých znalostí a schopností. Není to jen „spontánně jednající člověk“, který pohrdá vzděláním, není na chvíli osvícený „hloupý Honza“. Podobné prorocké rysy vidíme u apoštola Pavla (když zdůrazní, že je povolán Vzkříšením, a neodvozuje svou autoritu od Petra), a u Ježíše v evangeliích (učí jako moc maje, ne jako zákoníci).

Budete-li pracovat se zkušenostmi a asociacemi, které děti mají, může se s velkou pravděpodobností ukázat, že na jejich zkušenost nelze navázat. A je to užitečně otevřeně říci. Samo vyprávění by pak „obraz proroka“ mělo vybarvit zřetelnými biblickými barvami.

– mějte na paměti, jakou perspektivu při vyprávění užíváte. Samo biblické vyprávění se střídavě soustředí

na Achaba, Jóšafata, Sidkijáše, Mikajáše a z napětí jejich výpovědí vyplývá konečné poselství. Děti mají sklon se s jedním z hrdinů identifikovat. Nejde však o to, aby se ze všech posluchačů stali proroci, ale aby všichni byli otevření zvláštnosti, nekonvenčnosti prorockých zvěstných důrazů.

– řazení scén v biblickém textu není (tak jako mnohde jinde) časově následné, ale významové (o způsobu Sidkijášova vystoupení se dozvídáme, až když přichází na scénu Mikajáš, a pod). Nebojte se vyprávět v nepřerývané časové linii, pamatujte zároveň a na záměr vyprávění.

– při výkladu Mikajášova podobenství o nebeském dvoru bychom neměli sklouznout ke zjednodušujícímu pojetí predestinace: „co se má stát, to se stejně stane“. Právě proroci nám dosvědčují, že není nic narýsováno předem, Hospodin je ochoten své rozhodnutí změnit (viz 1Kr 21,29; Jr 26,3).

– vyprávění o Achabově smrti nenasloucháme v pozici těch, kdo se radují „z konce zlého krále“. Příběh Achabovy zatvrzelosti je příběhem zpronevěřilé církve, která na apel Božího slova reaguje karikovaně jako Achab – místo skutečného pokání nastupuje jen pud sebezáchovy.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Obrázek je možné použít na začátku v rámci motivačního uvedení. Vyprávění potom můžete představit jako příběh o tom, koho a co poslouchal rád a nerad král Achab. V jeho závěru se k dotvořeným obrázkům opět vraťte. Ptejte se, jak by tedy vypadal obrázek domalovaný Achabem a zda je nebo není podobný obrázkům dětí. Hleďte společně obdoby a rozdíly a mluvejte o tom, co je tedy asi dobré a nadějně.

4. POMŮCKY:

Postavy některých proroků z knihy Dr. Tim Dowley: Školní průvodce bibli, s.14-15, Kalich Praha; Kniha o bibli, s.86-87 Proroci, Albatros, Praha 1992;

Biblický atlas (místa zmíněná v úloze); obrázek starověkého válečníka na voze ve zbroji; obrázek pohanského božstva.

K vyprávění dobře využijete postavy z Flanelografu II. Scéna před Achabem a Jóšafatem se dá jednoduše z dramati-zovat. S dětmi si např. můžete zhotovit masky vítězných válečníků, které Mikajáš svým slovem „strhne“.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší a střední** školní věk:

Už jste někdy zažili, že proti jednomu stála většina třídy a učitel/ka nakonec dal/a za pravdu tomu osamocenému proti většině?

(Variantu rozhovoru na toto téma si můžete nachystat pro mladší, střední a starší školní věk. S mladšími můžete mluvit o konfliktu ve škole, v partě a pod., se staršími o konfliktech společenských nebo třeba církevních. V rozhovoru přitom nepůjde jen o to, abychom artikulovali zkušenost „osamělého hlasu“, kterou zdaleka ne všichni udělali. Pokuste se artikulovat i pocity zkušenosti „pozorovatele“ či svědka takového konfliktu, který se rozhoduje, ke komu se přidat, komu dát za pravdu, koho poslechnout.)

Otázka pro **starší** školní věk:

Od koho se očekává, že bude mluvit (či psát) tak, jak se líbí těm, kdo mají moc, slávu, funkci?

(Tato motivace umožní osvětlit úlohu dvorských proroků. Jako kontrastní postavu pak přivedete na scénu povolane-ho svědka Hospodinova)

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

Pro mladší můžete jako předlohu vyprávění užít BD, úlohu č. 71 Achabův konec. Autor zcela vypouští scénu nebeského dvora, ponechává jen výrazné slovo o ovcích bez pastýře. Tím však vzbuzuje dojem, že těžištěm prorockého slova je předpověď situace. Pamatujte však, že v centru příběhu stojí Mikajáš

jako ten, kdo odhaluje falešnost dvorských proroků. Tuto rovinu vám pomůže podtrhnout zařazení motivace.

- I. Motivační rozhovor
- II. Král Achab chce vést válku
- III. Královští proroci předpovídají vítězství (Sidkijáš si nasazuje rohy)
- IV. Mikajáš vyřizuje Hospodinovo slovo a odhaluje zhoubnost Sidkijášova proroctví
- V. Mikajáš je uvězněn
- VI. Achab v bitvě umírá

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

Navržená osnova umožňuje po malých úpravách pracovat s jednou či druhou z navržených motivací. Dobře přitom můžete využít postavy posla. Dopředu Mikajášovi radí, jak má mluvit – předem se tedy rozhodl, jakému

typu „prorokování“ chce naslouchat – tomu, které je v souladu s královým záměrem. Na této postavě lze dobře ukázat, že nezáleží jen na prorocké povolání, odvaze a statečnosti, ale i na postoji těch, kdo se u takového konfliktu ocitnou.

- I. Motivační rozhovor
- II. Achabův záměr vést válku komentují dvorští proroci v čele se Sidkijášem, Jóšafatovi jejich vystoupení nestačí
- III. Posel přivádí Mikajáše a dává mu rady, jak má jeho slovo vypadat.
- IV. Mikajáš ironicky souzní s dvorskými proroky
- V. Mikajáš vypráví příběh z nebeského dvora
- VI. Sidkijášova a Achabova reakce
- VII. Achabova lest a smrt

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Koho považujete za lepšího kamaráda: toho, kdo vám schválí všechno, co vás napadne, nikdy se s vámi nehádá a udělá, co si umanete – nebo toho, kdo vám dokáže říct svůj názor a třeba se i postaví proti, když plánujete nějakou hloupost?

II. KRÁL ACHAB CHCE VÉST VÁLKU A RADÍ SE SE SVÝMI PROROKY

Izraelský král Achab plánuje hloupost. Chce vést válku proti sousednímu aramejskému království. Ví ovšem, že bude mít větší šanci na úspěch, když si najde spojence. A tak vyzve svého jižního souseda, judského krále Jóšafata: „Půjdeš se mnou do války o Rámot v Gileádu?“ – „To se ví, že půjdu. Vždyť jsme jako bratři, naše země a náš lid tvořily kdysi jeden celek... Ale přece by jen bylo dobré dotázat se Hospodina.“ – „To nebude žádný problém, mám čtyři sta proroků,“ halasil furiantsky král izraelský. A hned se jich ptá: „Mám jít do války, nebo mám od toho upustit?“ – Všimli jste si, vůbec se nezmínil o Hospodinu, mluví jen o sobě, jako by to stejně záleželo jen na něm, jak on, král, rozhodne. Dvorští proroci ovšem králi vždycky potvrdili to, co chtěl slyšet. A tak i teď jeden přes druhého prorokují: „Jen jdi, Hospodin ti dá vítězství.“

III. JUDSKÝ KRÁL MÁ POCHYBNOST O PRAVDIVOSTI DVORSKÝCH PROROKŮ

Kdo vlastně byli tihle proroci? Nepletme si je s jasnovidci, kartářkami a vykladači horoskopů, kteří jakože předpovídají budoucnost. Proroci nebyli věštcí. Jejich úkolem bylo vyřizovat vzkazy od Hospodina, oznamovat, jak věci, události a lidi vidí Bůh. Proto se jim také někdy říkalo „vidoucí“. Takový prorok přicházel a oznamoval Boží slovo, ať to bylo lidem vhod či nevhod. Opravdového proroka poznáte podle toho, že to vůbec neměl jednoduché, že často sklízel nevděk, mocných i obyčejných, protože musel králi i lidem vyřizovat věci, které se jim nelíbily.

Takového proroka však judský král na izraelském královském dvoře postrádá. Ti všichni, které vidí, jsou proroci „živnostníci“, kteří mají u dvora dobré bydlo, a proto se řídí zásadou: „Koho chleba jíš, toho píseň zpívej.“ Tohle judský král prokoukl, a tak naléhá na svého izraelského kolegu: „Nějakého Hospodinova proroka tu nemáš?“ – „No, o jednom bych věděl,“ ošíval se izraelský král, „ale jsem radši, když mi nechodí na oči, protože mi nikdy neprorokuje nic dobrého. Míkajáš se jmenuje; nesnáším ho, už tím svým jménem mě provokuje.“ (Míkajáš, Kdo je jako Hospodin?) „Nemluv tak,“ napomenul izraelského krále jeho judský soused, „a raději pro něj pošli.“

IV. POSEL JDE PRO MÍKAJÁŠE A NABÁDÁ JEJ, JAK MÁ PŘED KRÁLEM MLUVIT

Zatímco posel jde pro Míkajáše, na veřejném prostranství před zraky obou králů probíhá velkolepá prorocká šou. Královi proroci jsou pořádně rozšoupaní. Šéfprorok Sidkijáš si nasazuje železné rohy, znamená neporazitelné býčí síly, a přesvědčuje krále, že do toho má jít, že o jeho vítězství není pochyb. Všichni ostatní mu přizvukují. – Je to jako reklama: silné auto se řítí křivolakými silničkami nad strmým srázem a vy jste přesvědčováni, jak je to skvělé a bezpečné počínání...

Králův posel mezitím Míkajáše přemlouvá: „Dej si pozor, jak budeš před králem mluvit. Zbytečně jej nedráždi. Ublížil bys tím jenom sám sobě. Všichni proroci ohlašují králi jen dobré věci. Dej na mou radu, neodlišuj se, přidej se k nim.“ – Míkajáš však věrně stojí ve svém poslání ohlašovat Boží slovo a nedbá, jestli se tím zavděčí nebo ne.

V. BOŽÍ PROROK ODHALUJE KRÁLOVU PÝCHU A FALEŠNÉ JEDNÁNÍ JEHO PROROKŮ

A už stojí uprostřed té slavnostní akce, přímo před králem. Ten mu řekne: „Tak co, Míkajáši, máme jít do války, nebo máme od toho upustit?“ – Úplně z toho cítíte ten posměch. Asi jako když se vám někdo chce vysmát a řekne: „A co bys dělal na mém místě ty?“ Právě tak ironicky odpověděl i Míkajáš: „Jen vytáhni do války, jistě budeš mít úspěch!“ Král pochopí, že to prorok míní ironicky, a osopí se na něj: „Kolikrát tě mám zapřísahat, abys mi ve jménu Hospodinově nemluvil nic než pravdu?“ – Vidíte tu jeho faleš? Před chvílí prohlašoval, jak Hospodinova proroka nenávidí, protože mu nepřináší žádné dobré zvěsti, a teď na Míkajáše křičí, že mluví stejně jako všichni ostatní. Míkajáš tedy zanechá ironie a vážně králi oznamuje, co mu dal Hospodin spatřit: „Viděl jsem celý národ izraelský, jak bloudí po horách jako ovce, které nemají pastýře. Tak budou Izraelci, až skončí válka; zůstanou bez krále a vrátí se pokojně domů.“

„Neříkal jsem ti, že mi nebude prorokovat nic dobrého?“ brblal izraelský král ke svému judskému kolegovi.

VI. MÍKAJÁŠOVO PODOBENSTVÍ Z NEBESKÉHO DVORA

Ale Míkajáš ještě neskončil: „A teď, králi, slyš slovo Hospodinovo, které je přímo pro tebe. Viděl jsem Hospodina, sedícího na trůnu uprostřed nebeských zástupů, a slyšel jsem, jak se ptá: ‚Kdo zláká Achaba, aby vytáhl do války a padl u Rámotu v Gileádu? Na co se dá nachytat?‘ Ten říkal to a druhý ono. Nakonec zvítězil návrh jakéhosi ducha, který řekl: ‚Já ho zlákám. Vstoupím do úst jeho proroků a budu jej zrádně přesvědčovat, aby šel do války.‘ No to je přesně ono,‘ řekl Hospodin, ‚na to Achab určitě naleti.‘ – Vidiš králi, skutečně se stalo tak, jak řekl Hospodin. Tví proroci tě vedou do záhuby.“

VII. SIDKIJÁŠOVA A ACHABOVA REAKCE

Ještě než se král vzpamatoval, přistoupil k Míkajášovi Sidkijáš a vrazil mu políček. Říká se, že potrefená husa zakejhá. V tomto případě to byl právě Sidkijáš, který byl odhalen jako ten, kdo falešně mluví o Bohu, kdo je pokřiveným, umolousaným obrazem proroka a jde jen za svým prospěchem. Míkajáš tím příběhem z nebeského dvora jen nastavil zaprodanému proroku pravdivé zrcadlo. Proto Sidkijáš tak zuří a namísto pádných argumentů vyrukuje s pádnou pěstí. – Ani králova reakce na sebe nenechá dlouho čekat. „Chopte se Míkajáše a do vězení s ním! Tam bude o chlebu a vodě, dokud se pokojně nevrátím z vítězné bitvy.“ – „Pokud tomu tak bude, nemluvil skrze mne Hospodin,“ odpověděl Míkajáš tak, aby to všichni slyšeli a byli svědky.

VIII. ACHABOVA LEST A SMRT

Schylovalo se k bitvě a král Achab si vymyslel lest. Nevytáhne do boje v královském rouchu, nýbrž v přestrojení. Zřejmě tušil, že aramejský král bude usilovat právě o jeho hrdlo. Chtěl Achab obelstít jen nepřátele, nebo zároveň i Hospodina a uniknout tak jeho soudu? Nakonec mu však jeho lest nepomohla. V počáteční vřavě se Aramejci vrhli na Jóšafata; podle odění poznali, že to je král. Ale Jóšafat vyrazil svůj válečný pokřik a oni poznali, že to není Achab. Nechali Jóšafata Jóšafatem a hnali se jinam. Tu jeden z nich, jen tak, napjal luk a jeho šíp zasáhl přestrojeného krále Achaba. Ten chtěl z bojiště hned ujet ve svém voze, ale bitva byla tak prudká, že to nebylo možné. Král musel zůstat ve voze až do večera a vykrvácel.

Jak ta bitva dopadla? Kdo vyhrál a kdo byl poražen? To nevíme. Víme jen, že když při západu slunce zazněl signál k ukončení boje, lidé se rozešli ke svým domovům. Míkajášovo proctví se splnilo; Hospodinovo slovo se ukázalo jako pravdivé. Ovšem, Achab nezahynul v boji, jako vojevůdce v čele svého vojska, nýbrž jako náhodná oběť, po které ani pes neštěkne... Pohřbili ho v hlavním městě, jak se sluší na krále, ale když pak u samařského rybníka oplachovali jeho zakrvácený vůz, přiběhli psi a lízali jeho krev...

IX. ZÁVĚR

„ACHAB“ – Nezní vám to jméno jako hádanka, jako převrácené slovo? Zkuste si je přečíst pozpátku: „BACHA“! Co to znamená, dát si „bacha“? – Můžeme tomu rozumět jako výzvě, abychom se měli na pozoru a nejednali jako tento izraelský král, sobecky, bez ohledu na Boží slovo.

Zatrnuje nám trochu nad špatným koncem krále Achaba? Tak to je dobře, pokud nás to zatrnutí povede k přemýšlení, jaký prostor dáváme Božímu slovu ve svém životě my.

MODLITBA

Pane Bože, děkujeme, že máme příležitost setkávat se s tvým Slovem, že k nám mluvíš prostřednictvím biblických příběhů. Ten dnešní byl smutný a neskončil právě happyendem. I tak to v životě bývá. Prosíme, ať je nám král Achab výstrahou, že sobectví, pýcha a lstivost se nevyplácí. Děkujeme za Míkajášův příklad věrnosti Božímu slovu. Ať je nám povzbuzením, že stojí za to zastávat tvou pravdu, i za nepřiznivých okolností. Amen.

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Když se o něčem mezi sebou radíte – poslechnete raději radu staršího kamaráda (sourozence) nebo mladšího? Má starší vždycky pravdu, protože je zkušenější?
- Co znamená přísloví: koho chleba jíš, toho píseň zpívej? Jak může být takovýmto pokušením ohrožen: – novinář – učitel – ministr – student či žák – starosta – farář – tvůrce reklamy – televizní redaktor – výzkumník veřejného mínění...? Která z těchto povolání mají k prorokům nejbliž?
- Co pomůže, abychom vzali vážně hlas osamoceneného posmívaného?
- Z kterých písní jsou následující úryvky: Nerozeznám dobře okraj propasti,.. temné hlasy otázku mi kladou (S 327)... kočku chtěla sežrat myš, $2x2=5$ (S 37)... pastvou slova svého daruj a bludů škodných uvaruj (EZ 417)? Co mají tyto písně společného?
- Pro Sidkijáše byly symbolem síly rohy. Za co byste se převlékli dnes, abyste znázornili sílu, které nic neodolá?
- Který z proroků vedl zdařilou reklamní kampaň – Míkajáš nebo Sidkijáš?
- Znáte z církevních dějin nějaký zápas podobný konfliktu mezi Míkajášem a Sidkijášem? Kde probíhají takové zápasy v současnosti? Jakých témat se mohou týkat – mezi politiky a novináři – v církvi – ve vládě – u vás doma – ve škole – v obci...?
- Znáte někoho, kdo varoval před hrůzami fašismu nebo komunismu a přitom ho jeho současníci nebrali vážně?
- Dovedli byste vysvětlit, co je faleš, falešný člověk, falešné jednání?
- Jak myslíte, že by Achabův konec líčila učebnice dějepisu? Jako tragický skon krále budovatele (viz např. Přemysl Otakar II.) – nebo jako konec toho, který utlačoval proroky?

UZDRAVENÍ NAAMÁNA SYRSKÉHO 6.2.2005

2Kr 5,1-19 neděle masopustní

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 96,2-3 — Zpívejte Hospodinu, dobrořečte jeho jménu, zvěstujte den ze dne jeho spásu, vypravujte mezi pronárody o jeho slávě, mezi všemi národy o jeho dívech.

LITURGICKÉ ČTENÍ

2Kr 5,1-5

PÍSNĚ

To já, ó Pane můj (S 331), Nás zavolal jsi, Pane (BTS 47); Pánu dík vzdávejte (BTS 45); Zpívejte Pánu nové písně (EZ 98,1.2.7.9); Zůstaň s námi (S 401); Kdo na kolenou klečí (S 148); Prosba (S 278, BTS 34); Tou cestou dál (S 340), Vzdávám ti, Bože, chválu svou (D 614)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **příběhy mužů Božích** Elijáše a Eliši v sobě spojují linii **legendární a prorockou**. Muž Boží (viz 1 Kr 17,18; 2 Kr 4,9.40.42; 5,8) je „nezařaditelný divotvorce“, skrze kterého vane Boží duch života (2 Kr 4,34 srv. Gn 2,7). Zároveň slyšíme, že Elijáš a Eliša jsou v konkrétních případech povolání vyřídít Hospodinovo slovo „zabydleným autoritám“, jako byl král, což je posláni proroké.

Mimo jednotlivých výroků podání nepředává jejich kázání či písničky, jak je obvyklé v prorockých knihách. Místo toho slyšíme **příběhy o jejich službě**, včetně jeho soukromé oblasti. Líčí se, jak Eliša působil ve svém domě a svoji službu prokazoval potřebným jedincům, kteří byli v nouzi. Některé z těchto příběhů mají příznak **legendární charakter**.

– jméno **Eli-ša** (Eliša) znamená *Můj Bůh je spása*. S tímto jménem/programem jsou spojeny příběhy o nasycení zástupů, křišení z mrtvých, zahánění démonských nepřátelských sil, uzdravování malomocných. Čtenář Nového zákona má oprávněný pocit, že evangelisté svou inspiraci pro vy-

právění o mocných činech Ježíšových čerpali právě u Eliši. Přičemž novozákonní „rezervovaný postoj“ k Ježíši jako divotvorci můžeme do jisté míry vztáhnout i na Elišu. Nechce svými divy lacino ohromovat, zakládat poutní místa, která přitáhnou hodně lidí a kde se dá s náboženstvím dobře kramařit. I v jeho příbězích a mocných činech jde především o to, aby pročistil víru, upozornil na životodárnost Božích činů a umožnil zpohanštělému lidu Božímu očekávat všechno důležité od Hospodina.

– pro **biblický způsob vyprávění** je příznačné, že si nevšímá jen významných osobností, hrdinů, králů. V příběhu o uzdravení Naamána hraje důležitou úlohu lidé, kterých si obvykle jiní vypravěči příliš nevšímají – *mladá otrokyně, Naamánovi služebníci, prorok*. V bibli častěji ukazuje zcela nepatrný, bezvýznamný člověk cestu k záchraně. **Služebná** řekne své paní o Elišovi, který by byl schopen malomocnosti vyléčit. Když se Naamán odmítá ponořit do Jordánu, jeho **služebníci** projeví silnější víru a přimějí ho, aby udělal, co Eliša vzkázal.

Mimobibliční autoři nezdůrazňují závažnou důležitost „malých“ lidí při

rozhodování mocných. Nanejvýš při svém vyprávění zaplňují prostor těmito lidmi jako nezbytnými kulisami, aby ještě víc vynikla výjimečnost hrdinů, sláva a moc těch, kteří měli být zbožňováni nebo ctěni. Prostřednictvím starozákonního písemnictví vstupuje do literatury **zájem o obyčejného člověka**. Získává důstojnost. To je důsledek *demokratizačního procesu biblického písemnictví*, který se zrodil v Izraeli. Věrnost Hospodinu pozvedá kteréhokoliv člověka k významu, ke smysluplnému a důstojnému životu i v nedůstojných podmínkách. *Závažné a pozoruhodné věci* se nemusí dít z vůle mocných nebo v centru městského ruchu a dění.

Zabydlenost příběhu postavami „malých lidí“ má důležité **katechetické souvislosti**: dětem lze ukázat, jaký význam mají pro „dílo spásy“ nenápadní svědkové, skrze jejichž „skryté svědectví“ se možnost záchrany šíří i k příslušníkům pohanských národů. Zmenšuje se tak odstup mezi světem „slavných biblických dospělých“ a děti. Zpracování příběhu pro děti je možné právě zperspektivou těchto „nenápadných postav“.

– Z důvěry v Hospodina se rodí i **to-lerantní pohled na příslušníka cizího národa**. Ani velitel vojska znepřátelené a neustále Izrael ohrožující země Naamán není automaticky nepřítelem, který si nezaslouží pomoc. Bible charakterizuje Naamána jako udatného bohatýra, „skrze něho dal Hospodin Aramejcům vítězství“ (5,1) . Izraelsko-syrské (aramejské) války byly velmi úporné. Ani válečný konflikt však netlumí kladné hodnocení Naamána. *Hospodin není svázán* – jako většina ostatních Bohů – s *určitým územím nebo lidem*. Proto prorok měl Eliáš jít pomazat Chazaele za krále nad Aramem (1 Kr 19, 15), Syfanům (Aramejcům) dává Hospodin vítězství. O mnoho let později je babylonský král metlou v ruce Hospodinově a perský Kýros pomazaným. Promlouvá zde opět univerzalizmus, který brání chápat vyvolení Izraele jako nadřazenost nad druhými.

Příběh o Naamánovi Syrském tlumí „přirozený náboženský pocit“ *vylučnosti a nadřazenosti* lidu víry – ať už se takové skupiny identifikují konfesně (protestanti, římská katolici) či podle typu zbožnosti (charismatické skupiny, evangelikálové a j.). „Boží muž“ osvědčil, že Izrael je „ke spáse národům.“

– **otrokyně** – starším dětem bychom měli připomenout beznadějnost otrockého údělu – většinou doživotního. Otroci hebrejského původu měli být po určité lhůtě propuštěni (Dt 15,12n), Aramejci takovou úlevu neznali. Mladá otrokyně nemá naději, že bude po šesti letech propuštěna. Víra ji však vede k jednání, kterého je schopen jen člověk svobodný, důvěřující Hospodinu – „přeje svému Pánu dobré, přemáhá zlo láskou, nikoli vzdorem a dopomáhá mu k dobrému svědectví víry (sr 1Pt 3,15) .“ (SZ – překlad s výkladem, sv.6, Praha 1980, Kalich, s.206).

– **uzdravovací procedura** – (5,10) Eliša vystupuje na první pohled jako divotvorce. Jeho „léčba“ je ovšem pro Naamána zklamáním. Nepředvádí žádné praktiky, ale učí důvěře prorockému slovu. Sedmeré ponoření do Jordánu připomíná sedmeré pokropení vodou, jak přikazuje zákon (Lv 14,7n). Prorok na Naamánův případ „aplikuje Tóru“. Tak poznal Naamán, že „je v Izraeli prorok.“ (5,8)

– **jdi v pokoji** – tímto slovem přeje Eliša Naamánovi víc, než klidnou a bezpečnou cestu domů. Pokoj (šálóm) je cíl, zaslíbení pro každého člověka, který se vydá cestou víry, nikoli pohodlí a klid. Pozdravem přeje Eliša Naamánovi, aby na cestě víry vytrval a dosáhl Bohem zaslíbeného pokoje, spravedlnosti Boží.

– **uzdravený Naamán vyznává** svou **víru** v Hospodina. Konvenční legenda by končila tím, že byl Eliša bohatě odměněn. To však Eliša odmítá. Naamán pochopí, že věčností je vázán Hospodinu, a to po celý svůj život. Vyžádá si náklad hlíny, aby si mohl u sebe doma vytvořit jakousi malou „Zaslíbenou zemi“ a postavit na ní

Hospodinův oltář. Je to první znamení, ukazující daleko do budoucnosti: znamení, které odkazuje na moc spásy, která jednou vyjde z této země.

– **deset talentů stříbra**, šest tisíc šekelů zlata, desaterý sváteční šaty – stříbra měl sebou asi 300kg, zlata asi 48 kg. Výraz **sváteční šaty** známe i z jiných biblických míst (Gn 45,22 nebo Sd 14,12,19). Přesnější představu o těchto oděvech nemáme, ale staro-zákonní souvislosti naznačují, že šlo o cenný a významný dar.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– příběh o Naamánovi je bohatý na detaily. Neměli bychom jimi zastínit základní nasměrování na proroka a jeho slovo. Jednotlivé kroky příběhu zcela jistě nejsou zbožným návodem, jak dosáhnout uzdravení z Boží milosti. Důležité je, že uprostřed rozporuplných situací (např. Naamánova představa o poplatnosti proroka králi, pohrdavá reakce na Elišovo slovo, snaha odvděčit se královskou výplatou) se nakonec dostane ke slovu důvěra v prorokovu zvěst a také ovšem víra v zachraňující moc Hospodina Izraele, která nezná lidmi vymezené hranice.

– **malomocenství** v Izraeli bylo často považováno za znamení Božího trestu. Toto pojetí se např. projevuje v pokračování Naamánova příběhu, kde Naamánovo malomocenství ulpí na lakotném Elišovu služebníkovi Géchazím. V Naamánově nemoci se však o případ Božího trestu nejedná. Lze v něm vidět paralelu novozákonního slepce od narození, kterého Ježíš uzdraví, aby se na něm zjevily skutky Boží (J 9,1n). V Izraeli byli malomocní vylučováni z lidského společenství, mezi Syrskými toto nařízení neplatilo.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Ke zpracování obrázku potřebují děti příběh znát. Můžete jej tedy použít po vyprávění, aby si jeho poselství ještě jednou připomněly a vlastní aktivitou fixovaly. Můžete jej ale také použít přímo

při vyprávění: buď se děti po náležitých úsecích ptáte, jaký směr tedy příběhu odpovídá; nebo je necháte, aby si sami podle toho, co právě slyší, cestu hledaly a na konci jejich obrázky porovnáte, případně v rozhovoru ujasníte.

4. POMŮCKY:

Obrázek malomocného; leták organizace, která dnes pomáhá malomocným; mapa s tokem Jordánu; ukázka ekumenické spolupráce; Flanelograf II

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší a střední** školní věk:

Vzpomenete si na vyprávění, kde v rozhodující chvíli ukáže cestu někdo bezvýznamný, nepatrný, nebo rovnou dítě? Co se vám na takovém příběhu líbí?

(Motivační rozhovor pro mladší školní věk se může inspirovat motivem holčičky, která mocnému generálovi v beznadějně situaci „ukáže cestu“. Při užití literárních příkladů však dbejte na to, abyste do nich zcela nezabředli. Důležité také je zjistit, zda jsou dětští hrdinové obyčejní, nebo obdaření nějakými nadpřirozenými schopnostmi. Při vyprávění biblického příběhu je každopádně užitečné podtrhnout, že jeho „malí hrdinové“ jsou docela obyčejní.)

Otázka pro **starší** školní věk:

V životě se setkáváme s lidmi, kteří se od nás odlišují. Mají třeba jinou barvu pleti, jiné zvyky, jinak se oblékají, nebo se hlásí k jinému náboženství, žijí v jiných zemích, mají jinou národnost než my. Někteří lidé jsou třeba zdravotně postižení. Všimáte si, jaké jsou lidské reakce na tyto odlišnosti? Někdy budí sympatie, jindy odpor. Učí nás Boží slovo, jak se máme k sobě přes tyto odlišnosti chovat?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

Vyprávění pro mladší školní věk se může inspirovat motivem holčičky, která mocnému generálovi v beznadějně

situaci „ukáže cestu“. Ukáže se pak, že tato cesta nevede ke králi, ale „Božím podivínovi“ Elišovi. Když Naamán odmítne jeho slovo, navedou ho zpátky na cestu k zachránění jeho služebníci. Můžete využít BD, úlohy č. 73 Naamán syrský. Vypusťte motiv odměny, zdůrazněte naopak úlohu služebníků.

- I. Motivační rozhovor
- II. Naamán hledá lékaře a malé děvčátko z Izraele mu poví o mocném prorokovi
- III. Cesta nekončí u krále, ale u proroka
- IV. Pochybnosti nad prorokovým slovem a rada služebníků
- V. Naamán našel záchranu a chválí izraelského Boha

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

(Navržená motivace vychází ze zkušenosti s odlišným. Umožňuje pak ve vyprávění zřetelněji podtrhnout Naamanovu cizorodost a příslušnost k nepříteli. Přesto mu není upřena záchrana.)

- I. Motivace
- II. Aramejský velitel onemocněl malomocenstvím
- III. Ukradená izraelská dívka – otrokyně – nasměruje Naamána do Izraele
- IV. Králový rozpak a Elišův vzkaz
- V. Prorocké slovo pro Naamána
- VI. Naamánovo rozhořčení překonávají domluvy jeho služebníků
- VII. Poslušnost prorockého slova a uzdravení
- VIII. Eliša odmítá peníze
- IX. Zachráněný cizinec odchází jako svědek Hospodinova činu

VYPRÁVĚNÍ

1. DOBRÁ RADA NAD ZLATO (ANEBO I MALÍ A NEVÝZNAMNÍ MOHOU MÍT VLIV NA DŮLEŽITOU UDÁLOST)

Stalo se vám už někdy, že jste uměli užitečně poradit, když si dospělí nevěděli rady? – Poslyšte teď příběh, v němž malá holka, navíc v nezáviděníhodném postavení otrokyně, dopomohla k uzdravení svého pána, s nímž neměla společnou ani víru ani národnost, vlastně vůbec nic... Jen jí nebylo lhostejné, že manžela její paní sužuje zlá, nevyléčitelná nemoc, a tak jej nasměrovala do své rodné země, k muži Božím, k proroku Hospodinovu.

„Paní, má paní, už se vracejí! Mohu jim běžet naproti?“ – „Jen běž, děvče, běž. Vždyť ty jsi nás přivedla k naději na uzdravení.“ A tak izraelské děvčátko, válečná zajatkyně, jejímž údělem bylo zůstat otrokyní, utíká vstříc povozům, na nichž se i se svým doprovodem vrací z její rodné země její nynější pán, syrský vojevůdce Naamán. – „Přicházíte v pokoji?“ vyptává se děvče služebníků na okraji konvoje. – „V pokoji,“ zní odpověď zvesela. – „A je-li zdrav náš pán?“ „Ano, zcela zdrav. Dobře jsi mu, maličká, poradila. Eliša je veliký prorok a váš Hospodin je mocný Bůh. Uzdravil našeho pána. Jeho tělo je nyní čisté, beze stopy malomocenství. Všichni se z toho radujeme. Ale víš, jak se to vůbec všechno seběhlo? Bylo to docela napínavé.“

Náš vládce, král aramejský (syrský), poslal dopis králi izraelskému. Nechová k němu nijak zvlášť vřelý vztah, to víš sama

nejlépe, nebyla bys tady, nebýt válek mezi nimi... Ale náš král si velice váží tvého pána Naamána, protože je to udatný bojovník a čestný člověk. Když se mu náš pán zmínil, že v izraelské zemi je prorok, který by jej mohl zbavit malomocenství, král nemeškal a hned jej i s dopisem poslal do tvé země, k izraelskému králi. Je to až s podivem, že náš pán Naamán dal na tvou radu a rozhodl se pro tu dalekou cestu. Ale když je člověk tak vážně nemocný, když se mu tělo a život rozpadá, chytá se každé naděje...

II. KRÁL NEUMÍ POMOCI

(ANI VELCÍ A MOCNÍ NEDOKÁŽOU VŠECHNO)

Když jsme pak přijeli k vašemu králi, byl tím zaskočen; není u vás zvykem, aby se zdraví setkávali s malomocnými. Ale když si pak přečetl dopis, který mu náš pán Naamán předal, propadl panice: roztrhal své roucho a začal vykřikovat, že přece není Bůh, aby rozdával smrt nebo život, a že žádost o Naamánovo uzdravení je jen diplomatickou záminkou, aby silnější syrský soused mohl opět vytáhnout do boje proti Izraeli. No, už to hrozilo mezinárodním skandálem, když tu dostal izraelský král vzkaz od muže Božího, od proroka jménem Eliša: „Proč jsi roztrhl své roucho? Jen ať přijde ke mně. Pozná, že je v Izraeli prorok.“

III. MUŽ BOŽÍ POMÁHÁ PROROCKÝM SLOVEM

(A TO NEBÝVÁ KAŽDĚMU PO CHUTI)

Nasedli jsme opět na povozy a přijeli před dům, v němž prorok bydlel. Zastavili jsme přímo u vchodu. Ale prorok Eliáš se nám ani neukázal. Jen poslal svého posla se vzkazem: „Jdi, omyj se sedmkrát v Jordánu a tvé tělo bude opět zdravé. Budeš čist.“ Tos měla vidět našeho pána! Byl celý rudý, jak se zlobil: „Jen tohle že vzkazuje ten prorok? To jsem si to uzdravování představoval jinak! Ale on – žádné zaklínadlo, žádnéelixiry, žádná magická gesta... Prý, běž se sedmkrát ponořit do Jordánu! Taková stoka! To tam spíš ještě chytneu nějakou nemoc, copak nemáme u nás doma dost čistších řek? Mohl jsem se namáčet v nich a nemusel se nikam trmáčet. Jedeme odsud! Hned!“

IV. NAAMÁN MÁ OPORU VE SVÝCH SLUŽEBNÍCÍCH

(DOBŘE VZTAHY NAPOMÁHAJÍ K UZDRAVENÍ)

I my jsme byli dost udiveni, že prorok vzkázal našemu pánu tuto jedinou větu, ale neméně nás překvapilo, jak se náš pán rozzuřil a odmítl dát na prorokovu radu. Asi měl strach, že se zesměšní; tak obyčejná věc přece nemůže nikomu pomoci. A tak jsme si

dodali odvahy a vložili jsme se do toho. Jsme sice jen služebníci, nemáme právo mluvit svému pánu do jeho záležitostí, ale tentokrát jsme se toho odvážili, protože nám na něm záleží. Začali jsme jej přemlouvat, aby se nevzdával šance na uzdravení, zvláště když se po něm nechce nic obtížného. Přesvědčovali jsme jej, že je určité důležité, aby se sedmkrát ponořil do vod řeky Jordánu, podle slov muže Božího. – A představ si, že nás poslechl!

V. DŮVĚRA V PROROCKÉ SLOVO VEDE K UZDRAVENÍ (A NENÍ POTŘEBA PLATIT, JEN VDĚČNĚ PŘIJMOUT)

Odjeli jsme kousek za město; na jednom příhodném místě vystoupil náš pán z vozu a podle prorokova slova se sedmkrát ponořil do vod Jordánu. Když vystoupil z vody, byl čistý. Čistý od toho, co činilo jeho život málo-mocným. A co bys řekla, že náš pán hned potom udělal? Rozkázal, abychom se otočili a vrátili se zpět, k muži Božímu. A představ si: když jsme zase stáli v jeho domě, tak mu náš pán před námi všemi, před obyčejnými služebníky, řekl: „Hle, poznal jsem, že není Boha na celé zemi, jenom v Izraeli. A nyní, prosím, přijmi od svého služebníka projev vděčnosti.“ Děkoval Elišovi a chtěl jej bohatě odměnit. Ale prorok všechny dary odmítl a řekl, že přece slouží Hospodinu; tomu jedinému patří všechna chvála a díky, proto on sám si nic nevezme.

VI. NAAMÁN ŽÁDÁ JEŠTĚ NĚCO NAVÍC (A JE TO PŘEKVAPIVÉ?)

Když náš pán viděl, že proroka nepřemluví, řekl najednou: „Dobrá, ty nechceš přijmout mé dary, zato já tě ještě o něco požádám: Dej svému služebníku Naamánovi několik pytlů s hlínou této země, abych si ji mohl odvézt do své země. Na ní postavím oltář Hospodinu a budu mu obětovat a sloužit a připomínat si tak, že patřím k němu a k vám. To chci mít na paměti i v naší zemi, kde všichni i s králem ctí jiné bohy. Tam je můj domov, má rodina, tam mám svou práci, tam zůstanu, ale jejich bohy už ctít nebudu. Kěz na mě Hospodin pamatuje v dobrém.“

Užasle jsme naslouchali tomu, co náš pán říká, dívali jsme se na něj a připadal nám jako nový člověk. Jako by se znovu narodil. – Boží muž mu požehnal a řekl: „Jdi v pokoji“. A tak jsme šli a jsme tady a jsme v pokoji.

VII. BOŽÍ LÁSKA NEZNÁ HRANICE

„Já jsem věřila, že Hospodin není Pánem jen u nás doma, v Izraeli, ale že kdekoli, bez hranic, pomáhá každému, kdo se k němu

s důvěrou obrací. Vždyť to mám sama na sobě dobře vyzkoušené“, usmálo se děvčátko, zamávalo služebníkům, běželo zpátky za paní Naamánovou a radostně si prozpěvovalo: „Pánu dík vzdávejte, zástupové, služte mu v radosti opravdové! Chvalte Pána, národové!“ – Můžete si ji také společně zazpívat (BTS č. 45).

MODLITBA

Pane Bože, děkujeme, že nás víra v tebe vede k zájmu o druhé lidi, k ochotě být jim pomoci. Radujeme se, že ty podivuhodně pomáháš všem, kdo se na tebe spolehnou. Prosíme, dej, ať to umíme vnímat, ať jsme kdekoliv. Amen.

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Slyšeli jste, že i dnes se kradou děti a prodávají se do otroctví?
- Jaká práva měl otrok? Chtěli byste žít v otrokářské společnosti?
- Jsou některé národy vyspělejší, nebo zase zaostalejší než je náš?
- Jak se projevují lidé, kteří se k nám chovají nepřátelsky?
- Víte o nesnášenlivosti k cizincům a jiným národnostem v naší zemi?
- Jaká znáte náboženství a jaké jsou mezi nimi vztahy?
- Co je obsahem ekumenické spolupráce?
- Čím se liší Eliša od lidového léčitele nebo nemocničního lékaře?
- Znáte nějaká místa, kam lidé putují, protože touží být uzdraveni?
- Znáte nějakého vojevůdce, kterého si vážíte kvůli něčemu jinému než válečnému umění?
- Víte, že i u nás církve organizují pomoc pro lidi postižené leprou (malomocenstvím)?

PŘEMOŽENÍ ARAMEJCŮ (SYRSKÝCH) 13.2.2005

2Kr 6,8-23

1. postní neděle

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 34,8 — Hospodinův anděl se položí táborem kolem těch, kteří se bojí Boha, a bude je bránit. Okuste a užívejte, že Hospodin je dobrý. Blaze mužů, který se utíká k němu.

LITURGICKÉ ČTENÍ

2Kr 6,8-13

PÍSNĚ

To já, ó Pane můj (S 331); Pánu dík vzdávejte (BTS 45); Pán nás učil v svém svatém kázání (EZ 478, 1.2.6.7); Jděte dál (NP 138, S 114); Mír na zemi daruj nám (BTS 38, S 184); Proměň nás, Ježíši (NP 28); Není lepší (BTS 8, S 213); Zjevení 21 (S 260).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **muž Boží – prorok Eliša** – zaujímá mezi proroky (společně s Eliášem) zvláštní postavení. O obou prorocích, prorocké práci a jejich situaci ve společenství Izraele najdete širší informaci v předcházející úloze „Uzdravení Naamána syrského“.

– **legendo**, jak Eliša znemožnil nepřátelské vojsko, je třeba vidět **v kontextu neustálých bojů s Aramejci**. Pokračování 6. kapitoly líčí, jak trvalý konflikt znelidšťuje (hlad vede ke kanibalismu). V dobách, kdy je důvěra v lidskost zcela vyčerpána a vyřešení konfliktu v nedohlednu, může legenda nastoupit jako jeden z prostředků obrany proti beznaději a neustálému strachu z nepřátel. *Legenda ukazuje, čeho dobrého je člověk díky Bohu schopen*. To známe i z jiných zemí a kultur. V Písmu se vyskytují legendy jen poměrně vzácně. Ale nikdy nemají charakter legend vyrostlých uprostřed církve, která oslavuje své vítězství, diskriminuje druhé nebo se nekriticky vychloubá svou minulostí.

Biblické legendární vyprávění nechce ohromit, ochromit nebo zázrakem umlčet pochybnosti. Chce naznačit jen rozměr skutečnosti (lásku k nepřá-

telům), který nedovedou vidět oči přestrasených a beznadějných Izraelců. Při vyprávění bychom měli zdůraznit právě toto *otevření možnosti naděje a milosrdenství* uprostřed beznaděje a válečné nejistoty a nelidskosti.

– **prorok** není nazván **vidoucím**, že by viděl do budoucnosti nebo „za roh“ – kam oko prostého člověka nedohlédne, ale kvůli tomu, že se dotazuje Hospodina na jeho vůli pro každou situaci – tedy i válečnou. Prorocká schopnost vzdáleného vidění či pohledu do skrytých záměrů se připouští i jindy (Da 2,22n.28-30; Am 3,7). V očích Aramejců je Eliša mocným divotvorcem, jeho jméno je zcela jistě mezi nimi známé.

– **Dótan** ležel asi 15km severně od Samaří. V celém SZ jsou o něm jen dvě zmínky, zde a v Gn 37,17. Jméno je však také známé z egyptských pramenů.

– **zaslepenost**, kterou byli nepřátelé raněni, není skutečná slepota (tu nazývá hebrejšina jinak), nýbrž neschopnost vidět věci tak, jak jsou, správně hodnotit skutečnost. Biblické vyprávění chce takto znázornit marňost jakéhokoli lidského úsilí, jakmile se do věci vloží sám Bůh.

– **ze zaslepených bojovníků**

se stávají zajatci. Král se ptá, jak se zajatými naložit. Eliáš trvá na tom, aby se s nimi jednalo jako s **hosty**. To bylo v době, kdy byli zajatí zabijeni, v lepším případě prodáváni do otroctví, naprosto neobvyklé. Pohostinství prokázané nepříteli je tedy v přímém protikladu s dobovými zvyky.

– **chléb a voda** není „obvyklou“ stravou zajatců a vězňů. Společné stolování, chléb a voda, či obecné pokrm a nápoj, dodnes v Orientě zavazují hostitele i pohoštěného. Společným jídlem se stolující staví pod Boží ochranu. Zajatci nemohou nabídnuté pohostinství odmítnout a musí se vzdát dalšího boje. Hospodin se jim v tomto dění také zjevuje jako Bůh milosrdný, který nemá zálibu lidské krvi. Také nepřátelští Aramejci mají poznat Boha Izraele a přiklonit se k němu a jeho lidu.

2. ÚSKALÍ PŘÍBĚHU:

Eliša není geniální špion, který kazí plány nepřátel bez vysílačky a odposlouchávacího zařízení. Ani nepoužívá telepatie. Není to záračný prorok nebo postava z rodu Gandalfa. Jeho výjimečnost má na svědomí legenda.

Nejmladším dětem nemusíme zmiňovat, že vyprávění má legendární rysy, chápou příběh v jeho jádru a legendárních rysů si nevšímají, nepochybují o nich.

Starším dětem bychom měli připomenout, že biblická zvěst je pravdivě vyjádřena pomocí podobností, písní, vyznání ale i legend. Ježíšova podobnost také nejsou referátem o historických událostech, a přesto pravdivě vystihují skutečnost království Božího. Zářačné rysy vyprávění bychom neměli vysvětlovat jako důsledek obzvláště zbožné modlitby nebo výjimečně obdaraného člověka. Legenda nám pravdivě vypráví o tom, že nepřátelství lze zrušit jedině milosrdenstvím.

Poměry ve válkou vyčerpané zemi mohou sice děti (okrajově) znát z novinového či televizního zpravodajství, neumějí si však skutečnou tíhu takových poměrů představit. Neumíme to

ani my dospěli, pokud nepracujeme v humanitárních misích a pod., protože už několik generací žijeme bez válečných konfliktů. Tuto problematiku umějí zprostředkovat někteří novináři, kteří nechtějí jen zaujmout krvavostí konfliktů, ale usilují o hlubší blízkost – viz např. kniha rozhovorů Petry Procházkové Aluminiová královna, kterou vedla z ženami z válkou rozvráceného čechenského Grozného.

Pokud se chybějící zkušenost snažíme nahradit např. rozhovorem o odpuštění nepřátelství (viz motivace), pamatujme na to, že se jedná o příklad, resp. zkušenost z oblasti individuálních mezilidských vztahů. Tam, kde je rozvrácená kolektivní perspektiva a společnost ovládne pocit naprosté nemohoucnosti, je beznaděj – a naopak zavilost ve vztahu k nepřátelům – ještě hlubší. A právě doprostřed takového rozpoložení vnáší eliášovská legenda naději na obnovu lidskosti.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Rozluštění obrázku mohou děti hledat před i po vyprávění. Na začátku to soustředí jejich pozornost a při výkladu potom mohou sledovat, zda a jak se v něm výsledky jejich úkolu objevují a potvrzují. Na konci jim úkol znovu zjednodušeně připomene vyznění příběhu.

4. POMŮCKY:

Obrázky starověkých bitev; ilustrace jednání se zajatci v dávných dobách, ale i obrázky ze současnosti.

Vzpomeňte s dětmi na gesta, která znamenají smíření, konec boje: např. zvednuté ruce, podaná ruka, alumet indiánů apod.

Pokuste se najít příklady pro porovnání slepoty a zaslepenosti v příběhu nebo v obraze.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Motivace pro **mladší a střední** školní věk:

Zkusili jste někdy svému spolužákovi, který se choval nepřátelsky, nabídnout pomoc? Nebo se vám to zdálo jako „blbost“, která není na místě a o kterou se nemá cenu pokoušet?

Motivace pro **starší** školní věk

Stalo se vám, že jste něco provedli a místo očekávaného trestu vám bylo odpuštěno? Poznali jste odpuštění z lásky. Je takové milosrdenství slabost, nebo ve vás vzbudilo vděčnost a vy jste pak byli poslušnější?

6. OSNOVY VYPŘÁVĚNÍ:

a) poznámka a osnova pro **mladší** školní věk: *můžete užít BD, úloha č. 74 Prorok Eližeus vítězí nad Syřany (2Kř 6,8-23)*

- I. Motivace
- II. Vleklé boje Aramejců s Izraelci
- III. Prorok Eliša maří aramejské válečné plány
- IV. Eliša vede vojáky do Samaří
- V. Král hostí nepřátele vodou a chlebem

VI. Vojáci jsou propuštěni domů, v Izraelcích již nevidí nepřátele

b) poznámka a osnova pro **střední** školní věk:

Pokuste se využít rozhovoru o tom, zda a jak funguje „realita odpuštění“. Na ten pak můžete navázat příběhem, který právě pro takovou perspektivu chce otevřít oči.

- I. Motivace
- II. Aramejští násilníci pustoší izraelskou zemi
- III. Eliša znemožňuje nájezdy aramejských
- IV. Aramejský král chce odstranit Božího proroka
- V. Aramejské vojsko se pokouší zmocnit Eliši
- VI. Elišova modlitba a Hospodinův zásah
- VII. Bezmocní Aramejci v Samaří
- VIII. Vojáci nejsou pobiti, ale pohoštěni vodou a chlebem
- IX. Závaznost společného stolování před Bohem

VYPŘÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Dědeček přišel do kuchyně: „Neviděl jste někdo moje brejle? Nemůžu je najít.“ Karlík povídá: „Ale dědo, vždyť je máš na nose!“ – To je starý vtip, řeknete si. Možná. I když i mně se nedávno stalo něco podobného. Někdy prostě nejsme schopní vidět něco, co každý druhý vidí na první pohled, i když třeba máme dobrý zrak. – S těmi brýlemi to byla spíš roztržitost. Někdy nám ale brání správně vidět třeba strach, nebo vztek, nebo také únava a beznádej, nebo povrchnost, nezájem i lehkomyšlnost. A v takové chvíli může „vidět“ lépe i člověk, který má tak nemocné oči, že je slepý.

II. VLEKLÉ BOJE ARAMEJCŮ S IZRAELCI

I když si každou chvíli na něco stěžujeme a i když v naší zemi není všechno v pořádku, dá se říci, že se máme většinou dost dobře. Poslední válku zažili už jen vaši dědečkové a babičky a i na to, co se tady dělo před sametovou revolucí, lidé už zapominají. My známe válku naštěstí už jen z televize a asi si nedokážeme představit, co to je žít mnoho let ve válce. Možná někdo z vás zažil, co je to šikana ve škole. I to může být těžké. Ale válka je ještě mnohem

a mnohem horší. To je asi takové, jako kdyby byla povodeň každého půl roku. Neustále mít strach, jaká pohroma přijde zítra, kdo z mých blízkých umře, co zase nepřítel zničí; neznat, co je pocit bezpečí, to člověka změní. Začne se bát. Už se nedokáže radovat nebo se na něco těšit. A neví, jak dál. Ztratí naději.

Takový člověk pak může být – jak jsme o tom mluvili na začátku – zaslepený strachem, únavou a beznadějí. Potřebuje povzbudit, potřebuje pomoci, aby našel nějaké východisko.

Dnes si máme povídat o válce Izraelců s Aramejci (se Syrskými). V Izraeli ta válka trvala už hodně dlouho. A lidé už byli zoufalí a ztráceli naději. Neměli co jíst, protože pole byla zničená a nikdo neměl čas zasít obilí a sklídit úrodu, zásoby jim sebrali nepřátelé. Mysleli si, že mír může nastat jedině tak, že pobijí všechny své nepřátele. Až budou všichni nepřátelé mrtví, bude dobře. Ale totéž si mysleli i na druhé straně, a tak válka trvala dál.

III. PROROK ELÍŠA KAZÍ PLÁNY NEPŘÁTEL

A přece Izraelcům svítla naděje. Ve městě Dótan žil Boží prorok Eliša. V bibli je někdy místo slova prorok použito slovo vidoucí. To znamená, že není zaslepený strachem, ale důvěruje Hospodinu, a proto „vidí“ trochu dál nežli ostatní lidé. Tenhle prorok Eliša radil izraelskému králi. Měl důvěru v Hospodina, a proto dokázal uhodnout, jaké plány má nepřítel. Tak se stalo, že Izraelci byli na nepřátele všude dobře připraveni: věděli, kudy nepřátelské vojsko potáhne a kde se chce utábořit.

IV. ARAMEJSKÝ KRÁL CHCE ODSTRANIT ELÍŠU

Aramejský král měl hroznou zlost. Mezi svými lidmi má určitě zrádce. Protože jinak to není možné. Kdyby to bylo jednou, dvakrát – mohla by to být náhoda, ale tohle se stalo víckrát.

Svolal své lidi a řekl jim: „Proč mi rovnou neřeknete, kdo donáší izraelskému králi? Kdykoliv se někde utábořím se svým vojskem, už tam čekají zvědové izraelského krále.“ Ale jeden z aramejských generálů odpověděl: „Nikdo tě nezrazuje. To má všechno na svědomí Eliša. Je to prorok a ten prozradí izraelskému králi všechno, co řekneš. I to, co vyslovíš úplně potichu ve své ložnici!“ Aramejský král poručil: „Zjistěte, kde ten prorok je, a zajmeme ho.“ Vyzvědači vyrazili na průzkum a brzy přišli královi vyřídit: Eliša je ve městě Dótan.

Aramejský král tam vyslal po zuby ozbrojené vojsko, nejen pěchotu, měli i koně a vozy. Když byla noc, obklíčili město. Ráno na obyvatele města čekali překvapení – kolem dokola aramejští

vojáci. Elišův sluha vstal brzo ráno, aby přinesl vodu a rozdělal oheň. Vyjde ven a propána! Vojáci! Běží zpátky a polekaně se ptá Eliši: „Co budeme dělat?“ Má hrozný strach. Eliša se nebojí, věří Pánu Bohu. A modlí se, aby i jeho sluha přestal být zaslepený strachem a viděl, že není důvod se bát. V bibli je napsáno, že Hospodin skutečně otevřel mládenci oči a on uviděl horu plnou koní a ohnivých vozů kolem Eliši. Toto „Boží vojsko“ bylo mnohem větší než to aramejské. Ale nebojovalo se, jak byste možná očekávali (zvláště vy, kteří rádi sledujete akční filmy v televizi).

V. ELÍŠA VEDE VOJSKO DO SAMARĚ

Všichni ve městě Dótan vědí, pro koho si vojáci přišli. Eliša by se měl rychle někam schovat. Ale Eliša udělá úplně něco jiného. Skoro to zní jako vtip. Nevíte, zda se tomu smát jako podařenému žertu, anebo obdivovat Elišovu odvahu. Šel k vojákům a řekl jim: „Koho hledáte? Ale to jdete špatně. Pojďte, já vám ukážu správnou cestu. Já vás dovedu k tomu prorokovi, kterého hledáte.“

Nikoho z vojáků nenapadlo, že by někdo mohl mít takovou odvahu. Ale nebyla to jenom odvaha. Tak jako Bůh otevřel oči Elišovu služebníku, aby viděl, tak Bůh zavřel oči aramejských vojáků, aby neviděli. Nebyli slepí, jenom neviděli správně. A tak se nechali od Eliši vést. Ani ve snu je nenapadlo, že je vodí za nos sám Eliša. A ten je vedl do Samarě, izraelskému králi přímo před práh. Tam jim to došlo. Najednou prohlédli. A viděli, že je zle, že jsou přímo uprostřed nepřátel. Nemělo smysl se bránit. Připravovali se na smrt.

VI. KONEC, KTERÝ NIKDO NEČEKAL

Izraelský král vyšel ven a byl překvapen i na rozpacích. Co má dělat? Jak se má rozhodnout? V tehdejší době žádné Ženevské konvence neplatily a zajatce čekala buď smrt, nebo otroctví. Izraelský král váhal. Byli to nepřátelé, zaslouhovali smrt. Kdyby je přemohl v bitvě, tak by se na nic neptal, ale takhle nevěděl, co má dělat. Když mu je Eliša přivedl až k domu, možná mu to připadalo trochu nepatřičné rozhodovat sám o jejich osudu. A proto se proroka ptá: „Mám je pobít?“ Ale Eliša nesouhlasil: „Copak jsi je přemohl v bitvě, abys měl právo je zabít?“ Teď se ale izraelský král divil ještě víc. Copak je nějaká další možnost? Co s nimi tedy máme udělat? Eliša řekl: „Dej jim chléb a vodu a pak je propuť.“

To bylo překvapení! Ti zajatí vojáci byli jistě po té cestě hladoví a žízniví, ale možná měli i své zásoby a s tím hladem to nemuselo být tak zlé. Ale tohle bylo něco víc než obyčejné jídlo. Možná si pa-

matujete z jiných úloh, že v Izraeli platila zvláštní pravidla týkající se jídla. Izraelci si nesedli ke společnému jídlu s pohany anebo s nepřáteli. S někým pojíst – to bylo jako u indiánů vykouřit dýmku míru nebo málem uzavřít bratrství. To byla vlastně přátelská smlouva. Jako když si podáte ruce a plácnete si. Při jídle se odkládaly zbraně, člověk byl při jídle zranitelný a tak si nesedl k jídlu s nikým, komu nedůvěřoval. Připravit stůl nepřátelským vojákům, to bylo to poslední, co by asi krále a jeho družinu napadlo.

Avšak izraelský král Elišu poslechl. Dal připravit hostinu, nakrmil nepřátele a pak jim dovolil jít domů. Aramejští vojáci tohle opravdu nečekali. Už se loučili se životem, a teď se vracejí domů. Jak to bude dál? Tihle lidé už do války proti Izraeli nepůjdou. Už nemají důvod válčit. Už jsou přece přátelé. A možná, že se i trochu styděli. Prožili úžasnou věc – směli pocítit na vlastní kůži, jak je Bůh Izraelců jiný nežli všechno, co až doposud znali, jak je milosrdný.

VII. NEPŘÁTELSTVÍ LZE ZRUŠIT JEDINĚ MILOSRDENSTVÍM

Někteří z vás si možná říkají: Hezká pohádka, jenže ve skutečnosti je to jinak. Copak dneska nepřítel odradí, když mu uvaříme kafe? Jistě, některého nepřítel neodradí ani dobrá vůle na druhé straně. Jenže mnohem častěji právě ta dobrá vůle na obou stranách chybí. Nabídnout přátelství nepříteli je moc těžké a ne vždycky to vyjde, ale měli bychom o této možnosti alespoň uvažovat. Někdy stačí sebrat sílu a udělat první krok.

Tento příběh se ocitl v bibli proto, že je velmi důležitý. Ta válka s Aramejci nebyla v Izraeli poslední a tak si lidé, když jim bylo těžko a neviděli žádné východisko, měli připomínat, jak Hospodin skrze Elišu usmířil Izrael s nepřáteli. A – jakkoli je to těžké – tento příběh říká i nám, že jiné řešení, nežli odpuštění a smíření, neexistuje.

MODLITBA

Pane Bože, otevřej nám oči, když jsme zaslepení, abychom dokázali najít to správné řešení i v bezvýchodné situaci. A dávej nám sílu a odvalu, abychom dokázali být milosrdní ke svým nepřátelům. Amen.

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Znáte legendy z českých dějin? Které z nich obsahují vyprávění o smíření, spravedlnosti, odpuštění?
- Víte, čím se liší prorok Eliša od špionů? Snaží se špioni o nápravu nepřátel, nebo o jejich likvidaci?
- Slyšeli jste někdy výraz „slepá nenávisť“? Co to znamená? Jak ještě může být člověk „zaslepený“, ačkoli má zrak v pořádku?

23 PŘEMOŽENÍ ARAMEJCŮ (SYRSKÝCH)

- Víte, že někteří lidé mohou dočasně oslepnout při úrazu nebo nervovém přetížení?
- Kde jinde v Bibli čteme o milování nepřátel?
- Připomeňte dětem, že i docela obyčejná pochvala, pohlazení, blízkost rodičů, aj. má „zázračnou moc“.
- Je moudré nepříteli odpustit a být k němu milosrdný? Je to recept pro každou situaci?
- Myslíte, že stačí dobrá vůle, nabídnutá ruka, aby nepřátelství pominulo? Nebo se dá nepřítel zastavit jen hrozbou, zbraní?
- Víte, kde se ve světě bojuje – válčí? Které země jednají o míru či příměří? Víte, že je i naše země zastoupena v mezinárodních jednotkách, které usilují o mír ve válčících zemích?

PÁD SEVERNÍ ŘÍŠE
Iz 5,1-7; 2Kr 17,1-33

20.2.2005
2. postní neděle

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 80,15 — Bože zástupů, navrať se, shlédni z nebe, popatř, ujmí se té révy, kmene, který pravice tvá zasadila, letorostu, jež sis vypěstoval.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Iz 5,1-7

PÍSNĚ

To já, ó Pane můj (S 331); Probuďme se, křesťané (EZ 517,1-4.12);
Vím, Pane, sám (S 371); Čest dej (S 37); Nejen pátek nešťastný je den (S 207); Svítá nový den (S 316); Vzácny hosti, přijď (S 57); Buď vůle tvá (S 21); Před tvou tvář, Pane (S 276);

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **prorokův důraz na právo a spravedlnost** (Iz 5,7) – patří neoddelitelně k celku biblické zvěsti. Nejde jen o výjimečný rys prorocké zbožnosti nebo Izajášova poselství. Tento důraz se stal příznačnou součástí dalších biblických žánrů ve Staré i Nové smlouvě. Že Hospodin je garantem práva, vyznává např. Ž 99,4. Ježíš učedníkům připomíná, že jejich spravedlnost má být větší než spravedlnost zákoníků. Život víry biblických svědků není orientován jen na vnitřní proměnu a vlastní náboženské zkušenosti, ale zahrnuje i zájem o bližního a cizince, vdovu a sirotka. Prorok nemluví o bohatém duchovním životě nebo péči o duši, ale o bázní a setkání s Hospodinem (Iz 6,1n). Přijímá odpuštění, očistění a uschnutí ke službě – přestává být překážkou Boží spravedlnosti. Právo a spravedlnost s životem víry úzce souvisí. Věřící svou věrností Boží smlouvě stvrzuje, že znevýhodnění a utištění se dovolají práva, najdou své zastánce.

– **obraz vinice** – víno a chléb jsou symboly pokoje a blahobytu. Ale dříve než vinař může posedět pod vinným kmenem a užít jeho plodů, musí na vinici tvrdě pracovat. Když tedy proroci

přirovnávají Izrael k vinici, odvolávají se na zkušenosti důvěrně známé. Na prorokovu otázku z v. 4, jak to, že vinice zklamala očekávání vinaře, napadla posluchače odpověď téměř samozřejmé. Teprve potom, co sami určili, kdo působí potíže, je prorok zaskočil vysvětlením, že onou vinicí jsou oni sami, dům izraelský. Podobně postupoval Nátan, když králi Davidovi vyprávěl historiku s ovečkou (2 Sam 12,1-5).

– **adresáti písničky** – obyvatel Jeruzaléma a muži judští – představují „elitu“ Božího lidu, Ty, kdo určují směr duchovního i společenského života a svými rozhodnutími i činy ovlivňují právní prostředí a kvalitu života všech. Tváří v tvář prorokově otázce zjišťují, že nejsou nedotknutelná „vrchnost“, ale leží na nich odpovědnost za duchovní – a tím pádem i společenskou krizi. V podobné poloze užije motivů z Izajášovy písničky Ježíš, který kritiku zahrotí na elitu jeho doby – velekněze, zákoníky a starší (viz Mk 11,27; 12,1.12)

– **průběh zániku severního království** – je popsán poměrně stručně (2 Kr 17, 1-6). Nese typické rysy nakládání asyrské velmocí s okolními státy – demonstrace síly – uvalení vazalské závislosti a zpoplatnění malého souse-

da – pokus vazala o vymanění ze závislosti spoluprací s druhou velmocí – konečná likvidace (podrobněji jsou asyrské způsoby popsány v následující úloze). Podobně za Babyloňanů skončí i Judsko. Biblický pisatel však nehořeje nad dějinným „spiknutím velkých proti malým“ (i když proroci se kriticky vyjadřovali i na adresu velmocí). Nebudí sebelítost, ale vede k pokání. Zánik samostatné existence interpretuje jako důsledek trvalého odpadnutí od smlouvy.

Proto mnohem více místa (17,7-23) věnuje kritice celého Izraele.

– **perspektiva smlouvy** – sebekritický pohled vyrůstá z půdorysu deuteronomistického důrazu na smlouvu. Protože Izraelci porušovali věrnost Hospodinu, především modloslužbou, došlo k tomu, před čím Mojžíšovy řeči v Dt varují (srv. např. Dt 28). Pád Samaří je vpsledu viděn jako důsledek porušení smlouvy, která nepřestala uprostřed všech dějinných peripetií platit, kterou připomínali proroci a žalmisté (2 Kr 17,15). Oddíl 2Kr 17,7–33 je typická ukáзка této tzv. deuteronomistické redakce. Pro čtenáře a vypravěče tohoto oddílu je důležité mít na paměti, že nebyl psán jako náboženský posudek zvenku, ale jako kající text, který chce varovat i formovat příští generace: tudy cesta nevede, my jsme tomu nevěřili, vy se tomu vyhněte, dokud je čas.

Podrobně se tématu smlouvy věnuje i poznámka v úloze 26 – 2 Kr 22.

– **báli se bohů jiných** (17,7) tj. důvěřovali jiným bohům a nebáli se Hospodina. Modloslužba nebyla důsledek naivity nebo náhlého zhroupení. Naše hodnocení modloslužby je ovlivněno prorockou kritikou, která poukazuje na nefunkčnost a směšnost modloslužby (Elijáš aj.). Nejedná se o ctění figurek, ale o úctu k transcendentním božstvům a příklon k životnímu stylu zaslibujícímu úspěch a prosperitu. Kdežto věrnost Boží smlouvě (v. 15) s sebou nese nejen jinou bohoslužbu, ale také jiný životní styl. Věrnost Boží smlouvě vede věřící k rozpoznání tísne

bezmocných a k účinné pomoci (např. Boazova pomoc Rút).

– **Izrael a Juda** – Severní království bylo sice vyvráceno dříve, to však neznamená, že Juda by byl bez chyby (vv. 18-20). Obyvatelé Jihu nemají právo se nad Samařany povyšovat.

Vypravěč popisuje události ze severního a jižního Izraele jako do sebe zapadající ozubená kolečka (v x-tém roce vlády izraelského / judského krále X se stal judským / izraelským králem Y). I když se země rozpadla, vypravěč se drží jednotné koncepce dějin, nad kterými platí Hospodinova smlouva. Takzvaná hmatatelná realita (například rozpad Československa) není vždycky tím nejdůležitějším.

– **stěhování národů** – nejen vyhnanství Izraele, ale i přestěhování cizích národů na jejich území je něčím bytostně nesprávným. I oni přece mají svou totožnost, autor 2 Kr je všechny pečlivě jmenuje. Všechny totalitní režimy zacházejí s jednotlivci i národy jako s bezduchými věcmi. – Izrael se ovšem odcizil sám sobě a Hospodinu již před vyhnanstvím, nejde o Boží pomstu.

– **Izrael a cizí přesídlenci** – když už ale pohané bydlí na území Izraele, měli by uctívat Hospodina. Přestože s nimi Hospodin smlouvu neuzavřel, nutí je k tomu, aby respektovali řád země, do níž se přistěhovali. Jestliže povolání lid smlouvu nedodrží, mohou ji začít dodržovat druzí (Bůh si může z kamení vzbudit syny Abrahamovy, L 3,7). Bůh však vyžaduje výlučnou oddanost, nikoli polyteistot. Kvůli ní se podle autora této zvěsti nestal z těchto přesídlenců Boží lid.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– *Odstraním její ohrazení a přijde vniveč (Iz 5,5).* Není to sám Hospodin, kdo ničí svou vinici. Asyrské zajetí není Boží mstou, ale důsledkem lidské nevěry Boží smlouvě. Projevuje se zde spíše „Boží bezmoc“. Hospodin nenutí Izrael k věrnosti násilnými prostředky. Věrnost očekává, ale nenutí k ní. Podobně slovo zaslechnou „pachatelé

nepravosti“ (Mt 7, 23, Žilkův překlad) z úst Ježíšových – budou také bez jeho ochrany.

– nároku kajícího textu sotva dnes sami od sebe rozumíme. Těžiště dnešního náboženského postoje je často v jednotlivci – JÁ chci věřit, či utvářet svůj duchovní život podle svých potřeb, tužeb a nároků. Biblický vypravěč napořád posluchače a čtenáře konfrontuje s Hospodinovým nárokem, se smlouvou, se zvěstí Tóry – tedy mj. i se skutečnostmi, které tu byly dříve, než generace, která prožila zánik Izraele a přesídlení nařízené Asyřany. Přesto vypravěč trvá na tom, že odpovědnost a nárok, vyplývající ze smlouvy, jsou živé skutečnosti, které přecházejí z generace na generaci – a že z krize, jejíž hloubku pád severního království ukazuje, vede cesta dál právě ve věrnosti smlouvě.

– to, že severní Izrael byl potrestán za nedodržování smlouvy, nás nesmí vést ke karatelskému tónu a k odsuzování „pohanů“ či „světa“. Zdrojem mizérie církve není sekularizovaná společnost kolem nás, ale naše vlastní selhání. I křesťané často zneužívali a zneužívají Boží jméno, a přesto nebyli vyhlazeni z povrchu zemského.

– *poslal na ně lvy* (v. 25) Citíme asi rozpaky nad tím, že přistěhovalci se učí řádu země z donucení, ze strachu ze lvů. V žádném případě však nelze tento příběh pochopit jako obhajobu násilné misie. Je docela přirozené, že ve zpusožené zemi se vyskytlo neobvyklé množství dravé zvěře, a je také pochopitelné, že autor 2 Kr v tom hledá doklad Hospodinovy moci (srv. příběh o Boží truhle a pelištejském bohu Dágonovi, 1 Sam 5). Asyrští králové se nechávali zobrazovat jako přemožitelé lvů.

– chcete-li číst s dětmi přímo z Bible, zamyslete se nejprve nad tím, je-li vhodné upozorňovat je na lidské oběti (vv. 17.31). Pokud na toto téma narazíte, připomeňte příběh Abrahama a Izáka, který dokládá, že Bůh Izraele lidské oběti odmítá.

3. METODICKÉ POZNÁMKY K PRACOVNÍMU LISTU:

Rozluštění obrázku mohou děti hledat před i po vyprávění. Na začátku to soustředí jejich pozornost a při výkladu potom mohou sledovat, zda a jak se v něm výsledky jejich úkolu objevují a potvrzují. Na konci jim úkol znovu zjednodušeně připomene vyznění příběhu.

4. POMŮCKY:

Obrázek vinice; obrázek proroka; obrázek deportovaných – nebo vládců proslulých deportacemi (i z moderních dějin)

– Flanelograf II.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší** školní věk:

Máte doma kytičku, kterou zaléváte? Máte doma psa, kočku, domácí zvířata, která musíte krmit?

Motivace připomene rozměr odpovědnosti za svěřenou bytost či dílo. Lze na ní ilustrovat, že má rozměr věrnosti – a že trvá v čase. Předpokládá, že se poté bude vyprávět především podle Izajáše.

Otázka pro **střední** školní věk:

Zazpívejte si písničku „Čest dej“. Rozveďte v rozhovoru, zdali některé „ne, ne, ne“ náš život ochuzuje. A také se jich zeptejte, zda by tuto píseň považovali za vhodné zpívat svým necirkevním kamarádům – proč ano, proč ne?

Motivace pro **nejstarší**:

S dětmi, které se orientují v dějepisu, můžete rozhovor otevřít srovnáním dvou typů reakce na určitou dějinnou událost (např. báseň, v níž reaguje František Halas na Mnichov /“Francie sladká, hrdý Albion“/ ve sbírce Kohout plaší smrt, (2001) společně se sbírkami Sépie a Tvář) a známý úryvek z Komenského Křaštu: „Věřím i já v Bohu, že po přejití vichřic hněvu (hříchy našimi na hlavy naše uведенého), vlada věcí tvých se k tobě navrátí, ó lide český... (např.

Leichter 1939). *Ať děti samy posoudí, jaký typ výpovědi vede k pasivní sebestlásti (my jsme chudáci, kteří to mysleli dobře, ale všechno se proti nim spiklo), a který vede k přijetí odpovědnému hledání životní orientace i v nastalé mizérii. Můžeme pak upozornit, že kající rozměr do pohledu na národní peripetie vnesli právě proroci.*

5. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

– k vyprávění můžete využít zpracování v BD, úl.č. 76. Motivace vám umožní vyložit, proč na vinici a jejím ovoci záleží – a proč má Hospodin právo volat vinici k odpovědnosti.

- I. Prorok zpívá o hospodáři, který si zbudoval vinici
- II. Vinice vydala trpké plody – prorok chce vinici zrušit
- III. Severní Izrael jde do asyrského zajetí
- IV. Píseň je varováním pro církev, která vydává trpké plody

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

Využijete-li druhé motivace, je rozhořčení potřeba vést volně, bez moralizová-

ni. Spíš jde o to, aby děti dostaly prostor podělit se o případnou nouzi, nesnáze s tím, že občas jako křesťané říkáme k něčemu „ne“ – a máme pocit, že si tím jen komplikujeme život.

Při vyprávění pak zdůrazněte, že i kritické a na první pohled tvrdé biblické vyprávění (resp. prorocká řeč) není prostě odsudkem „zvenčí“, ale naléhavým rozhovorem, který chce posluchačům otevřít význam věrnosti, dokud není pozdě.

- I. Motivační rozhovor
- II. Prorok překvapuje elitu Jeruzaléma písní o vinici
- III. Jako plody života zamýšlel Hospodin spravedlnost a právo
- IV. Prorocká písnička se opětovně ozývá v dějinách
- V. Severní Izrael zaniká a nepomůže mu ani spojenectví s Egyptem
- VI. Jak rozumět asyrskému zajetí? – Izrael nebral ohled na Boží smlouvu ani na varovná slova prorocké zvěsti
- VII. Nové osídlení Samařska – Samařané nejsou novým pokračováním Izraele
- VIII. Vyprávění o pádu severní říše vede k pokání

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Určitě se vám někdy stalo, že vám na něčem moc a moc záleželo a pak se to všechno nějak pokazilo. A možná, že vám i maminka říkala „nech toho, dokud je čas“ – ale vy jste si nedali říct, měli jste pocit, že to je jen zbytečné strašení, že vlastně o nic nejde – a pak už bylo najednou pozdě, už se to nedalo napravit, už to nešlo vrátit. Máme pro to takové české přísloví: Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne.

Ale to se netýká jen dětí – i dospělí dělají chyby. A často ty chyby nevidí anebo nechtějí vidět; mají pocit, že to vlastně není tak hrozné, že jim to projde, že se to nějak vyřeší.

A že dělají také spoustu dobrých věcí, tak se to nějak vyrovná. Takhle můžou uvažovat i lidé vysoce postavení – třeba i politici. Ale ti už většinou nemají, kdo by je napomenul.

Ale nemyslete si, že dříve to bylo o moc jiné.

II. IZRAEL JE VE VELKÉM NEBEZPEČÍ

Izraelské království – jako už tolikrát – bylo ohroženo. Jak severní část – Samaří, tak jižní – Judsko se octly se mezi dvěma velmocemi. Na jihu byl mocný Egypt a ze severu se rozpínala říše asyrská. Určitě si vzpomenete, jak Hospodin mnohokrát pomohl svému národu i proti velké přesile. A také vám jistě neuniklo, že na to Izraelci dost lehkomyšlně spoléhali. Mysleli si, že když jsou Božím lidem, že budou mít vždycky „protekcí“. Tentokráte to však dopadne jinak. Proč?

Hospodin se svým lidem uzavřel smlouvu. Zavázal se, že svůj národ bude chránit před všemi nepřáteli, ale pod jednou podmínkou: že budou dodržovat smlouvu – že budou uctívat a poslouchat jedině Hospodina, svého Boha. Ale Izraelci této smlouvě věrni nezůstali. Někdy to chvíli vydrželi, ale brzy si zase začali dělat, co sami chtěli. Přestali se ohlížet na druhé, hleděli si jenom vlastního prospěchu, šidili a okrádali ty, kteří se nemohli bránit. Počínali si stejně jako ti, kteří Hospodina neznali a nebáli se ho. A nejen to, dokonce po způsobu těchto lidí uctívali i různé sochy a modly a přinášeli jim oběti. Snad si mysleli, že si tak zajistí úspěch a bezpečí. Nebo si mysleli, že je nějak podplatí a ony pak přimhouří oči nad jejich hříchy. Asi byste se divili, co všechno dokázali obětovat – někdy dokonce i vlastní děti! A to jenom proto, že přestali věřit Hospodinu a jeho moci. Není divu, že je Pán Bůh přestal ochraňovat. Proč by je měl chránit před jinými národy, když se chovají stejně jako nejhorší pohané?

A protože ryba smrdí vždycky od hlavy, největší vinu na tom nesl král a jeho družina. Právě oni nejvíc sloužili cizím bohům a tak dávali svému lidu špatný příklad. A když se pak celá země dostala do nebezpečí, hledali spojence mezi pohanskými králi a vůbec je nenapadlo, že by se měli vrátit k Hospodinu. Hlavně se starali, jak své království co nejlépe politicky zabezpečit. Vždyť bude-li válka, přijdou o peníze. Možná na sebe byli i hrdí, jak se obětují pro národ. Kdo by jim mohl mít za zlé, že nemají čas se starat, jestli se spravedlnosti dostává všem lidem, jestli obchodníci nešidí a jestli opravdu všichni dbají na Hospodinovy příkazy, zejména na ty, které se týkají chudých a slabých – vdov, sirotek, chudáků a otroků? Ochrana státu je přece důležitější! – Ale proč se jim nedaří? Proč se proti nim všechno spiklo?

III. PROROCKÁ PÍSEŇ O VINICI

Proč? To jim přece stále znovu říkali proroci, které k nim Hospodin posílal. Jeden z nich –jmenoval se Izajáš – o tom králi a jeho

rádcům přímo zazpíval písničku. Proč zrovna píseň?

Možná proto, aby si její obsah lépe zapamatovali.

Byla to píseň o vinici: Hospodář vybudoval vinici. V té kameňaté a suché půdě to dalo velkou práci. Hodně se nadřel, aby té vinici dal všechno, co potřebovala – připravil půdu, nasázal dobré sazenice, staral se o vláhu, okopával, udělal kolem ní plot, aby ji nemohla ničit polní zvěř, vystavěl i věž a lis na víno a už se těšil na úrodu – udělal všechno, aby úroda byla dobrá. Pak ale přišlo hořké zklamání – místo pěkných sladkých hroznů se urodila kyselá, trpká pláňata. Všechna práce byla k ničemu, vše bylo zbytečné. Co teď? Co s takovou vinicí? Hospodář se o ni přestane starat – nebude ji okopávat, zídky se rozpadnou, kdejaké zvíře bude okusovat listí, všechno zaroste trním a bodláčím.

Velmoži se divili: Proč nám to zpíváš? A prorok odpověděl: Ta vinice – to jste přece vy, dům izraelský! Hospodin si vás vybral a staral se o vás, dal vám všechno, co jste potřebovali. A čeho se dočkal? Místo dobrých činů a spravedlivosti se staráte jen o vlastní prospěch, na nikoho se neohlížíte. Sami jste zavinili, co se teď stane. Hospodin vás přestane chránit. To bude váš trest.

IV. ZÁNÍK SEVERNÍHO IZRAELE

A pak došlo k tomu, k čemu muselo dojít. Asyrský král se svým vojskem postupně dobýval všechna království kolem Izraele, až došlo i na Samaří. Museli se mu podrobit a odvádět mu daně. Jenže izraelský král začal tajně vyjednávat o spojenectví s Egyptany a přestal platit daně Asyřanům. Jejich vládce se s tím nehodlal smířit a přišel zjednat pořádek. Izraelského krále vsadil do vězení, celou zemi dobyl a její obyvatele odvedl do zajetí daleko odtud. Do Samaří naopak přestěhoval národy z jiných zemí, které přemohl. Proč to tak dělal? Hlavně proto, aby zlomil každý možný odpor podrobených národů.

Jednotný stát, který nemá hranice, kde nejsou žádné rozdíly, kde všichni musí poslouchat svého vládce a pracovat pro jeho blaho – to je přece sen každého despoty. Když někoho přestěhujete stovky kilometrů od jeho domova, bude mít dost starostí, aby se zabydlel, aby znovu obdělal zpustlá pole, opravil domy a zvykl si na nové poměry. Kromě toho cizí lidé se těžko smluví na nějakém odporu, takže vzpoura obyvatelstva nehrozí. Tenhle osvědčený recept ostatně používali i jiní dobyvatelé.

Obyvatelé severního izraelského království byli odvedeni do Asýrie a víc se už o nich v bibli nemluví. Opravdu dopadli jako ta neúrodná vinice. Většinou tam na Hospodina zapomněli

a splynuli s pohanským prostředím. Bylo jen maličko těch, kteří si uvědomili svou chybu a napravili svůj život. Jejich potomci se o několik staletí později mohli přidat k obyvatelům Judska, které sice postihl stejný úděl, i oni byli odvedeni do zajetí, ale pak se přece jen směli vrátit do své vlasti.

V. NOVÉ OSÍDLENÍ SAMARŠKA

Noví obyvatelé Samaří začali opravovat válkou poničené domy, znovu obdělávat pole, vinice i sady. A protože se tam chtěli cítit alespoň trochu jako doma, přinesli sebou i své zvyky a svá náboženství. A tak se v Samaří zase objevily pohanské oltáře a lidé pořádali náboženské slavnosti pro své bohy a přinášeli jim oběti, aby si zajistili spokojený život.

Přistěhovalcům do Samaří se však v nové zemi nedařilo. V době, kdy byla země poničena válkou, se přemnožily nebezpečné šelmy. Hladoví lvi se odvažovali až k lidským příbytkům a napadali dobytek i lidi. Noví obyvatelé Samaří měli strach. Proč je jejich bohové nechrání? Asi to bude tím, že tato země patří jinému bohu, tomu izraelskému. A že by se tedy měli naučit toho izraelského boha správně uctívat. Požádali tedy asyrského krále, aby jim poslal izraelského kněze, který by je naučil znát „řád Boha té země“. Panovník jim vyhověl a poslal jim jednoho kněze z těch, které předtím odvedl do zajetí, aby je vyučoval ve víře v Hospodina. Byla to pro ně velká šance.

Nic dobrého z toho však nevzešlo. Sice se od kněze učili o Hospodinu, ale vedle toho dál provozovali všechny své pohanské zvyky. A některé z nich byly pěkně ošklivé. Přinášeli oběti Hospodinu i modlám. A to se Pánu Bohu líbit nemohlo. V bibli jsou označováni jako Samařané – to vám jistě něco říká. Až se mnohem později vrátí Židé z babylónského zajetí, nebudou chtít mít se Samařany nic společného.

Samařané a Židé nebyli moc dobří kamarádi. Ti Židé – vlastně Judejci, kteří se po mnoha letech směli vrátit ze zajetí domů – věděli, že se jim bude dobře dařit jen tehdy, když budou poslouchat Hospodina. A protože si moc dobře pamatovali, jak to s jejich národem v minulosti dopadlo, nechtěli mít nic společného se Samařany, kteří byli napůl pohané a Hospodinu sloužili „po svém“.

VI. POKÁNÍ OTVÍRÁ CESTU ZPĚT

Někdy si lidé myslí, když se jim nedaří, že se proti nim všechno spiklo. Kdyby se ale nad sebou pořádně zamysleli, museli by si uvědomit, že si za mnoho věcí můžou sami. Svou svévolností,

sobectvím a bezohledností nebo nevšimavostí něco pokazí a pak se diví, co se to stalo. Mluví o tom, že je Bůh trestá. Jenže často je to tak, že je Pán Bůh jenom přestane tahat z bryndy. Nechá je, aby si snědli, co si nadrobili. Ne že by Pánu Bohu na nich přestalo záležet. Chce však, aby si uvědomili, kde se stala chyba. A aby se vrátili zpátky. A protože s tím lidé měli a mají potíže, podal nám pomocnou ruku: když přišel Pán Ježíš, dal novou šanci všem: Židům, Samařanům – i nám.

MODLITBA

Pane Bože, děkujeme ti za to, že nás máš pořád rád, i když si to nezasloužíme. Děkujeme ti, že nám ukazuješ, kdy děláme chyby, a přivádíš nás zpátky k sobě. Protože bez tebe by to s námi špatně dopadlo. Amen.

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Pamatujete si, kde a proč uzavřel Hospodin smlouvu s Izraelem? Je to pro nás důležité, nebo je to odbytá záležitost?
- Při jaké příležitosti hovoří Ježíš o smlouvě? (Mt 26,26-29)
- Jaký je rozdíl mezi ústavou republiky a smlouvou Hospodinovou?
- Co byste vyškrtli jako nepodstatné: sbor se má starat o vzhled církevních budov – o obsah kázání – o to, co se při bohoslužbách zpívá – o to, jestli lidé nepomlouvají faráře/farářku – o to, jestli někdo z bratří a sester netrpí nouzi – o to, jak naložit s bezdomovci, kteří přicházejí na faru – o to, jestli všichni znají apoštolské vyznání víry – o to, co si povídají farní sousedé – o to, čím pomoci chudým lidem u nás ve městě či na vesnici – o to, jestli nemáme moc přestárlé staršovstvo – o to, aby víc lidí kupovalo církevní tisk – o to, jestli se dětem líbí v nedělní škole...
- Očekávají nevěřící lidé, že církve budou bránit spravedlnost a právo? Usilují o to věřící?
- Církev dnes svou službu zaměřují na péči o staré a nemocné, popř. se angažují v církevním školství. Má církev dbát ještě o něco jiného?
- Dbala církev v minulosti na dodržování lidských práv? Je to i dnes její úkol?
- Proč rodiče pořád něco zakazují a přikazují? Jsou prostě takoví, nebo si opravdu dělají starosti?
- Znáte nějaké národy, které zanikly podobně jako lid severního Izraele? Znamená to, že byly horší než třeba Češi?
- Víte, kdo byl Stalin? Slyšeli jste o jeho přesídlovací politice?
- Jak je to dlouho, co se rozpadlo Československo?

CHIZKIJÁŠ – DŮVĚRA PROTI CHVÁSTÁNÍ 27.2.2005

2Kr 18,13-37; 19,1-37 3. postní neděle

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 4,4 — Vězte, Hospodin pro svého věrného koná divy. Hospodin slyší, když k němu volám.

LITURGICKÉ ČTENÍ

2Kr 19,1-4

PÍSNĚ

To já ó Pane můj (331); Nás zavolal jsi, Pane (BTS 47); Volný jsem (S 375); Já chtěl bych, Bože můj (EZ 500); Velebím tě, Hospodine (EZ 30,1.2.5– 7); Dobře staví, kdo zná a ví (EZ 192); Tvá svoboda (S 344); Žalm 2 (S 271); Všichni, kdo skládají (EZ 195, BTS 10).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– asyrská velmocenská taktika

– Asyřané byli nejobávanější vojenskou silou své doby (viz Iz 5,26-29). Chtěli si podmanit celou oblast mezi Mezopotamií a Egyptem. Jednotlivá království v této oblasti uváděli do různých stupňů závislosti. Od států na okraji asyrského vlivu stačilo prohlášení loajality, ochota stát se vazalem a platit povinné dávky. V případě náznaků neposlušnosti Asyřané zmenšili vazalovo území, z části učinili provincií a do „samostatného“ zbytku dosadili loutkového vládce. Zřízení provincií bylo spojeno s deportacemi. Když se i dosazený vládce odvážil spiknutí, byl daný stát zrušen úplně, elita deportována do vzdálených provincií a země dosídlena cizím obyvatelstvem. Tento osud postihl severní království. Chizkijáš zastavil placení dávek, ke kterému se zavázal jeho otec Achaz (2Kr 16,7). Proto byl Jeruzalém oběžen, země pustošena.

– **prorocký pohled na politickou situaci** – je dvojitý: (1) nepřátelé přicházejí jako trest za nevěru Izraele (viz např. Iz 1,4-9; 5,26nn) – a (2) pýcha velmocenského diktátora před Hospodinem neobstojí (2Kr 19,21-28). Naprosto nebylo samozřejmé, že se

prorok odvážil spojit víru v Hospodina a mezinárodně-politické problémy. Učinil tak v době, kdy měl každý národ svá božstva a kdy platilo, že božstvo svoji moc rozšiřuje skrze vítězství té které armády. Prorocký pohled s vyznavačskou odvahou proráží tento nacionálně pohanský krunýř. Dosvědčuje, že Hospodinu, Bohu Izraele, vposledu slouží i ti, kdo přicházejí jako neporazitelní a strach nahánějící nepřátelé. A jestliže spoléhají na svou sílu a rouhají se Bohu Izraele (18,35) komentuje prorok jejich následný rychlý ústup (způsobený pravděpodobně epidemií) i palácový převrat v Ninive (19,35nn) jako Boží vysvobozující čin (19, 7).

– **řeč nejvyššího číšníka** (18,19-35) – odhaluje a zesměšňuje Chizkijášovu politickou taktiku, spoléhání na pomoc z Egypta. Ale zrovna tak zesměšňuje spoléhání na Hospodina. Nepřátelský propagandista zpochybňuje Chizkijášovu reformu (viz v.4): když odstranil viditelné symboly Boží přítomnosti, zbavil se i Boží ochrany. O síle asyrských božstev a zbraní navíc svědčí všechna jejich dosavadní vítězství (18,33-34 a 19,12-13). Nepřátelská propaganda má demoralizovat obránci Jeruzaléma, zbavit Chizkijáše autority a zesměšnit Hospodina. Podobá se ře-

čem, které provolával na Izrael Goliáš (srvn. 1 Sa 17). Základní téma důvěry Izraele, spolehnutí na Boží vysvobuzující věrnost, zpochybňuje jako nepodloženou iluzi (18, 35). Jako jediného panovníka, hodného poslušnosti, představuje asyrského vladaře – on povede lid (pravdaže v poutech) do země oplývající mlékem a medem.

– **Chizkijášovo pokání** není jen náboženskou či liturgickou pózou, ale především vyznáním viny. Posměšná slova nepřátel odhalila mimo jiné, kolik je v králových politických postojích skutečně důvěry v Hospodina a kolik pouhého kalkulu, že pomůže Egypt. Zároveň je ovšem král hluboce zasažen rouhavými slovy nepřítelů. Někát se (za slova vyslechnutá od nepřátel) znamená vlastně s nimi souhlasit.

– **Chizkijášova modlitba** (19,15-19) – zvýrazňuje, oč v příběhu jde: ne pouze o vítězství nad nepřáteli, ale o rozpoznání, že Hospodin je Bůh. I toto vyznavačské spolehnutí na Hospodina připomíná Davidův souboj s Goliášem (1 Sa 17, 46b).

– **prorokova odpověď** (19,20-34) – čtenáře upozorňuje, že král z titulu své funkce nemá samozřejmý přístup k Bohu. Víru nepovzbudí a neupevní královský výnos, ale prorocké zvěstování. Toto zvěstování aktualizuje „dávné“ Boží činy: nejsou odbytým mýtem ani zastaralou pohádkou, ale nosnou zvěstí, která se prosazuje **nyňi** (viz 19,25b), tj. tváří v tvář nepřátelské pýše i vojenské převaze.

Rozhodující není, jak se situace jeví právě teď – lidskému strachu a omezeným možnostem, rozhodující je Boží vysvobození. To se ukáže **třetího** roku: tehdy Judejci zasadí i sklídí v pokoji (19,29).

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– příběh není kronikářským záznamem, ale vyznáním víry. Stylizace a řazení událostí dávají zaznít přesvědčení, že Hospodin je uprostřed národů a dějinných zvrátů jediným skutečným Bohem (19,18n). Toto vyznání navíc

zaznává v situaci, kdy ho nebylo možné prosadit mocensky, silou vlastních zbraní. Nebojme se dětem zdůraznit, že ve vyprávění jde o **prorocký komentář** k událostem, které proběhly. Záměrem není informovat o tom, že Pán Bůh všechno řídí, ale dodat odvahu a naději v situaci vnější bezmoci, pohrdání a opuštěnosti.

Můžete přitom s dětmi hledat společné rysy tohoto příběhu s příběhem o Davidovi a Goliášovi.

– Chizkijášova modlitba nevynucuje Boží zásah, především je vyznáním víry. Chizkijáš je osloven ze dvou stran – prorokem a Sancheribem. V této situaci se modlí a vyjadřuje naléhavě i odvažně svou důvěru v Boží jedinečnost i moc. Boží pomoc ovšem nelze vynutit sebevíce vyznavačským postojem.

– prorok Izajáš posílá v 19. kapitole dva vzkazy (vv 6-7 a 20-34). Druhý je přerušen nadpisem v ekumenickém překladu, ale nepřehlédněte, že pokračuje až do v 34.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Dokreslením obrázku a rozhovorem o něm můžete výklad začít. Uvede děti i vás do situace příběhu a spojí jej s jejich zkušeností. Může potom vyznít jako osvobodivé slovo k tomu, co děti zakusily nebo prožívají. Pokud se děti vrací zpět do shromáždění, mohou svoje obrázky ukázat a osvětlit dospělým a zeptat se jich, jestli by je oni dokreslili ještě jinak.

4. POMŮCKY:

Mikrofon, hlásná trubka – obrázek modlicího se.

Flanelograf II, postavy č. 4, 21, 25, 34, 35, (viz Seznam obrázků); Flanelograf I., obr. města a zbořeného města

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší** školní věk:

Zeptejte se dětí, zda-li potkaly někoho, kdo na ně křičel. Měly strach? Kdo jim pomohl?

Otázka pro **starší** školní věk:

Už se vám někdo posmíval a ponižoval vás? Proč si to mohl dovolit – byl silnější, starší, výše postavený? Urážel vás někdo takový kvůli víře? Bylo snadné odolat jeho urážkám? Co jste udělali?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

Vyprávění zstručněte na scénu zastrášení, Chizkijášovu modlitbu a prorokovu odpověď. Užijete-li k vyprávění BD, ú.l.č. 77 Záchrana Jeruzaléma, zjistíte, že vypravěč ovšem úplně vypouští roli proroka Izajáše. Proto je vhodné doplnit, že Boží odpověď zazněla z jeho úst.

- I. Motivace
- II. Věrný král Chizkijáš a nepřátelské nebezpečí
- III. Nepřátelský vojevůdce uráží a zastráší jeruzalémské
- IV. Král Chizkijáš vyznává víru a prosí o pomoc
- V. Prorok Izajáš ujišťuje o Božím vysvobození

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

Ve vyprávění starším dětem lze v podstatě při přiměřeném zstručnění obsáhnout všechny hlavní motivy příběhu. Zřetelně vykreslete poselství, které opakovaně přináší prorok. Zdůrazněte také, že Chizkijášovi zdaleka není jasné, že Hospodin dá vítězství. Důležité je, že v rozporuplné a nejisté situaci předkládá svou nejistotu i nepřátelské urážení Hospodinu.

- I. Motivace
- II. „Nepřemožitelní“ Asyřané ohrožují Jeruzalém
- III. Vojevůdcevo sebejistá propaganda míří vposledu proti Hospodinu
- IV. Chizkijáš reaguje pokáním
- V. Mezi prorokovým vzkazem a Sancheribovým dopisem
- VI. Chizkijáš vyznává Hospodinovu svrchovanost a v modlitbě předkládá urážky nepřátel
- VII. Prorokův výrok o pokoření nepřátel
- VIII. Porážka nepřátelského vojska a smrt asyrského krále znamená svobodu pro Judsko a stvrzuje pravost Izajášových slov

VYPRÁVĚNÍ

I. VĚRNÝ KRÁL CHIZKIJÁŠ A NEPŘÁTELSKÉ NEBEZPEČÍ

Severní izraelské království padlo a jeho obyvatele dal vítězný asyrský král odvést do zajetí. V bibli čteme, že se tak stalo proto, že neposlušali svého Boha a nebrali vážně jeho smlouvu. V judském království mezitím nastoupil na trůn král Chizkijáš. Ti, kdo o tom v bibli vyprávějí, napsali, že žádný jiný judský král se mu nevyrovnal. Proč? Protože doufal v Hospodina a snažil se být mu věrný, docela tak jako kdysi David. Proto také nechal obnovit bohoslužby a zrušit všechno, co by Izraelce od Hospodina odvádělo.

Chizkijáš se dokonce vzbouřil i proti mocnému asyrskému králi Sancheribovi a přestal mu odvádět každoroční poplatek. Ten si to ale nenechal líbit a se svým mohutným, nepřemožitelným vojskem dobýval jedno judské město za druhým. Ani slib, že se Chizkijáš znovu podrobí a zaplatí, ani dary, které poslal, asyrského krále nezastavily. Prikázal svým velitelům, aby dobyli i Jeruzalém.

II. NEPŘÁTELSKÝ VOJEVŮDCE ZASTRAŠUJE JERUZALÉMSKÉ A URÁŽÍ HOSPODINA

Asyrská armáda Jeruzalém obkličila. Její velitel na jeruzalémské obránce volal: „Vidíte to nepřemožitelné vojsko? Na koho spoléháte, kdo vám pomůže? Myslíte, že Egypt? To je, jako kdybyste se chtěli opřít o nalomenou hůl. Praskne a o ostrý konec se pobodáte. Vždyť i Egypt se před námi třese strachy.“ Všichni na hradbách tomu rozuměli, protože asyrský velitel mluvil jejich řečí. „Nebo doufáte, že vám pomůže váš bůh? Třeba chce, abychom vás porazili. Dopadne na vás soud. Vzpomeňte na sousední Izrael. Nevěřte Chizkijášovi, když vám říká: ‘Hospodin nás určitě vysvobodí’. Porazili jsme všechny národy a všechny jejich bohy. Žádný bůh před námi neobstojí.“

Obránci mlčeli, nikdo neodpověděl ani slovo, ale strach se vkrádal do jejich mysli. Kdo by mohl takové síle odolat?

III. CHIZKIJÁŠ REAGUJE POKÁNÍM

Když to král Chizkijáš slyšel, zarmoutil se, co všechno způsobila nevěrnost Pánu Bohu a spoléhání na pomoc odjinud: strach mezi lidmi, pocit, že silnější nakonec stejně vždycky vyhraje, a velkou neúctou k Hospodinu.

Chizkijáš poslal tři vážené muže k proroku Izajášovi, aby mu vyřídili: „Velké soužení a ponížení na nás dopadá za naši nevěrnost Hospodinu. Jako soud přitáhlo asyrské vojsko. Slova jejich velitele nás ponížují a urážejí Hospodina. Modli se za nás k Bohu, pros ho, aby nám pomohl. Ať on sám potrestá všechna ta hrozná slova, která asyrský velitel mluvil o Hospodinu.“

IV. MEZI PROROKOVÝM VZKAZEM A SANCHERÍBOVÝM

DOPISEM – CHIZKIJÁŠ SE MODLÍ

Prorok králi vzkázal: „Neboj se těch slov ani nepřátel. Hospodin je Bůh, Král králů, on tě vysvobodí.“

Ale také Sancheríb, král asyrský, poslal Chizkijášovi dopis: Vzdej se a nespolehej na Hospodina, svého Boha. Nezachrání tě, jako ostatní bohové nezachránili všechny ty nespočetné národy, které už jsem porazil.

Dva vzkazy má Chizkijáš před sebou. Asyrský král vyhrožuje, uráží Hospodina a předvádí svou sílu. Prorok připomíná, že Hospodin vysvobozuje. Jako kdysi stál při Davidovi v jeho zápasu s obrem Goliášem, tak bude stát teď při Chizkijášovi a svém lidu. Všichni poznají, že Hospodin je Bůh.

V téhle těžké chvíli jde Chizkijáš do chrámu, rozloží tam dopisy a modlí se: „Bože, ty jsi Pán nad všemi, i nad nejmocnějšími královstvími. Tvůj je celý svět. Je pravda, že králové asyrští přemohli

všechny národy a bohové těch národů před nimi nebyli nic. Ano, vždyť to také nebyli bohové, jen ubohé modly stvořené lidmi. My ale vkládáme svůj život do tvých rukou. Zachraň nás, ať všichni poznají, že ty jsi skutečný Bůh a kdo na tebe spoléhá, nezklame se.“

VI. PROROKŮV VÝROK O POKOŘENÍ NEPŘÁTEL

Bůh slyšel královu modlitbu. Prorok Izajáš Chizkijášovi vzkázal, co řekl Hospodin, Bůh Izraele a Pán všeho stvoření o asyrském králi Sancheríbovi: „Vím o něm, jak pyšně si počíná, slyšel jsem jeho chvástání, že před jeho mocí žádný bůh neobstojí a všechny kouty země patří jemu. Poznává ale, že se vši svou silou nemá ve své moci ani vlastní život. Do Jeruzaléma nevejde, ani šíp tam nevystřelí, vrátí se, jak přišel, protože já, Hospodin, budu městu štítem.“

Chizkijáš a jeruzalémští stále ještě viděli před hradbami mocné asyrské vojsko. Teď už ale proti němu nestáli sami se svým strachem, hrstka proti přesile, ale s prorokovým ujištěním, že Bůh sám je vysvobodí. Nebudou si o tom jen vyprávět, o vyvedení z Egypta, o Davidovi a Goliášovi, ale sami zažijí, jak Pán Bůh vysvobozuje.

VII. PORÁŽKA NEPŘÁTELSKÉHO VOJSKA A SMRT ASYRSKÉHO KRÁLE ZNAMENÁ SVOBODU PRO JUDU A STVRZUJE PRAVOST IZAJÁŠOVÝCH SLOV

A pak náhle asyrské vojsko z Judska odtáhlo. Co přesně se stalo, nevíme. Bible o tom říká, že je porazil Hospodinův anděl. Král Sancheríb, který se chvástal, že žádný národ ani bůh před ním nic neznamená, rychle odtáhl zpět do své země. Ani šíp na Jeruzalém nevystřelil. Nakonec se ukázalo, že neměl v moci ani svou rodinu. Jeho vlastní synové ho připravili o život.

Všichni v Jeruzalémě a celém Judsku tak poznali, že Boží slovo, které prorok Izajáš zvěstoval králi Chizkijášovi, se naplnilo. Hospodin je Bůh, on je vysvobodil.

MODLITBA

Hospodine, Bože, děkujeme, že nemusíme dát jen na to, co vidíme. Děkujeme, že můžeme slyšet, jak jsi pomáhal lidem před námi. Ještě víc ale děkujeme, že tvou pomoc můžeme zažívat i my. Uč nás přicházet k tobě s modlitbou, když si nevíme rady. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Posmíval se vám někdo kvůli víře?
- Kterého pyšného dobyvatele znáte z dějin?
- Kterého pyšného dobyvatele znáte dnes?
- Myslíte, že víra pomáhá člověku, aby se vyznal v politických problémech?
- Který pohled na války je „proročtější“ – říkat, že Pán Bůh někoho potrestal, nebo se snažit poznat příčiny násilí, válek a zotročování?
- Co všechno ve své modlitbě vyslovil Chizkijáš? Najdete žalm, který Chizkijášovu situaci vystihuje?
- Posiluje modlitba víru? Pročišťuje ji? Může se modlitba stát zdrojem odvahy a naděje i v utrpení?
- Je možné, aby nějaký politik svými projevy nahnal strach sousednímu národu? Křičí k nám dnes někdo „přes hranice“? Znáte nějaké politiky minulosti, kteří to tak dělali?
- Můžeme Boha ovlivnit, aby změnil své rozhodnutí? Znáte takové výjimečné případy z Bible? Nebo je Bůh naprosto nepřístupný k našim prosbám? Udělá Bůh vše, oč usilovně prosíme?
- Může na lidi zapůsobit vždy jen to, co je hodně hlasitě slyšet?
- Zkuste vybrat, kterými pojmy by dnes šlo vystihnout řeč nejvyššího číšníka: agresivní reklama – předvolební kampaň – prezidentský projev – kázání – koncert rockové hvězdy

JÓŠIJÁŠ – KRÁL REFORMÁTOR 6.3.2005

2Kr 22,1-20 4. postní neděle

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 119,41+44 — Kéž na mě sestoupí tvé milosrdenství, Hospodine, i tvá spása, jak jsi řekl, Tvého Zákona se budu držet ustavičně, navěky a navždy.

LITURGICKÉ ČTENÍ

2Kr 22,3-7

PÍSNĚ

V nebi je trůn S 360; Srdce čisté (S 349); Nás zavolał jsi Pane (BTS 47); S písní k němu přistoupíme (BTS 2); Moudrosti poklad z nebe (EZ 446); Před tvou tváří Pane (S 276); Já chtěl bych Bože můj (EZ 500)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– nalezení zákona: Okolnosti nálezu i osoba nálezce samotného nechtějí dodat nálezu knihy Zákona nějaký posvátný lesk, ale představují cosi jako „biblický odkaz“. Podle Dt 31,26 byl svitek s Mojžíšovou řečí uložen „po straně schránky“, tedy na místě, kam měl v chrámu přístup jen velekněz. Celé další vyprávění je třeba chápat jako odezvu na hlas této „tóry“. Nalezení svitku dává Jósijášovu pokusu o obnovu chrámu pravou hloubku (nalezlo se zřejmě „jádro“ 5. Mojžíšovy). Nestačí opravovat chrám jako místo kultu. Bohoslužba, oběti a chvály by byly bezobsažným prázdným rituálem, kdyby se jich účastnilo srdce neproměněné Božím slovem. Chrám bez Božího oslovení ztrácí na významu.

– **zákon – tóra**: celé vyprávění o Jósijášově reformě rámuje zmínky o „knize Zákona“, dosl. „svitku tóry“ (22,8 a 23,25). Nejde tu o zákon ve smyslu „souboru nařízení“, jež chtějí obvinít a odsoudit, ale o tóru, tedy slovo, jež v dané situaci ukazuje k životu. Odpovědět na tuto výzvu má cenu, i když už se zdá být vše ztraceno. To aktuálně dosvědčuje prorocké slovo. Celé vyprávění povzbuzuje k této životodárné poslušnosti tóry.

– **úloha proroka** se v dané chvíli ukazuje jako rozhodující pro další bytí Judy. Viz v.13: jít se poradit s Hospodinem neznamena jít do chrámu – ale dotázat se **prorokyně Chuldy** (v.13 – 20). K ní jdou všichni královi služebníci včetně velekněze. Nezastupitelnost proroka spočívá ve zmocnění k aktuálnímu oslovení. Jak to teď s králem a jeho lidem po generacích neposlušnosti je, nemůže říci náboženský profesionál (velekněz), ani sám Mojžíšův zákon, ale prorok.

Prorokyně Chulda (Krtice) odmítla osudově zatracující interpretaci vyslechnutého slova. Důležitý je prorocký důraz na smysluplnost rozhodnutí k obratu a nápravě (22,21). I když zaběhaná praxe míří k zániku, má cenu každé úsilí o změnu a nápravu.

– Hospodin uvádí zlo (viz 22, 13.16.20): Jósijášova reakce i prorocké slovo akcentují důrazy, jež najdeme jednak v Deuteronomiu (29,26; 30,15-20; 31,26; 31, 29) a u Jeremiáše (cf Jr 11,11 a 11,8; viz též 6,19 aj.). Jak v Zákoně, tak u Proroků (srvn. např. i Ez 5,5n.17 a Da 9,12nn) je výchozí souvislostí těchto výroků **smlouva**. Hospodin povolal svůj lid, uzavřel s ním (na Sinaji) a obnovil (před vstupem do zaslíbené země) smlouvu. Ta dává Božímu rozhodnutí a zaslíbení pevný rámec.

Lze říci, že celé izraelské náboženství vychází z předpokladu smlouvy jako základního vztahu mezi Hospodínem a vyvoleným lidem. (BS-A). Smlouvou se Hospodin zavazuje k věrnosti a spolehlivosti. O totéž je žádán Izrael. Záměrem smlouvy je zaručit jedinečný vztah Boha a jeho lidu a ochránit tak prostor života ve svobodě, dostatku a bezpečí: vyvol si tedy život, abys byl živ ty i tvé potomstvo (Dt 30,19b). Smlouva tedy není „bičem“ na Izrael. Ovšem každé odpadnutí od Hospodina nese s sebou riziko ztráty prostoru k životu. Slovo Tóry a proroků o uvedení zla na Izrael nevychází tedy z představy všemohoucího božstva, které všechno – a za všechno – může, ale ze závaznosti smlouvy a kajícího rozpoznání vlastní nevěry.

– **důsledky čtení knihy** přesahují oblast chrámu a kultu. Jóšijáš především obnovuje **smlouvu s Hospodínem**. (23,3) Zvěst knihy otevřela oči pro hluboký rozpor mezi současnou podobou života Izraele a Božím nárokem. Důsledky králova rozhodnutí zasahují celý život Izraele. Chrám a okolí Jeruzaléma jsou očištěny od model, je zrušen oltář v Bét-el (23,15), znovu se zavádí **hod beránka** (23, 21nn). Všechna králova reformní aktivita je charakterizována jako výraz správného naslouchání (Dt 6,4n) slovu Tóry (23,25)

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– neměli bychom krále **Jóšijáše představovat jako profesionálního reformátora**, ochotného kdykoli se pustit do díla nápravy. Jóšijášova reforma se rodila bolestně. Ani samotný nález knihy by ji zřejmě nevyvolal. Mohla by být uložena mezi vzácné „muzeální“ kousky – takovým sběratelem starožitností byl například asyrský král Asurbanipal v Ninive proslavený svou knihovnou. Důležitý je králův přístup – není přezíravý k prorocky vyostřené zvěsti. Skutečně očistnou a duchovně transformující podobu dostalo královo dílo až ve chvíli, kdy k němu dolehlo slovo knihy a slovo proroka. Nazývat

tedy tento oddíl „Jóšijášova reforma“ je zkrácení. Reformu neinicioval král, ale slovo Tóry a prorokyně.

– někomu může připadat málo, že královo „obrácení“ **neodvrátilo konečnou katastrofu**. Do zvěsti prorokyně Chuldy se však promítá kající deuteronomistický pohled redaktorů z doby babylonského zajetí: to, co se nám přihodilo (vyvrácení Jeruzaléma, ztráta samostatnosti, pád království) je důsledek našeho odpadnutí od Hospodina. A za Jóšijáše vlastně byl milostí Boží oddálen tento konec, námi vyprovokovaný a zaviněný.

– než začnete vyprávět dětem, porovnejte mezi sebou výklad pro střední školní věk a Biblickou dějeppravu (č. 79). Výklad akcentuje pokání tváří v tvář zvěsti Tóry, oslabuje však důraz na totální zbloudilost a odpadnutí od smlouvy. Dějepprava naopak mluví o Božích trestech, aniž by naznačila rámeček, z něhož vyrůstají: smlouvu.

3. METODICKÉ POZNÁMKY K PRACOVNÍMU LISTU:

Obrázek může plnit úlohu motivačního uvedení do příběhu. Při jeho zpracování jistě vzniknou dohady, co je správné, a otázka, kdo o tom rozhoduje. Děti pak mohou sledovat vyprávění s tím, aby přišly na to, co nebo kdo o takové reformě rozhodoval podle bible: Král? Kněží? Zvyk? Boží slovo?

4. POMŮCKY:

Obrázek svitku tóry, album, kronika. Flanelograf II, obr. č. 14, 74, 66. Ostatní postavy příběhu vyberte z Flanelografu I.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší a střední** školní věk: Našli jste někdy doma nebo na půdě u babičky nějaké staré listiny? Co pro vás takový nález znamenal? Co jste se z něj dověděli? Potřebovali jste, aby vám někdo poradil, co s nálezem?

Otázka pro **starší** školní věk:

Četli jste nebo slyšeli nějaký „text“,

který vás donutil ke změně myšlení nebo jednání? Vyhrožoval? Sliboval? Byl jasný hned na první poslech či přečtení?

Nebo proberte problém jinak: Proč lidé hledají staré listiny apod. – aby se dozvěděli o sobě – nebo o minulosti?

V rozhovoru si můžete uvědomit, že hledání a nalézání „archiválií“ nás vede k lepšímu poznání minulosti (což není špatné – a je to důležité třebaš i pro porozumění bibli). Následný příběh však postupuje kontrastně – objevila se „listina“, kterou nikdo nehledal – a jako poseství „z minulosti“ zasahuje a oslovuje v přítomnosti.

6. OSNOVY VYPŘÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

Využijete-li nabídnuté motivace, může se rozhovor vydat několikerým směrem. Pokud se rozhovor rozvine, soustřeďte se na to, zda samotný nálezez „archiválie“ vyvolá nějakou smysluplnou akci. Pokuste se rozlišit mezi „kuriozitou“, která vyvolá zájem a nic víc, a textem, který vskutku orientuje. Je možné, že rozhovor o zkušenosti dětí povede „do slepé uličky“ – ale podobně by skončil nálezez svitku zákona, kdyby prorokyně neohlásila, co s ním.

- I. Motivace
- II. Král Jóšijáš se pouští do opravy chrámu
- III. Nálezez knihy a králova reakce
- IV. Prorokyně vzkazuje: na nápravu není pozdě
- V. Jóšijáš očištuje viru celého Izraele

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

Mimo CBL máte příběh zpracovaný i v cyklu PROROCI DĚTEM, 19.9.1999.

Vypřávezení můžete rozšířit o tři motivy obnovy z 23. kap.: obnovení smlouvy, likvidace tradičních ohnisek modlářství, obnovení hodu beránka. Osnova z PROROCI DĚTEM, kterou zde opakujeme, se pokouší vystihnout, že TÓRA je především ukazatel cesty – a na cestu dál zve i tehdy, když jsme díky ní zjistili, že jsme správný směr už dávno opustili.

- I. Motivace
- II. Izrael zabloudil
- III. Objev
- IV. Po objevu pláč
- V. Po pláči rozhodnutí
- VI. Po rozhodnutí odpuštění
- VII. Po odpuštění náprava (tři motivy obnovy z 23. kap)
- VIII. Co bylo dál?

VYPŘÁVĚNÍ

I. NENÁPADNÉ ZAČÁTKY

Mnoho velkých událostí v dějinách začalo zcela nenápadně. (Dokázali byste si na některé vzpomenout?) Tady se začíná obyčejnou opravou kostela. To je jistě dobrá věc, ale nic tak převratného. A přece, jak významné události se z toho potom vyvinuly! Oprava chrámu, to byl jenom první krok. Když člověk přiloží srdce k dílu, když je vnímavý, přemýšlí a na věci mu záleží, tam se mu ukazují další a ještě důležitější kroky, kam ho Bůh chce vést.

II. OPRAVA CHRÁMU

Oprava chrámu je dobrá a potřebná věc. Není jedno, v jakém prostředí se bohoslužby konají. Na tom, jak kostel vypadá a jaké je to uvnitř, se pozná, jak moc nám na Pánu Bohu záleží.

Jeruzalémský chrám opravovali naposled asi před 180 lety.

„Nejvyšší čas, abychom dali Hospodinův dům do pořádku,“ uvažuje mladý král Jóšijáš. Pošle vysokého královského úředníka (má titul písaře) k veleknězi: „Dejte se do opravy chrámu. Použijte k tomu peníze, které lidé dávají do chrámové pokladny. Bude dost pro řemeslníky i na nákup materiálu, dříví a kamene.“

Tak se rozběhla stavební akce, jakou v Jeruzalémě nepamatovali. Ale to byl teprve začátek. Obyčejná stavební akce přerostla v něco mnohem důležitějšího. Oprava bohoslužebného prostoru je pouze prvním krokem obnovy mnohem významnější, kterou tam Pán Bůh připravuje. Teď jde jen o to, budou-li lidé sledovat, kam je Pán Bůh chce přivést, a budou-li ochotni tím směrem jít.

III. NALEZLI JSME KNIHU ZÁKONA

Netrvalo dlouho a vidíme velekněze, jak pospíchá za královským písařem: „Nalezl jsem v Hospodinově domě knihu Zákona.“ Kniha Zákona, to nebyla nějaká sbírka zákonů, paragrafů a nařízení. Tato kniha (v bibli se říká „tóra“) byla svědectvím o Božím jednání s Izraelem. Tady bylo zachyceno všechno, co Hospodin pro svůj lid učinil, jak je vysvobodil z egyptského otroctví i z jiných nebezpečí, ale také, co Bůh od svého lidu očekává, čím se má projevit jejich věrnost. Základem toho všeho byla smlouva, kterou Bůh s Izraelem uzavřel, závazek věrnosti z Boží i lidské strany. A bylo tam i varování: nebudou-li Bohu věrni, zle na to doplatí.

S touto knihou (měla podobu svitku) jdou nyní oba muži ke králi. Nejprve podají hlášení, jak pokračují opravy, a pak přichází to hlavní: nález knihy. Na ni se nyní soustředí jejich pozornost. Písař ji předčítá králi a ten pozorně naslouchá. Vše ostatní – i sama oprava – nyní ustupuje stranou.

IV. CO MÁME DĚLAT ?

Král poslouchá – a bere ta slova vážně. Poslouchá a otevírají se mu oči: Opravují chrám, ale jak hluboká propast je mezi tím, co od nich Hospodin čeká, a jejich skutečným životem. Uvědomuje si, jak daleko se od Hospodina vzdálili. Jak porušují smlouvu, kterou s nimi Bůh uzavřel. Kolik se v zemi děje věcí, které Zákon výslovně zakazuje. Navíc je tam i varování, jak zle dopadne lid, který na Hospodinovo slovo nedbá. To vše na něho velice zapůsobilo. Je tím tak otřesen, že vstane a jako výraz své bezradnosti, pohnutí i pokání roztrhne královské roucho.

Jak to s námi bude dál? Co máme dělat? Kdo nám to řekne? Jóšijáš si uvědomuje: Na to nestačí ani král, ani velekněz. Co teď potřebujeme slyšet, to je slovo od Hospodina. „Jděte k prorokyni

Chuldě, ať nám poví, co říká Hospodin.“ – Velekněz, písař a další čtyři muži jdou do jeruzalémského Nového Města, kde tato žena bydlí, aby vyslechli prorocké slovo, jak to s nimi i s celou zemí vypadá, co mají činit a mají-li vůbec nějakou šanci.

V. SLOVO OD HOSPODINA – SOUD I NADĚJE

A dočkají se, jenže tím, co Chulda poví, jsou zarmouceni ještě víc. „Na toto místo i na všechny jeho obyvatele uvede Hospodin všechno zlo, jak je to v knize Zákona psáno. To proto, že nejste věrni Hospodinu, sloužíte modlám a mnoha zlými činy ho urážíte. K čemu je chrám a k čemu je všechna bohoslužba v chrámě, nejste-li ochotni Pána Boha poslouchat?“

Ale pak přijde ještě jedno prorocké slovo, a to je určeno přímo pro mladého krále: „Protože bere slova knihy Zákona vážně, protože si vzal k srdci i všechna její varování a projevil lítost, Hospodin ho vyslyšel a slitoval se nad ním. Všecky ty hrůzy, které jste na sebe svou neposlušností přivolali, nepřijdou v době jeho kralování, ale až později. On sám toho bude ušetřen.“ – Poselstvo se vrátí ke králi a vše mu oznámí.

VI. KRÁLOVO ROZHODNUTÍ

Co nyní král učiní? Pokrčí rameny a řekne si, že se nedá nic dělat? Nebo se bude utěšovat tím, že Boží trest přijde až za jeho nástupců? Nebo vyhlásí, že za jeho vlády je země bezpečná a že lidé nemusí mít strach? (Co by na jeho místě učinil mnohý vládce nebo politik?) Nic z toho.

Uvědomí si: My se teď ze všeho nejdříve musíme vrátit k Hospodinu. Takhle musíme využít času, který nám ještě zbývá. Protože to je jediná možnost, kterou máme. Ať už to s námi v budoucnu dopadne jakkoli, teď platí: Zpět k Hospodinu, k jeho smlouvě, k jeho Zákonu! Obnovit věrnost! Pryč od model a zpět k poslušnosti! Každá jiná cesty by jen urychlila naši záhubu.

VII. DALŠÍ KROKY

A hned začíná jednat. Vydá nařízení, aby se do chrámu dostavili zástupci všech rodin z Jeruzaléma i všeho Judstva a na vlastní uši si poslechli, co je v Knize smlouvy napsáno. Sám osobně jim to předčítá. Pak král slavnostně obnovil smlouvu Hospodinovu a všechen lid se za tu smlouvu postavil. Kněžím nařídil, aby vyházeli z chrámu všechny předměty, které byly spojeny s uctíváním jiných bohů. V celé zemi byl vyhlášen zákaz jakéhokoli modlářství a všechny pohanské svatyně musely být zlikvidovány. Až nastane

čas svátků, dojde i k tomu, že všechen lid – po mnohaleté přestávce – bude opět slavit hod beránka. „Hospodin, který vyvedl naše otce z Egypta, je náš Bůh, my jsme jeho lid a chceme mu zůstat věrni.“

VIII. BOŽÍ VEDENÍ A JÓŠIJÁŠOVO ROZHODOVÁNÍ

Sledovali jsme, jak dobře si Jóšijáš počínal. Ale to vůbec nebylo samozřejmé. Mohl jednat úplně jinak. Co učiním s nalezenou knihou? (Dáme ji do archivu nebo do muzea a budeme ji opatrovat, aby se jí nic nestalo.) Jak zareaguji na text té knihy? (Poslechnu si, jak to bylo v dobách otců pěkné, ale dnes už je přece jen jiná doba.) Jak naložím s prorockým slovem? (Nemusím věřit všemu, co ta ženská říká. Ostatně, hlavně že soud nepostihne naši dobu.) Vrátime se k Hospodinu, třeba se i slituje? (Nemá význam moc se snažit o nějakou změnu, další generace stejně na Hospodina zapomene.)

Několikrát za sebou se Jóšijáš octl v situaci, kdy bylo potřeba udělat rozhodnutí, které bylo důležité pro něho i pro celou zemi. Pokaždé však přitom vzal vážně slovo od Hospodina (slovo z knihy Zákona i slovo prorocké). Tak ho Bůh krok za krokem vedl správným směrem. V odpovědnosti za sebe i za svěřený lid učinil mladý král nakonec ještě víc, než jak prorocké slovo znělo.

MODLITBA

Náš nebeský Otče, děkujeme ti za všechny, kdo slyší tvé slovo a dají se jím vést. Veď svým Duchem i nás, ať dobře pochopíme, co máme činit, a jdeme správným směrem. Amen.

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Nebyla Jóšijášova reforma zbytečná, když Boží rozhodnutí o konci judského království neodvrátila?
- Kvůli čemu bychom měli činit pokání my? (nemáme opravené kostely, málo lidí chodí na bohoslužby, neznáme pořádně bibli, nestaráme se o uprchlíky, ničíme životní prostředí, opakujeme fámy z televize a novin, máme nudné bohoslužby, nalháváme si, že za komunistů bylo líp, neumíme přiznat, jak se církev chovala za totality...)
- Je Boží slovo omezeno jen na kostely?
- V kterých shromážděních se dnes předčítá z Tóry?
- Myslíte si, že by se i v našich bohoslužbách mělo něco změnit, vylepšit? Co by mělo být důvodem takových změn?
- Podle čeho se řídili velcí reformátoři církve?
- Může oprava kostela prohloubit víru?
- Co to je formička, forma, formace, reforma, reformace, protireformace, formalismus, formální, informace?

- Chodí ve vašem sboru víc lidí na brigádu nebo na biblickou hodinu?
- Mluví se u vás doma spíše o tom, co je potřeba opravit na kostele, nebo o nedělním kázání?
- Myslíte, že když jsme příslušníky reformační (či reformované) církve, už sami nemusíme o reformě přemýšlet, protože ji za nás vybojovali naši předkové?
- Znáte základní hesla reformace? Co znamenají? (sola scriptura – pouhým Písmem, sola fide – pouhou věrou, sola gratia – pouhou milostí, soli Deo gloria – samému Bohu sláva, semper reformanda – /církve/ trvale schopná reformy)

PROROK JEREMJÁŠ OHLAŠUJE SOUD

13.3.2005

Jr 36,1-32

5. postní neděle

VSTUPNÍ VERS

Žalm 33,8-11 — Boj se Hospodina, celá země, všichni obyvatelé světa, žijte v jeho bázní! Co on řekl, to se stalo, jak přikázal, tak vše stojí. Záměry národů Hospodin maří, lidem úmysly hatí. Záměry Hospodinovy platí věčně, úmysly jeho srdce po všechna pokolení.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Jr 36,1-6

PÍSNĚ

V nebi je trůn (S 360); S písní k němu přistoupíme (BTS 2), Nás zavolal jsi Pane (BTS 47); Sem pohleď, Bože (EZ 418,5-6); To já, ó Pane můj (S 331); Pádem svým Adam způsobil (247,5-6); Zní, zní, zní (S 398); Můj Pán všechny svolá (S 193).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

Ohlašovaný **soud** (Amos, Ozeáš) nad severním Izraelem se dostavil, Samaří bylo dobyto a severní Izrael deportován do zajetí (r.722 př. Kr.). Asi sto let poté ohlašuje Jeremjáš konec vlády Davidovců. Nezvěstuje totální zavržení, ale varuje – vybizí k obratu. Hospodin doufá, že se „*snad*“ (v.3) Izrael ještě zastaví a bude žít podle smlouvy. Hospodin nemá přesně narýsovaný plán, který se musí splnit. Zatím ještě neví, jak to dopadne. „Snad“ se Izrael obrátí k Hospodinu.

– „**až uslyší o všem zlu... odvrátí se každý od své zlé cesty**“ (v.4). Obsah Jeremjášova kázání má ponurý tón. Nejde mu však o to Boží lid zastrašit či zvěstovat neodvratnou zkázu. Zlá perspektiva, kterou prorok líčí, má vyburcovat lid k pokání – k rozpoznání kořenů vlastních zlých činů a změně vztahu k Bohu i k bližním (očista od modlářství a nastolení spravedlnosti). Prorok nekáže o tom, co Izrael čeká a nemine, ale se vši naléhavostí odkrývá dosah jejich nevěry k Bohu a nespravedlnosti ve vztahu k slabým a bezmocným. Vítězná síla nepřátel nepředsta-

vuje osudovou neodvratnou moc, ale je nástrojem, který slouží Bohu. Tento prorocký universalismus představuje nebývalý prvek uprostřed starověkých náboženství.

Vidět slovo o zlu jako výzvu k pokání je poloha, kterou Jeremjášovské příběhy navazují na zvěst Deuteronomia (viz např. Dt 30,15-20).

– **svitek**, „ve starověku nebylo knih v našem slova smyslu. Po vynálezu papyru (v Egyptě již od 3. tisíciletí př. Kr.) se psalo na papyrové svitky, z nichž nejdříve až dosud nalezený (egyptský) měří 40 m. Kniha Jeremjášova byla snad psána na papyrový svitek. Psalo se na ně ve sloupcích, takže stačilo ke čtení rozvinout vždy část svitku. Pro větší pohodlí byly k oběma koncům připevněny tyčinky. Z jedné se papyrus odvínoval, na druhou se přečtená část navínovala. Trvanlivější a ovšem dražší svitky byly pořizovány z kůže (nejčastěji ovčí) nebo v posledních staletích př. Kr. z pergamenu, což byla také kožená blána zvláštním způsobem upravená.“ BS-N, heslo kniha, s.332.

– „**chvěli se strachem**“ (v.16) – reakce velmožů naznačuje, že tváří tvář prorocké zvěsti rozpoznávají, v čem

spočívá jejich vina. Mají za to, že toto slovo je třeba vzít nanejvýš vážně. Naproti tomu král a jeho suita tímto slovem pyšně pohrdá (v.24: „nezachvěli se strachem“). Jeremjášovu poselství naslouchají jen jako propagandě jakési „páté kolony“, jako demoralizujícímu slovu. Odmítají v něm s pyšnou sebestjistotou výzvu pohlédnout ke kořenům vlastní krize a ohrožení.

– **Hospodinova reakce** (v. 28-31) – králova svévole a zničení knihy nemůže naléhavost slova otupit ani znevážit. Proto prorok slyší příkaz sepsat novou knihu, proto též zní – tentokrát neodvratně – výrok o Jójakímovi: nezval vážně nabídnutou šanci zaslechnout prorockou zvěst, proto ho potká ponižující konec.

– Slovo Hospodinovo se projevuje jako pravdivé a navzdory lidské zlovlí je neumlčitelné. Zazní a zasáhne. Pošetilé ničení prorokova svědectví nic nezmění na jeho platnosti – ačkoli králi Jójakímovi se může zdát, že Jeremjáš jen zbytečně maluje čerta na zeď – stává se „jen“ vazalem krále Nabuchodonozora – do zajetí se dostává až jeho syn (Jójakín).

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– upozorněte děti, že král Jójakím je symem reformátora Jozjáše, a že reforma nikdy nepokračuje automaticky dál. Neměli bychom ze stereotypního posuzování králů (jak to činí autoři např. v 2 Kr) zkratkovitě vyvodit, že král Jójakím byl „předurčen“ k neposlušnosti. Podobně jeho teatrální pálení prorokových slov není jen důsledkem prchlivého charakteru, ale vladařské taktiky, která odmítá hlasy proroků jako bláznovské a podlamující bojeschopnost lidu.

– starší děti upozorněte na Boží doufání – „snad“. Hospodin nevstupuje jako vševědoucí, všemocný. Řeč biblických příběhů vystihuje zvláštnost Božího jednání v tomto světě lépe než některé ustálené věroučné formulace (věřím v Boha Otce **všemohoucího**, aj.). Teprve na pozadí těchto příběhů

hů získávají‘ dogmatické formulace rozměr, který zamezuje planému spekulování. Z příběhů pak také porozumíme, proč starozákonní lid nechtěl vyslovovat Boží jméno. Stejnou pokoru bychom měli rozpoznat i za vyznáním Vzkříšeného: „Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi. Protož jdouce, učte všechny národy, křtíce je.“ Mt 28,19n.

– král, který odmítá prorocké kázání, je součástí – obzvláště odpovědnou – Božího lidu. Nebojte se zdůraznit, že Božímu slovu nejednou vzdorují ti, kdo by mu měli naslouchat se zvláštní pozorností. Prorocké slovo o „zlu od Hospodina“ nezní ven z církve (k jejímu okolí), ale dovnitř – k církevním špičkám. Odhaluje jejich zatvrzelost. Slova adresovaná též cizím – mimocírkevním – lidem slyšíme zase z jiných textů (Jonáš).

– **Hospodin uvádí zlo** – nevedzte vyprávění takovým směrem či tónem, abyste v dětech vzbudili dojem, že Bůh je odpovědný za všechno zlo ve světě. Tento zvláštní a pro leckoho děsivý výrok zapadá do deuteronomistického pohledu na příběh víry a nevěry Božího lidu. Prorok v sebekritickém pohledu interpretuje troskotání svého lidu jako důsledek vlastních vin a selhání. Není to slovo o komsi jiném, není to lhotejný komentář nezaujatého pozorovatele, je to řeč víry, zoufale zápasící s důsledky vlastní nevěry, řeč víry, dosvědčující Boží svrchovanost, věrnost i svobodnou odpovědnost Božího lidu za vlastní cestu dějinami.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Skládat s dětmi rozřezanou knihu je asi lépe až po vyprávění, kdy jim bude zřejmá souvislost s vyprávěním. Úkol jim můžete představit tak, že si nyní sami zahrají na proroka, který měl dát znovu dohromady zničené proroctví. Je ovšem také možné skládankou začít. Když se ji dětem podaří dát dohromady, ptejte se, zda poznají, o jakou knihu jde. Pokud na to přijdou, ptejte se dál, proč je asi rozřezaná, kdo by to mohl udělat a proč. Na to potom jde navázat

vyprávěním, jak bylo Boží slovo králi nepřijemné a proč.

4. POMŮCKY:

Obrázek svitku (BS-N obrázky č. 156-158; TdV s.128), knihy, dopisy. Přineste časopis či noviny a ukažte dětem rubriku: „dopisy čtenářů“, „dopisy v koši nekončí“ aj. Kniha Svědkové časů, Leo Deuel, Praha 1974 (zde se dovíme o starověkých knihovnách v Alexandrii, Antiochii aj.). Obrázek kazatele či proroka. OkBP-II, obrázky k úloze č.61.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ

DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší a střední** školní věk:

Co má větší váhu? Čemu lidé věnují větší pozornost? Slovu vyřčenému, nebo napsanému?

– napište na papír nějaké varování (např. „nevstupujte na silnici bez rozhlédnutí“), přečtete ho dětem, pak ho zničte (spalte, roztrhejte apod.) a zeptejte se dětí, zda to, co slyšely, přestalo platit.

Otázka pro **starší** školní věk:

Proč se vydávají knihy – jen pro pobavení? Proč se píše dopisy a petice? Znáte nějakou knihu nebo knihy, které ovlivnily nebo ovlivňují i dnes vládců a jejich poradce?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší a střední** školní věk:

Připomeňte dětem, že ve starověku vypadal svět jinak – Amerika ještě nebyla objevena, starověkými hospodářskými i politickými velmocemi byl tehdy Egypt a Babylonie. Izrael byl malým státečkem, velkým asi jako Morava, popř. menší. Přesto v této zemi se odehrávaly důležité události, o nichž máme zápisy v Bibli. Na rozdíl od BD využijte toho, že biblický text zachoval jméno Jeremjášova přítele Báruka a při vyprávění o něm nemlouve pouze jako o příteli, nýbrž zmíňte také jeho jméno. Při vyprávění využijte pro označení Jeremjášovy zvěsti raději označení kázání

než poselství. Ani to není přesné označení, je však tímto termínem vyjádřena naléhavost předčitaného.

- I. Motivační uvedení
- II. Izraelské království – má uslyšet Hospodinovu zvěst a Hospodin neví, jak to s Izraelem dopadne (snad – v.3)
- III. Jeremjáš diktuje Bárukovi svoje kázání
- IV. Báruk předčítá kázání – velmožové jsou slovem zasaženi
- V. Králův služebník předčítá králi – král svitek ničí
- VI. Boží slovo nelze zničit

b) osnova pro **starší** školní věk:

Upozorněte děti na to, že Hospodin neví, jak zareaguje lid na zvěst vyřizovanou Jeremjášem, lid však nemá možnost zareagovat, protože král svitek zničí a neplní tedy svou královskou funkci, nestará se o lid, neslouží mu tak, jak by měl. Bůh není tvrdý vládce, který trestá jaksi svévolně Izrael nebo celé národy. Také není vykreslen jako Bůh všemohoucí nebo vševědoucí – Bůh očekává, jak bude král reagovat, a chce nechat lid rozhodnout (v.3: dům izraelský). Král tuto možnost překazí, chová se jako despota, který nerespektuje zvěst proroků, jeho rádcové-velmožové nakonec nezakročí, ačkoli mu domlouvají (v.25), nakonec respektují jeho vůli. Potrestání přichází jako reakce na nesplnění královské funkce.

- I. Motivace
- II. Vězněný Jeremjáš má sepsat svoje kázání
- III. Izraelci mají slyšet Jeremjášovo kázání a král tomu má být nápomocný
- IV. Hospodin neví, jak to s Izraelem dopadne (v.3)
- V. Báruk vyřizuje poselství uvězněného proroka
- VI. Reakce velmožů – mají strach, a ptají se zda Báruk opravdu vyřizuje slovo prorokovo
- VII. Velmožové radí, ať Báruk s Jeremjášem se skryjí – mají obavu z krále
- VIII. Uschování svitku a ústní předání

Jeremjášovy zvěsti IX. Shromáždění velmožů s králem naslouchá zvěsti – Jehúdí předčítá X. Král přes odpor velmožů svitek páli XI. Jeremjáš diktuje Bárukovi znovu	svá slova – zvěst XII. Král sám rozhodl za veškerý lid – nevyřídil lidu zvěst z Jeremjášova svitku, proto bude potrestán – babylónský král dobude zemi

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ

Když s někým mluvíme, díváme se mu do očí. Když mu ovšem říkáme nepříjemnou pravdu, že to není jednoduché, dívat se do očí? Ale přesto je potřeba říkat lidem i nepříjemné věci a ten nepříjemný pocit z toho i nepříjemný pohled vydržet. Je třeba říkat pravdu, i když někomu nemusí být zrovna vůbec příjemná.

Jaké to je mluvit nevhod, to si často vyzkoušeli proroci. Jaké to je, když říkám věci, o kterých vím, že by měly být řečeny, protože jsou důležité, ale ti, kterým jsou určeny, je nechtějí slyšet. Jedním z takových proroků byl Jeremjáš.

II. JUDSKÁ ZEM MÁ USLYŠET HOSPODINOVU ZVĚST

Proroci obecně, tedy i Jeremjáš, žili stále v osobním kontaktu s Hospodinem, se svým Bohem. Myslím si, že jedině tak mohli zvládnout ty nepříjemné pocity z toho, že nejsou vítáni. Jedině tak mohli vést s Bohem rozhovor a on s nimi. Při těch rozhovorech poznali, že je to jedinečný způsob, jak nacházet řešení pro svůj život. A proto totéž radili i ostatním lidem. Stručně asi takto: „Udržujte kontakt s Hospodinem, vaším Bohem, pak už budete vědět, co je pro vás dobré. Pak poznáte, co vám škodí a co naopak pomáhá.“

Jednoho dne nabyl Jeremjáš jistoty, že musí opět jít a vyřídít, jaké má Hospodin představy a co čeká od svého lidu. Ale tentokrát si byl jist i tím, že jeho slova mají nejen zaznít, ale že Hospodin po něm chce, aby byla také sepsána. Aby všechno to, co dosud Jeremjáš vyřizoval, bylo zachyceno písemně. Podle mě to byl dobrý nápad. Z vlastní zkušenosti vím, že když si něco zapíšu, nemusím se vymlouvat, že jsem zapomněla. Víم přece, kam jít a kde si to přečíst. Ale to znáte taky, chodíte-li do školy.

III. JEREMJÁŠ DIKTUJE BÁRUKOVI

Jeremjáš si vzal na pomoc písaře Báruka. Běžná praxe pro tu dobu. Jeden diktoval a druhý psal. Snažím se představit si, jak asi to společné dílo vznikalo, a říkám si: kdo ví, jaký byl Jeremjáš autor. Jestli se často opravoval, nebo jestli jeho slova plynula z úst jako po másle. A jaký byl Báruk? Jestli si při psaní potichoučku opakoval slova, nebo jestli musel často říkat „pomaleji“, „pomaleji,

prosím“? Ale mé představy jsou v tuto chvíli vedlejší. Důležité je, že Jeremjáš měl pomocníka a že si tak s tím úkolem poradil snáze, než kdyby musel všechno dělat sám.

IV. BÁRUK PŘEDČÍTÁ JEREMJÁŠOVO „KÁZÁNÍ“ – VELMOŽOVÉ JSOU ZASAŽENI

Poté, co bylo dílo dopsáno, bylo třeba je přečíst lidem. Nejen proto, že to byla dlouhá a náročná práce (v jednom roce Jeremjáš s jistotou věděl, že musí něco napsat, a teprve v dalším roce to bylo hotovo a mohlo se jít předčítat), ale hlavně proto, že ta slova byla pro lidi velmi důležitá.

Přečíst lidem! Kde a jak by to bylo nejvhodnější? To je potřeba vždycky promyslet, chceme-li mít výsledek, chceme-li, aby to, co jsme si předsevzali, účinkovalo. Tisk, televizi, to tenkrát neměli. Ale měli chrám v Jeruzalémě. Takže bylo logické, že se s tím čtením šlo do chrámu. Do chrámu přicházeli lidé kvůli bohoslužbám, ale také např. kvůli vzdělání a informovanosti. Jeremjáš promýšlel celou akci ještě do dalších detailů. Pro předčítání zvolil velmi vhodný den – den postu. Tento den byl vyhlášen pro celé království a dalo se tedy předpokládat, že do chrámu přijdou nejen místní, ale i lidé z celé země. Jediný problém bychom mohli snad vidět v tom, že Jeremiáš byl toho času ve vazbě a nemohl osobně do chrámu. Jenže - nevyužijte takovou příležitost! Poprosí proto Báruka o pomoc a on ochotně přijme. Půjde tam a Jeremjášova slova pěkně přečte.

Čtené slovo mělo ohlas. Jedním z posluchačů byl muž z královského dvora, mimochodem syn královského písaře. Ten byl tak osloven, že to hned spěchal sdělit velmožům, kteří měli právě zasedání v královském dvoře. Kdo to byli velmožové? Takoví dnešní ministři a ministryně vlády. A tito velmožové řekli, že to chtějí slyšet na vlastní uši. Poslali pro Báruka, ten přišel, rozmotal svitek a četl. Dnes čteme z knih, tenkrát se k psaní a čtení užívaly svitky. (Můžeme si názorně předvést, jak vypadalo takové držení svitku a čtení z něho.) Velmožové byli přečteným slovem velmi zasaženi a uvědomili si, že je nutno něco udělat. Došlo jim, že to slovo je naléhavé a důležité. Chtějí-li žít a vládnout v zemi, která má vést kvalitní život, pak není možné nad tím slovem jen mávnout rukou, a nad tím, co jim říká Hospodin, rovněž. Jak tedy reagovat? Když je to tak důležité, musí ta slova slyšet i král. V tom byli zajedno. Tušili ovšem, že ta slova budou znít králi nepříjemně a nelichotivě. Proto radí Bárukovi a Jeremjášovi, aby se někam ukryli, než se to přežene. Další vývoj příběhu ukáže, že svého krále Jójakíma znají dobře.

V. KRÁLŮV SLUŽEBNÍK PŘEDČÍTÁ KRÁLI – KRÁL NIČÍ SVITEK
 Král Jójakím nemá náladu nechat si něco říkat nějakým prorokem, ani se nechat poopravovat či usměrňovat Hospodinem, Pánem Bohem celé země. Ne a ne! A tak při předčítání nápadně a vychloubačně ukrajuje ze svitku kousek po kousku a háže do ohně. Kochá se tím, jak ho druzí pozorují. Svitek po kouscích hoří a shoří. To je jeho konec! (V pracovních listech máte připravený úkol, který vám jistě tuto situaci hmatatelně připomene. Budete skládat rozřezanou knihu, vlastně jen stránku. Jste ale ve výhodě, protože ty kousíčky vám nikdo dosud nespálil a snad ani nějaký ten kousíček neschoval. Z toho už se dá něco sestavit, nebo ne?)

Říká se, že „jablko nepadá daleko od stromu“, ale v případě Jójakíma to neplatí. Předchozí vládce, jeho otec Jóšijáš, na Boží slovo velmi dal a nechal si tímto slovem obnovovat a opravovat nejenom svůj život, ale i život celé země. To byl jiný král. S Jóšijášem si lid spojoval velkou reformu, doslova reformaci. S Jójakímem si asi bude lid spojovat svéhlavost, tvrdohlavost. Nejbližší spolupracovníci kolem dvora už ho znají, proto ta rada: „skryjte se před ním“. Marně se někteří z nich za Báruka a Jeremjáše přimlouvají. Král soptí a chce je oba nechat předvést. Toto se králi ovšem nepovede. Ti dva jsou zřejmě dobře skryti.

VI. BOŽÍ SLOVO NELZE ZNIČIT

Konec jednoho svitku neznamená konec slov, která chce Hospodin svému lidu sdělit. Spálení jednoho svitku nezabrání lidem v jejich úsilí a snažení, když jim Pán Bůh stojí za zády a svým způsobem je posiluje. Jeremjáš o tom nepochybuje. Ví, že po něm Hospodin chce, aby to s Bárukem zkusili znovu. A tak když ten první svitek shořel, napíše jiný. A proč by k tomu nepřidali ještě další slova, když jim přicházejí na mysl i na jazyk?

Když jde o věci důležité pro náš život, je třeba za tím jít a třeba znovu a znovu; když nám to chce někdo zmařit, je třeba „napsat nový svitek a znovu jej číst“; je třeba znovu říkat nepříjemnou pravdu do očí. Jeremjáš a Báruk to zvládli. A my se učme také zvládat to, co je jako úkol před námi. Úkoly jsou zde pro to, aby byly zvládané.

MODLITBA

Bože, děkujeme ti za to, že tvé slovo nám má co říci do našich všedních i nevšedních úkolů. Prosíme, cítíme-li se ohroženi, skryj nás ve své péči. Amen.

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Víte, kdo v nedávné i dávné minulosti likvidoval knihy? (dávání knih do stoupy – komunisté, nacisté; pálení knih – křesťané – inkviziční procesy, jezuitští misionáři v 17. a 18. st.; libri prohibiti, index zakázaných knih z ideologických důvodů)
- Uvědomili jste si, že dnešní příběh „modelové“ vypráví o tom, jak se z jednotlivých ústních svědectví rodila Bible?
- Dají lidé spíš na mluvené, nebo na psané slovo? (co je psáno, to je dáno)
- Vzpomeňte si na příběhy, kde posluchači reagují podobně jako velmoži (údiv nad kázáním Jana Křtitele, Ježíše, apoštolů).
- Slyšeli jste už příběh o někom, kdo byl podobně zatvrzelý jako král Jojakim (farao...).
- Čtení Jeremjášova kázání se děje v době postní. Šlo Jeremjášovi jen o to, aby jeho kázání slyšelo co nejvíc lidí, nebo sledoval ještě jiný záměr (viz v.6-7)? – měl Báruk snadnější úlohu, když předčítal kázání, jejichž autorem byl Jeremjáš?
- Slyší nebo čtou dnes lidé nějaké varovné slovo, které by mohlo zasáhnout určitou část národa?
- Je dobré vyjádřit svou odpovědnost nebo rozhořčení prostřednictvím dopisu nebo telefonátu redakci? Znáte nějaký rozhlasový nebo televizní pořad, kde posluchači, popř. diváci mohou vyjádřit svůj souhlas nebo nesouhlas? (Měli bychom si uvědomit, že např. odesláním dopisu do redakce nějakých novin či televize kvůli nějakému závažnému tématu vlastně vyjadřujeme, že nám není lhostejné, co se v naší společnosti děje. Psaní dopisů náleží k dobrým a důležitým aktivitám občanů – posluchačů, diváků či čtenářů.)
- Psali jste někdy dopis do redakce nějakého časopisu nebo televizního vysílání, když se vám nějaký článek či pořad líbil, nebo naopak nelíbil?
- Získali Báruk s Jeremjášem za napsané dílo nějaké peníze nebo odměnu, jako třeba nějaký redaktor či spisovatel? (Upozorněte, že se psalo na svitek papyrový nebo pergamenový – byla to drahá záležitost, papír vynalezli Číňané 3.tis. př. Kr., v Evropě se běžně začal užívat až v 15. st.)
- Všimli jste si, proč Jeremjáš s Bárukem sepsali Jeremjášova kázání, proč tedy vznikala Bible? (Lidé mají uslyšet zvěst. Hospodin doufá, že oslovení odvrátí od své zlé cesty.)
- Jak si představujete člověka, který může všechno? Je opravdu „všemohoucí“? (upozorněte na Boží „snad“ a „královské jednání“ krále pálicího svitek)
- Jeremjáš s Bárukem se museli schovat – hrozí někomu dnes uvěznění, bude-li oprávněně kritizovat premiéra, vládu, prezidenta, poslance, úředníky, faráře, vojáky, policii, novináře, lékaře, Rómy, Židy, Muslimy aj. Jak se říká nespravedlivé kritice?

JEREMJÁŠOVO UTRPENÍ

20.3.2005

Jr 37,1-21; 38,1-28

Květná neděle

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 119,88 — Podle svého milosrdenství mi zachovej život, svědectví tvých úst se budu držet.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Jr 37,3-8

PÍSNĚ

V nebi je trůn (S 360); S písní k němu přistoupíme (BTS 2); Proč zvykli jsme si snadno žít (S 273); Věčný králi, Pane náš (EZ 414,1.3-5); Otevřete brány (S 239); Mír na zemi (BTS 38, S 184); Neskládejte v mocných naději (S 215).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– o **Jeremjášově utrpení** se dovídáme ze zprávy písaře Báruka, který solidárně s Jeremjášem prožíval jeho útrapy i ohrožení. Úděl proroka je nesmírně těžký (Jr 1,1-10) a Jeremjáš klesá pod jeho tíhou a nejraději by svůj úkol vzdal (Jr 20,7-18). Navzdory tomu očekává, že Bůh začne něco nového (Jr 31,31n). Ohrožení Babyloňany a Egyptem nevidí jako nejdůležitější otázku osobního i společensko-politického života. Nejtěžším problémem pro něj není (na rozdíl od „falešných“ proroků), ke které z mocností se Izrael má připojit, ale zda Izrael bude věrný Boží smlouvě. I jako vazal babylonského království – podle Jeremjášovy zvěsti – bude mít Izrael dostatek příležitostí osvědčit věrnost Hospodinu konkrétními činy spravedlnosti a milosrdenství. Dvořané a většina králů však sni sen o absolutní nezávislosti Izraele, a proto chápou Jeremjášovu zvěst jako výzvu k zbabělému ústupu. Největší utrpení Jeremjáš neprožívá při svém věznění (i když i on prosí o zmírnění vazby), ale tváří v tvář nařčení ze zbabělosti. Jeho osamocení je vystupňováno setkáním s králem (37,17n).

– **král Sidkijáš** se bojí velmožů. Bojí

se solidarizovat s Jeremjášem a jeho zvěsti. Král byl dosazen na královský trůn Babyloňany při prvním obsazení Jeruzaléma a mohl být lehce nařčen z „probabylonské“ politiky. Proto král jen zmírňuje fyzické strádání Jeremjáše. Víc pro něj nechce udělat – má strach. Sidkijáš jedná rozporuplně: slavnostně vyhlásí obnovu smlouvy (Jr 34,8n), naslouchá prorokově zvěsti (37,17; 38,14), později smlouvu nedodrzuje (znovuzotročení propuštěnců) a prorocké slovo nerespektuje.

– král **sedí v Benjaminské bráně** (38,7n) a Ebedmelek jde za ním. Ve městě ještě nepanoval chaos, ještě se veřejně soudí – v bráně. Ebedmelekovy prosba se děje veřejně a král veřejně svolí ke zmírnění Jeremjášovy vazby.

– nesmírná **opuštěnost Jeremjáše** je zdůrazněna i tím, že na pomoc mu nakonec přijde cizinec – černoch Ebedmelek a vymůže na králi milost pro Jeremjáše. Jeremjáš dobrovolně zůstává i po zničení města v Jeruzalémě a nakonec je vzbouřenci odveden do Egypta, kde jeho stopa mizí.

– **setkání s králem** (38,14) je tajné, král se neodvažuje Jeremjáše osvobodit, přísahá mu však, že on sám neusiluje o jeho život a stojí o jeho zvěst. Po vyslechnutí zdrcujících slov

se Jeremjášovi nemstí, naopak mu radí, jak si má zachovat život – má zatajit před vyslychajícími obsah rozhovoru s králem a svést je na falešnou stopu. Touto lží chrání nejen sebe, ale i slabého krále, kterého by judští šlechtici jinak jistě odpravili. Jeremjášova slova tedy nejsou příkladem milosrdné nebo zbabělé lži. Ve výjimečných situacích a tváří v tvář násilníkům je lež ospravedlnitelná, protože může napomoci k odvrácení svěvolného násilí – to je zkušenost i z našeho století.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– Jeremjášovo utrpení není důsledek jeho tvrdohlavosti nebo neschopnosti přijmout názor druhého. Není ani důsledkem politické neprozíravosti nebo špatné diplomacie. Prorok je veden odpovědností vůči Bohu a jeho smlouvě.

– prorokovo kázání o nezbytnosti uznat nadvládu Babyloňanů vychází z pohledu víry. Izrael se zpronevěřil Hospodinu, poroba je důsledkem této zpronevěry. **Jeremjáš nekáže nutnost přizpůsobit se osudu**, vládě toho, kdo je silnější. S bolestným nasazením sebe sama učí lid víry přijmout důsledky viny vlastní i viny otců.

– výjimečnost Jeremjášova údělu by nás také neměla svést k přesvědčení, že jen skrze utrpení se uskutečňuje věrnost Boží smlouvě a že v lidském životě není místo pro radost a chválu Hospodina.

– výjimečnost Jeremjášova údělu by nás také neměla přivést k přesvědčení, že trpět mají jen výjimečné osobnosti, protože to patří k jejich údělu. Prorocká odpovědnost (skrze Ducha svatého) je darována všem věřícím a nejen výjimečným postavám – to dosvědčuje svědectví novozákonních svědků.

– mocenské boje dvou mocností Egypta a Babylonie, popř. Asýrie (Asýrie byla dobytá Babyloňany, ti byli pokořeni Peršany 539 př.Kr.) v 7/6 st. př.Kr. lze přirovnat k mocenskému zápolení 20. století o rozdělení sfér vlivu – malé státy stojí vždy spíše před alternativou, ke kterému bloku se při-

pojí. Jeremjáše nelze ovšem přirovnávat k dnešním politikům usilujícím či neusilujícím o vstoupení do EU. Jeremjáš také nepatří k těm, kteří by naváděli k tupému a podlézavému jednání. Jeremjášova zvěst je výzvou k dodržování Boží smlouvy – k návratu k Bohu. Proto Jeremjáš očekává zákon, který bude v srdci (31.kap.), popř. bázeň, která bude vlít do srdce (kap.32) – tj. vnitřní „centrum“ člověka a jeho každodenní život budou v souladu se smlouvou Boží.

– Boží soud nad Izraelem smíme dětem vysvětlit jako Boží rozhodnutí, že Izrael bude žít v područí jiného národa, protože si lid nezasloužil nezávislé a svobodné království. Neumí žít svobodně a nedodržíže Boží smlouvu, tj. např. nedopřává důstojný život právě těm, kteří si sami nemohou pomoci (zejména sociálně slabé vrstvy), podléhá zvykům a fobiím, které vyplývají z věrnosti „smlouvě“ některých pohan- ských bohů.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Úkol z obrázku lze použít k motivačnímu uvedení do příběhu. Řekněte dětem ať si bublinu s odpovědí, kterou považují za správnou, vybarví. Potom si je společně přečtete a mluvíte o nich. Sami řešení dětí nehodnoťte. Místo toho vyprávějte příběh a ptejte se děti, zda jejich řešení odpovídá nebo neodpovídá Jeremjášovu postoji, co podle něho znamená podvádět sebe sama a co je podle něho nadějně.

4. POMŮCKY:

Obrázek cisterny, popř. průřez cisternou; symbol Amnesty International; atlas světa; lze využít též OkBP-II, obrázky k úloze č.61., popř. zkombinovat s jinými.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší a střední** školní věk:
– zeptejte se děti, zda už mluvily s nějakým černochem. Zda měly zpočátku strach s ním mluvit, nebo jim to připadalo normální?

Otázka pro **starší** školní věk:

Už vám někdy pomohl někdo, od koho byste to nejméně čekali (neznámý člověk, náhodný kolemjdoucí, cizinec)?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámka a osnova pro **mladší a střední** školní věk:

Soustřeďte se však pouze na vyprávění o uvržení Jeremjáše do cisterny a zachránění cizincem Ebedmelekem. Připomeňte dětem, že na královském dvoře nebyli jen královští rádci, ale též písaři a učitelé moudrosti, vojáci, stráže, cizinci a mezi nimi i Ebedmelek.

I. Motivace

II. Ebedmelek se dovidá o uvěznění proroka Jeremjáše

III. Ebedmelek prosí krále o milost pro Jeremjáše

IV. Zachraňuje Jeremjáše

V. Poslední rozhovor Jeremjáše s králem

b) poznámka a osnova pro **starší** školní věk:

I. Král Sidkijáš prosí Jeremjáše o Boží výrok

II. Jeremjáš varuje: chvilková úleva není posledním slovem Babyloňanů

III. Jeremjáš zatčen – podezření ze zrady a dezerce

IV. Jeremjáš opakuje králi zvěst a prosí o zmírnění podmínek žalářování

V. Slabý král dovoluje velmožům uvrhnout Jeremjáše do cisterny – jámy smrti

VI. Cizinec Ebedmelek prosí krále o milost pro proroka

VII. Jeremjáš zachráněn – jeho poslední rozhovor s králem Jeremjáš zatají obsah rozhovoru – svou lži chrání krále

VIII. Král odmítá Jeremjášovu zvěst, Jeruzalém dobyt

VYPRÁVĚNÍ

I. ÚVOD

Dnes bude řeč o nelidském zacházení a o sobeckých cílech. Zdá se mi, že to spolu velmi úzce souvisí. Vidíte-li prostřednictvím dokumentárního filmu nějaké lidi, žijící v blátě a písku, ptáte se logicky: „Kdo to zavinil?“ „Kdo je ten, komu na nich nezáleží?“, „Kdo je dostal až sem?“, „Před kým utíkají a odkud byli vyhnáni?“. Nebo záběry z koncentračních táborů a věznic, když jde o případy krutého zacházení: „Co je to za člověka, že se dopouští takového násilí, a proč má potřebu tak krutě zacházet s druhými?“ – Pojdme nyní k příběhu, který máme zapsán v prorocství Jeremjášově celkem ve dvou kapitolách.

II. JEREMJÁŠ ZA VLÁDY SIDKIJÁŠE

Král Jójakím zemřel a judské království má nového panovníka. Jmenuje se Sidkijáš a jeho otcem byl (podobně jako Jójakimovým) král Jóšijáš. A stále je tu Jeremjáš, který prorokuje lidu své země.

Při vyprávění předchozí kapitoly nám možná došlo, že se Jeremjáš musel často trápit. Protože zakusil nejedno zklamání: král je tvrdohlavý, svéhlavý „frajer“; ti, kteří mu posluhují, se mu přizpůsobili a také mají hroší kůži, když slyší Hospodinovo slovo; lidé země návrat k Bohu nijak neprožívají. Až na výjimky vládne mezi lidmi lhostejnost a nezodpovědnost.

Dnešní příběh nám sdělí, že si Jeremjáš vyzkoušel na své kůži

i fyzické trápení. Nejen tedy duševní, ale i tělesné. Být ve vězení, řadu dní přebývat v nelidských podmínkách ve studené kobce, to je velké utrpení. Být hozen do cisterny, zásobárny na vodu, sice bez vody, ale se spoustou bláta, bořit se v bahně, být v zimě, ve špíně, když není nic k jídlu, k pití, žádná hygiena a také žádná naděje, že si někdo vzpomene a po čase mě vytáhne – to je utrpení!

Proč se mu to stalo a jak se tam dostal? Komu vadil, komu stál v cestě? Králi Sidkijášovi? Ani ne. Ten měl jiný problém. Byl to bázlivý a nerozhodný člověk. Větší obavy měl z toho, jak obstojí před lidmi než před Bohem. Ale ke cti mu slouží, že proroka Jeremjáše uznával a že se s ním dokonce i radil. Není divu. Jeho země byla neustále v ohrožení. Babylónská velmoc opakovaně usiluje o judské království, egyptská velmoc nabízí judským společenství, pomoc v boji.

Král prožívá tento čas jako nešťastné a svízelné období, a proto pošle za Jeremjášem své posly. „Jeremjáši, modli se k Hospodinu a zjisti od něho nějaké slovo do naší situace.“ Slovo od Hospodina zaznělo a je tvrdé! „Egyptané se vrátí do své země, Babylóňané, kteří nás teď nechávají v klidu, se vrátí a celou zemi dobudou, i Jeruzalém, a město vypálí.“ Pěkně tvrdá slova, která nedávají žádnou naději, to je pravda.

III. JEREMJÁŠ V KOBCE

Stalo se to v době, kdy Babylóňané na čas přestali obléhat město. Jeremjáš využil uvolněné situace k tomu, aby se vydal do Anatótu vyřídit si nějaké své věci ohledně dědictví. Jenže jeden horlivý strážce brány si Jeremjášův odchod z města vysvětloval jinak. Podezřívá proroka z útěku, z toho, že chce přeběhnout na stranu Babylóňanů. Ani se mu moc nedivím. Jeremjáš skutečně prorochoval, že Judští nemají proti Babylónským šanci, že proti nim nemají bojovat a že se mají vzdát. To se mnohým nelíbilo, natož aby měli vůči prorokovi respekt. Oni si přáli ozbrojený odpor a chtěli pro to získat co nejvíc lidí. Raději naslouchali prorokům falešným, kteří nereálně slibovali úspěch a vítězství. Jeremjáš jim stál v cestě a jeho kázání považovali za zradu. Chvilí ho vyslyšali, pak ho zbili a nechali uvěznit. Přesně řečeno: hodili ho do kobky, aby se už nemuseli bát, že svými řečmi ohrozí jejich plány a válečnou strategii.

Král Sidkijáš však i nadále na Jeremjáše myslí a stále ještě dá na jeho radu. Tajně si ho dá zavolat z vězení, protože si neví rady! Stojí na straně proroka, má porozumění pro jeho doporučení, ale nedokáže se prosadit a obhájit své názory před svými ministry,

před svým okolím. Chce znovu slyšet slovo od Hospodina, ale musí se smířit s odpovědí, že žádné nové slovo pro něj k dispozici není. „Nic se nezměnilo, i ty, králi, padneš do rukou krále babylónského.“

IV. JEREMJÁŠ VE VAZBĚ

Jeremjáš využil rozhovoru také k přímlově za sebe. Prosí krále o milost, argumentuje tím, že co prorokoval, to se skutečně stalo, narozdíl od těch proroků, kteří hlásali opak. Ti přece zklamali, ne Jeremjáš! Líbí se mi na něm, že při takových důležitých věcech, které má na práci (totiž: myslet na druhé a za druhé), myslí i na sebe. Právo na lidské zacházení a na spravedlnost si má umět člověk i pro sebe získávat!

Král mu chce vyjít vstříc, ale ne příliš, aby si u některých nepohoršil! Nepropustí Jeremjáše na svobodu, ale zařídí pro něho mírnější vazbu a dokud bude ve městě chléb, má svůj denní přiděl dostávat i Jeremjáš. Navíc může ve vazbě mluvit; chodí za ním lidé a radí se s ním. A Jeremjáš vyřizuje Hospodinovo slovo, které zní: „Nebojujte, ozbrojený odpor je nesmysl, vzdejte se babylónským, zachraňte si holý život“.

V. JEREMJÁŠ V CISTERNĚ

Těm, kteří vyzývali k odporu, muselo to Jeremjášovo prorokování připadat jako slovo, které jim svazuje ruce, znejistňuje a oslabuje bojovníky. Byli rozhodnutí taková slova umlčet. A umlčet jednou provždy! Proto žádají krále o rozsudek smrti. Sidkijáš – jak jinak – nemá odvahu v této pohnuté době odmítnout. A oni jednájí. Hodí proroka do cisterny, ve které už není voda. Nezabijí ho. Proč ho přímo nezabijí? Bláhově se domnívají, že tím zachrání svoji dobrou pověst. Copak si mohou dovolit mít ruce špinavé od krve? To teda nechtějí. Ostatně, v cisterně je jeho smrt také jistá, tak o co jde!?

Jde o to, že si jsou sebou příliš jisti a s Hospodinem už dávno nepočítají. Jenže on je zde a jedná. A koná divy. Cožpak to skutečně není div, že se i v takovéto situaci našel někdo, komu nebyl prorokův úděl lhostejný a kdo nedopustil, aby Jeremjáš v té blátivé jámě zahynul? Našel se. Jeden z královských dvořanů. Cizinec. Co na tom, že to byl cizinec, proč ne cizinec. To je přece zvláštní podnět k přemýšlení! Zachová se líp než vlastní k vlastnímu. Odváží se prosit krále o milost pro Jeremjáše a když má povoleno proroka zachránit a ještě k tomu dostane několik mužů, jde, vezme hadry a provaz a spolu s pomocníky vytáhne Jeremjáše, který se pak vrací do svého dřívějšího vězení.

VI. JEREMJÁŠ NEPŘESTÁVÁ PROROKOVAT

Znovu chce král Sidkijáš slyšet slovo od Hospodina a znovu mluví s prorokem. Neuslyší však nic nového. Jeremjáš přece nemůže měnit slovo Hospodinovo jenom proto, že je rád, že je naživu, nebo že by z vděčnosti přidal králi něco libivého, nějakou falešnou útěchu. Hospodinův výrok je jednoznačný: „Je to s tebou špatné, s celou zemí je to špatné; vzdejte se, to je vaše jediná naděje, jen tak si zachráníte život“. To je jediná cesta k záchraně: uposlechnout Hospodina.

Král se však neodvažuje tuto cestu zvolit. Je svázán strachem. Pořád se někoho bojí. Dokonce prosí proroka, aby nikomu neříkal, o čem spolu mluvili. Jeremjáš mu vyhoví, ale králi úzkost neustupuje. Jaký je to protiklad: bázlivý, strachem spoutaný král – a vězeň Jeremjáš, svobodně zvěstující slovo Hospodinovo!

MODLITBA

Bože, děkujeme ti za to, že víme o tobě a o tvé pomoci, kterou nám nabízíš jako lék na naše trápení. Amen.

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Vzpomenete si, která z biblických postav byla vhozena do cisterny podobně jako Jeremjáš?
- Co znamená úslovi: sám za vlasy se z vody nevytáhneš?
- Víte, co to znamená, když se říká: Jednou jsi dole, jindy nahoře? Kde byste se nejraději viděli vy? Může mít nějaký smysl, když je člověk hodně dole?
- Pamatujete si, jak se choval Josef v Egyptě, např. ve vězení, když byl „hodně dole“?
- Má právo člověk žádat o milost nebo o ulehčení podmínek ve vězení?
- Je pravda, že si člověk zvykne na všechno, i na trápení?
- Víte, komu se dnes říká „vězeň svědomí“?
- Víte, jaké je poslání organizace Amnesty International?
- Znáte ze Sk černocho, který byl pokřtěn Filipem? Víte, z které byl země a jakou funkci zastával?
- Ebedmelek byl černocho – cizinec, zachoval se vůči Jeremjášovi nejvstřícněji – víte, že např. mezi husity byli také cizinci: Angličané (Petr Engliš – Payne), Němci (Mikuláš z Drážďan). Nemáme jen významné emigranty (Komenský), nýbrž i významné cizince – např. Ernest Denis (1849-1921) – francouzský historik a slavista, který psal o české historii. Znáte nějaké jiné?
- Se staršími můžete hledat různé postavy, které ve výjimečně vyhrcořených situacích svou výpovědí zachránili druhému nebo druhým lidem život. Zároveň by bylo třeba také hledat situace a postavy, na nichž je viditelné, že lež rozvrací společenství, likviduje důvěru mezi lidmi, zesměšňuje pokus o nápravu, zpochybňuje úsilí o hledání pravdy.

ZJEVENÍ NA CESTĚ DO EMAUS 27.3.2005

L 24,13-35 Hod Boží velikonoční

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 98,2-3 — Hospodin dal poznat svoji spásu, zjevil před očima pronárodů svoji spravedlnost, na své milosrdenství se rozpomenul, na svou věrnost domu Izraele. Spatřily všechny dálnavy země spásu našeho Boha.

LITURGICKÉ ČTENÍ

L 24,13-19

PÍSNĚ

V nebi je trůn (S 360)– vladařům připomíná bitý Jeremiáš a ještě bitější Beránek, který se na cestě do Emauz právě na „Což neměl mesiáš podle proroků trpět?“ odvolává; Nám pomoz, Pane milý (BTS 36); V nás srdce hořelo (EZ 349); Přemohl Ježíš smrti noc (EZ 350); Ó hlavo plná trýzně (S 225); Zůstaň s námi, Pane, když se stmívá (S 401); Svítá nově den (S 316); Pán z mrtvých vstal (S 243)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

– **zjevení vzkříšeného** Krista je u L popsáno nejobsažněji. (Srovnejte s oběma zjeveními Vzkříšeného v závěru Janova evangelia, J 20. a 21.kap.) Lukášův podrobný popis přivolává do paměti všechny skutečnosti, týkající se starozákonních předpovědí o Mesiáši, který má trpět, zemřít a být vzkříšen. Přátelský rozhovor Ježíše probouzí v zasmužilých a zklamaných emauzských učednicích radost. Lukáš připomíná, že setkání vzkříšeného Krista se neomezilo jen na setkání s jeho nejužším učednickým kruhem. Okruh svědků se tak rozšiřuje – svědectví Kleofášovo je potvrzeno učedníky: skutečně nejde o výmysl, protože i Šimon se setkal se vzkříšeným svědkem. Pro křesťanskou pospolitost má emauzský příběh významné svědectví, které potvrzuje závaznost starozákonní zvěsti pro výklad osoby Ježíše Krista – sám vzkříšené vyučuje této metodě: Starý zákon je vykladačským klíčem pro pochopení Kristova příběhu. Příběhem je potvrzena Kristova svatost, tj. sláva (24,26) – jde o atribut, který byl přiznán zejména Hospodinu, např.

„Svatý Izraele“ – jen v přeneseném slova smyslu mohla být tato svatost přiznána lidem. Svatý Izraele vzbuzuje bázeň – víru.

– **cesta do Emaus** je především cestou **prýč** z Jeruzaléma. Tato cesta je vyznačena smutkem, bezradností a pochybností. Údaj o vzdálenosti Emaus (60 stadij) od Jeruzaléma není zeměpisný, daleko spíše časový – cesta trvala „asi tři hodiny“ (ČEP). Lukáš zdůrazňuje, že rozhovor Ježíše s učedníky na cestě pryč z Jeruzaléma zabírá určitý čas, i to, že se tam nakonec nečekaně vrací.

– **„o čem to mluvíte?“** (v.17) – Ježíšovy otázky nesměřují k pouhému povrchnímu objasnění „faktů“, k výčtu toho, co se stalo. Ptají se po porozumění víry těmto událostem, po tom, zda učedníci ve velikonočních událostech nalézají nějaký smysl.

– **Kleofáš** ani jeho nejmenovaný průvodce nepatřili k významným osobám širšího kruhu Ježíšových učedníků, přesto se právě jim Ježíš zjevuje. Okruh svědků se začne rozšiřovat – tito učedníci jsou toho svědectvím.

– **Kleofášova odpověď** (v.18) vlastně rekapituluje velikonoční události, jak Ježíšovo ukřižování, tak vzkříšení. Oboje však v jeho podání vyznívá jako uzavřený příběh, který vnesl do srdcí a myslí učedníků beznadějí a zmatek. Nevědí si s tím vším rady. Pokládal Ježíše za proroka (v.19) – za muže, který vyřizuje Boží vůli, tj. co si Bůh přeje. Navíc měl tento prorok zvláštní úlohu, měl vykoupit Izrael (v.21). Vysvětlíte, že vykoupení byl projev milosti – otrok byl vykoupěn z otroctví nějakým vykupitelem – sám na to neměl prostředky. Dělo se to před svědky. Izrael měl být také omilostněn, vykoupen – měl se stát lidem nezotročeným a neutilujícím o zotročení druhých, protože věděl, jaké to bylo, když byl otrokem. Vykoupení mělo konkrétní liturgické i sociální důsledky, tj. bohoslužebné i mezilidských vztazích. U spasení nešlo tedy jen o vykoupení jednotlivce, ale o příběh celého Izraele, tedy a od nynějška rozšiřujícího se společenství – o Kleofáše a druhého učeníka, později o Samařany (Sk 1,8) a ostatní národy (L 24,27; Sk 1,8).

Odpověď na Ježíšovy otázky – to je odpověď církve na cestě „prýč z Jeruzaléma“, církve, která mimo jiné utíká od starozákonní tradice. Tato církev přestala rozumět skutečnému dosahu příběhu Ježíše z Nazareta.

– **Ježíšova reakce – „jak jste nechápaví“** (Kral: nesmyslní, v.25) a „**začal od Mojžíše**“ (v.27) dosvědčuje, že teprve zvěst Zákona a Proroků umožňuje víře rozpoznat pravou povahu zvěsti o Kristově vzkříšení. Učedníci sice už cosi o vzkříšení zaslechli, ale teprve zřetelná připomínka zvěsti o skutečích Hospodinových i o trpícím spravedlivém Hospodinovu v nich vzbudí nové očekávání. Bez této základní souvislosti, která vzkříšení umožňuje vidět jako podivuhodný čin spásy (jako např. Exodus), by zvěst o Kristově zmrtvýchvstání zůstávala povrchní zprávou, která za čas nikoho neosloví a které lidé velice rychle přestávají rozumět.

– **„i stalo se, když s nimi seděl“** (v.30) – zde máme před sebou druhý vrchol příběhu. U Kristova stolu, ve společenství VP, všude tam, kde se s Kristovou přítomností počítá, kde je jeho přítomnost přijímána, je definitivně prolomena malověra a slepota víry. „Srdce zpozdlí“ (v.25 K) se „rozhoří“ vírou, očekáváním a novou hotovostí ke svědectví. (Dětem můžete v této souvislosti připomenout, jak se ve vašem sboru večere Páně slaví, že je připomínkou nejen Kristovy oběti a vzkříšení, ale také jeho přítomnosti ve společenství věřících.). Hořící srdce je tedy radostné a nadějně myšlení, nadějně porozumění Božím slibům – srdce je kromě sídla vůle, citu i sídlem rozumu.

– **„v tu hodinu vstali“** (v. 33) – obnovená víra se vydává zpět do Jeruzaléma – zpátky ke společenství, zpátky k opuštěné tradici Pisem. Vůbec není samozřejmé, že se učedníci vydali ještě večer na cestu. Ještě zdaleka nejsou u cíle, ale v síle setkání s živým Kristem se večer – za tmy – vydávají za brány lidských přibytků.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– **nepoznáný Ježíš** – nejde o to, že Ježíš po vzkříšení byl chvíli viditelný a chvíli neviditelný – na způsob nějaké science fiction. Učedníci jsou slepí ke Kristu, dokud nerozumí Písmu a dokud jsou v zajetí vlastního pohledu na velikonoční události. Prohlédnou, když jsou osloveni biblickým (starozákonním) kázáním a vysluhováním VP. Ani tady nemají však Ježíše ve své moci (zrakem, kamerou...), Ježíš zmizí, ale oni v síle radosti ze setkání se vydávají na další cestu v naprosté jiném rozpoložení. Nesoustředíte se příliš na Ježíšovu viditelnost či neviditelnost, spíše zdůrazněte proměnu rozpoložení učedníků.

– „jak jste nechápaví“ (v.25) není ani nadávka, ani hodnocení intelektuální úrovně. Výtka je ostrá (prorocká) – ale postihuje rozpoložení víry. Na této malodušnosti církve se podílejí jak vzdělanci, tak prosťáčci.

– soustřeďte děti na to, že Ježíš zmizel až v určité chvíli. Neodešel předčasně, ani nesetřval přes příliš dlouho. „Nevybavoval se“ s učedníky v přátelském rozhovoru – odešel ve chvíli, kdy učedníci konečně prohlédli, s kým mají tu čest. Lukáš zdůrazněním nenadálého odchodu zřejmě nechtěl vyvolat tajemnost nočního odchodu, ale nezachytitelnost Krista lidskou naukou, gestem nebo úkonem – je svrchovaně přítomný, není však dokazatelný – pouze se o něm dá svědčit – proto jdou zpět do Jeruzaléma a nestaví mu svatyni, aby ho uctivali jako emauzský zázrak.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTY:

Masky z obrázku si tentokrát můžete sami vystříhnout a opatřit gumičkou, abyste si je mohli na začátku nasadit. Nejdřív masku s očima. Ptejte se pak: Mám nyní oči? A vidím? Znáte úsloví, že někdo pro oči nevidí? Co znamená? Je možné mít oči a nevidět? Kdy například? Potom si nasadíte druhou masku a ptejte se: Mám nyní oči? A co mám? A vidím? Skrz co se dívám? Napadá vás, co by ty masky mohly znamenat? Příběh vyprávějte jako náповědu. Po něm se ptejte, zda je jim už smysl masek jasnější. Popřípadě jim můžete přečíst říkanku a společně se ji naučit. Potom si také děti masky vyrobí. Mohou se s nimi popřípadě vrátit do shromáždění a ptát se dospělých na jejich význam.

4. POMŮCKY:

V biblickém atlase si přibližte místa a vzdálenosti, kde se pohyboval Ježíš s učedníky. Obrázky poutníků a starověký způsob cestování.

Seznamte se z předměty, které užíváme ve sborech při večeři Páně; seznamte se s jejich historií, máte-li např. staré kalichy.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Pro **mladší a střední** školní věk:

Znáte nějakou radostnou písničku ze zpěvníku „Buď Tobě sláva“ nebo nějaký obrázek, který naznačuje, že někdo s chutí a radostně zpívá?

Pro **starší** školní věk:

Znáte hru na řemesla? Jejím cílem je rozpoznat, jaká lidská činnost se skrývá za postavou předvádějícího. Druhého člověka poznáme nejen podle toho, jak vypadá, jestli nám je sympatický, ale především, co dělá, jaké plody vydává jeho život.

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) osnova pro **mladší a střední** školní věk:

- I. Motivace
- II. Dva smutní učedníci na cestě z Jeruzaléma do Emaus
- III. Rozhovor obou poutníků s neznámým poutníkem
- IV. Neznámý pocestný vysvětluje starozákonní proroctví
- V. Společné stolování
- VI. Poznaní Ježíše – nenadále zmizelí
- VII. Návrat do Jeruzaléma v nové radosti a síle – setkání s učedníky

b) poznámka a osnova pro **starší** školní věk:

- I. Motivace
- II. Bezradní učedníci jdou z Jeruzaléma do Emaus
- III. Nepoznaný Ježíš se připojuje a ptá se
- IV. Kleofášova poučující odpověď – nesplněná naděje Izraele
- V. Ježíšova výtka a připomínka Zákona a Proroků
- VI. Zaujatí učedníci zvou Ježíše ke stolu
- VII. Radost z Kristova stolu – Ježíš mizí
- VIII. Noční radostná cesta zpět, setkání s učedníky

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Každý z vás určitě někdy skládal puzzle. Obrázek se vytvoří teprve, až se všechny dílky skládky spojí dohromady. Když některý díl chybí nebo není na svém místě, zkrsluje se celý obraz. Někdy se také může stát, že si skoro složený obraz strhnete ze stolu na zem, nebo vám ho nešťastnou náhodou rozkopne mladší sourozenec. V jedinou chvíli přijde celá práce nazmar. Nechce se vám začít znovu. Když v tu chvíli ale přijde tatínek a pomůže vám trpělivě znovu z jednotlivých kousků skládat celek, který dává smysl, znova se vám ukáže to, co se zdálo ztraceno.

II. UČEDNÍCI JDOU Z JERUZALÉMA DO EMAUS

Po Ježíšově ukřižování se i učedníkům rozpadlo všechno, pro co doteď žili. Prožili spolu s ním mnoho jedinečných událostí, ale to všechno teď ztratilo smysl, když Ježíš je mrtev. Je konec.

Dva z nich – jeden se jmenoval Kleofáš – si řekli, že ve městě, kde Ježíše ukřižovali, už nebudou ani minutu. Potřebovali odejít, utéci před událostmi posledních dnů – a tak spěchají do městečka Emaus. Jenže před tím, co je trápilo se nedalo jen tak utéct. Ať se snaží sebevíc na to nemyslet, stejně se k tomu v rozhovoru vrací. Jak tomu mají rozumět? Vůbec nechápou, proč se to muselo stát. Pořád vzpomínají na to, co bylo. Třeba na to, jak Ježíš před několika dny vyhnal překupníky z chrámu – vždyť se choval jako prorok! Byl pro ně ztělesněním nových pořádků, které si tolik přáli. Jenže jeho smrt to všechno překazila. Nic už nemá cenu.

III. NEPOZNANÝ JEŽÍŠ SE PŘIPOJUJE

Jejich zoufalé putování by takhle pokračovalo až do Emaus, kdyby se k nim nepřidal Ježíš. Po cestě se k nim připojil, ale oni ho nepoznali – viděli ho přeci umírat. Tento zvláštní poutník zpočátku poslouchal, o čem si Kleofáš s tím druhým učedníkem povídají. A pak – jako by ani nevěděl, co se právě stalo v Jeruzalémě – se jich zeptal, o čem to vlastně mluví.

A tak mu o těch událostech posledních dnů řekli. O tom, jak doufali, jak věřili, že Ježíš povede celý Izrael. Tak, jako kdysi Mojžíš, když vyvedl jejich praotce – otroky – z Egypta. I teď by to pro všechny znamenalo vysvobození, nový začátek – kdyby Ježíš žil. Právě tak, jako otrok potřeboval někoho, kdo ho z otroctví vyplatí, vysvobodí – a on bude moci žít nový život, tak i oni očekávali začátek nové doby s Ježíšem.

Jenže už je to třetí den, co ho ukřížovali, a nic se neděje. Teď už nevěří ničemu. Ani tomu, s čím dnes ráno přišly ženy od Ježíšova hrobu: nenašly totiž Ježíšovo tělo. Chtěly ho nabalzamovat vonnými mastmi, ale našly vstup do hrobu otevřený a jeho tělo vnitř nebylo. A vyprávěly také, že měly vidění. Prý andělé jim řekli, že Ježíš žije. Ano, je sice pravda, že Ježíšovo tělo je pryč – i mnozí učedníci se tam seběhli, aby se přesvědčili – ale Ježíše samotného nikdo neviděl.

IV. JEŽÍŠOVA VÝTKA A PŘIPOMÍNKA ZÁKONA A PROROKŮ

A tu jim ten pocestný začal vysvětlovat, že tento zachránce (Mesiáš), ve kterého doufali – musel trpět: proto, aby se ukázala Boží moc, která je silnější než smrt. Vždyť o tom už dávno proroci mluvili. A připomínal jim i další příběhy z bible, které přece i oni znali. Ale on je učil podívat se na ně jinak, nově. „Vždyť vy jste to ale vůbec nepochopili! Přeci třeba právě na tom Mojžíšovi vidíte, jak Hospodin jedná s člověkem. Že tam, kde není už žádná naděje na záchranu, Pán Bůh nečekaně člověka zachraňuje. Vy si sice připomínáte starozákonní příběhy, ale berete je už jen jako minulost.“

Tento podivný pocestný jim ale nevyhuboval. Při jeho slovech se jim začala vracet nová naděje. Naděje, že i dnes se mohou spolehnout na Boží záchranu, jako se na ni mohli spolehnout Izraelci tenkrát v Egyptě. „Proč by nemohl Bůh zasáhnout i v této situaci?“ ptal se jich. „Proč by nemohl znovu z ničeho vzbudit život? Přesně takto vždycky Bůh jednal. Tak o tom čtete v celé bibli, tak tomu věřte i teď.“

Učedníci sami by se nad tím takto nezamysleli, ale teď je tu někdo, kdo v nich vzbuzuje novou naději. Jako by jim pomáhal znovu poskládat to, co považovali za nenapravitelně ztracené. Jako by jim z těch příběhů ze Starého zákona pomohl složit obraz o Bohu, který má moc – ano, vzbudit k životu to, co je mrtvé. Tento Bůh by mohl vzkřísit i mrtvého Ježíše. Když jim tohle začalo docházet, vstávala z mrtvých už i jejich víra.

V. ZAUJATÍ UČEDNÍCI ZVOU JEŽÍŠE KE STOLU

Jak byli tím rozhovorem zaujatí, ani si nevšimli, že už jsou u městečka Emaus. Zdálo se, že ten poutník míří ještě dál a že se chce vydat ke svému cíli ještě tohoto večera. Už se totiž začalo stmívat. Učedníkům se to nezdálo rozumné, aby šel ještě teď v noci, a hlavně by s tímto neznámým ještě rádi pobyli. Vždyť se s ním cítili zase tak dobře. Tak ho tedy přemluvili, aby šel k nim, přenocoval tu a ráno může pokračovat ve své cestě.

Toho večera však prožili ještě něco dalšího a také velmi zvláštního. Když pak seděli u stolu a chtěli začít jíst, ten poutník vzal chléb, děkoval za něj Bohu, lámal ho a podával jim. Vlastně to nebylo nic zvláštního. Ale oni si při tom vzpomněli zase na Ježíše. Přesně takto to on dělával. Ten poutník jim ho připomněl tak živě; něco z Ježíše tu opět bylo mezi nimi. Vzpomínka na poslední večeři s Ježíšem jim otevřela oči. Ale ano – vždyť to je Ježíš!

Najednou jako by jim spadly šupiny z očí! Znovu s Ježíšem začali počítat. A v tuto chvíli ho poznali. Celou dobu šel s nimi a oni ho pro svůj smutek nemohli poznat. To, v co by se neodvážili doufat, se jim teď stalo pravdou. Teď už nepochybovali o tom, co vyprávěly ženy ráno. Sami prožili setkání s Ježíšem. Teď jim to všechno došlo: měl pravdu, když jim po cestě řekl, že nic nechápou. Opravdu byli slepí a nevěřili slovům bible. Ale jako by se v nich při jeho slovech něco znovu rozhořelo – víra a naděje. „Ano, srdce v nás hořelo,“ říkali si potom, „když nám na cestě objasnil slova dávných proroků.“ Ti všichni přece mluvili o tom, že Bůh tvoří nové věci právě tam, kde už by člověk nic neočekával. Vždyť to bylo o něm – o Ježíši. On nezůstal mrtev, je tu s nimi.

Když tohle pochopili, ten poutník byl pryč. Víckrát ho už neviděli, ale věděli, že Ježíš s nimi zůstal. Ani my jsme ho očima neviděli, když jsme si připomínali poslední Ježíšovu večeři s učedníky a slavili jsme večeři Páně v kostele. Očima jsme ho neviděli, ale byl s námi a my jsme s jeho přítomností počítali.

VI. NOČNÍ RADOSTNÁ CESTA ZPĚT, SETKÁNÍ S UČEDNÍKY

Ti dva pochopili, že teď už není důvod, proč dál zůstat tady – v Emaus. Už není před čím utíkat. Není ani důvod, proč právě tady čekat na to, jestli se tu Ježíš znovu nezjeví. Ne, samotné tohle místo není ničím zvláštní. Ježíš je s nimi tam, kde se spolu lidé sejdou a očekávají jeho přítomnost.

To, co teď chtěli ti dva nejvíc, bylo sedět zase spolu s dalšími Ježíšovými učedníky. Říct jim, co se jim přihodilo. Radovat se z toho spolu s nimi. Mohli by za nimi zpátky do Jeruzaléma vyrazit zase zítra ráno. Ale nemohou tu radost z toho, že Ježíš žije, už sami unést. Potřebují vyrazit hned. A tak se v tu hodinu zvedli a pozdě večer našli v Jeruzalémě učedníky shromážděné spolu. A měli ještě větší radost, protože se dověděli, že i Petrovi se stalo něco podobného. Že i Petr potkal živého Ježíše. A tím, jak si vzájemně sdělovali, co se stalo, jejich víra ještě rostla.

MODLITBA

Ty jsi s námi, Pane Bože, pořád. I ve chvílích, kterým nerozumíme. Vidíme na tvém Synu – Ježíši Kristu, že tobě se dá věřit třeba i v situacích, které jsou z našeho pohledu beznadějně. To je velikonoční radostná jistota, které se chceme držet. Děkujeme ti za ni. Amen.

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Jsou dnes lidé také slepí k přítomnosti živého Krista?
- Jak pomáhá Písmo proti slepotě vůči Kristu?
- Jak pomáhá společenství věřících proti této slepotě?
- Míváme také pochybnosti, že je živý Kristus přítomný?
- Klade i nám Ježíš nějaké otázky? Kde na ně hledáme odpověď?
- Patří k víře otázky, nebo musí mít člověk všechno jasné?
- V kterém jiném typickém lukášovském vyprávění se mluví o cestě z Jeruzaléma? (Lk 10, 30nn). Co se na ní všechno stalo?
- Za koho považovali Ježíše někteří Izraelité? (za proroka)
- Víte, co je to kauce? Pořádají i dnes křesťané sbírky, aby někoho mohli vykoupit z otroctví nebo z nějakého zajetí?
- V kterých situacích se začala probouzet víra učedníků při setkáních se vzkříšeným Ježíšem? Jsme my proti nim o něco ochuzeni?
- Byli jste ve vašem sboru přítomni vysluhování večere Páně? Jak křesťané vyjadřují při bohoslužbách svou radost? (písňemi, pozdravem pokoje)
- Kde všude se setkáváme se zvěstí Zákona a Proroků? (Ve vánočním evangeliu také?)
- Mají něco společného pražské Emauzy s biblickými? (jakou bohoslužebnou řečí se zde smělo hovořit ve středověku?)
- Víte, že se tam nyní pořádají přednášky pro širší veřejnost?)

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 104,30-31 — Sesíláš-li svého ducha, jsou stvořeni znovu, a tak obnovuješ tvářnost země. Hospodinova sláva potrvá věčně! Hospodin se bude radovat ze svého díla.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Ez 37,1-5

PÍSNĚ

Divné to věci dnes (S 50) – (příchod Ducha); Přijď již, přijď Duchu Stvořiteli (BTS 34, S 278); *Můj Pán všechny svolá (BTS 92, S 193);* *Divné to věci dnes (S 50);* *Ó svatý Bože, slyš naše hlasy (EZ 580);* *Kristus je má síla (S 166);* *Maran Atha (S 180);* *Pan Maňátko (S 263);* *Vše, co má dýchání (BTS 16);* *Vic než oko spatřit smí (S 368).*

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– v **babylónském zajetí** zaznívá Ezechiellovo proroctví jako povzbudivé slovo do atmosféry zoufalství izraelského lidu. *Obraz bitevního pole* je podobností, nemusíme za ním hledat konkrétní historickou událost. Motiv prohrané bitvy však zvýrazňuje hloubku zoufalství, a v kontrastu k němu pak ještě lépe vyniká Boží moc („ruka“ Hospodina zástupů).

– **Hospodin je Bůh nenadálých činů** – prorok zvěstuje Boha jako blízkost nových a nečekaných událostí. Izraelci, hotovi Boha odepsat jako minulou záležitost, mají před sebou náhle nově otevřený obzor Božích vysvobditelských činů. Tímto zdůrazněním nečekaně se otevírající budoucnosti se starozákonní víra odlišuje od většiny ostatních (pohanských) náboženství, která umísťují rozhodující božské události do (mýtické) minulosti. Na tuto otevřenost pro novou budoucnost mohli pak dobře navázat evangelisté při zvěsti o Ježíšově vzkříšení.

– **dlouho nepohřbené, vyschlé kosti** jsou obrazem dokonalosti zkázy a hanebného zmaru lidské důstojnosti

(nezbyl nikdo, kdo by ostatním prokázal poslední službu). Kosti se válejí daleko od domova; dějinné společenství je rozerváno, nebožtíci nejsou pohřbeni „ke svým otcům“, a to je ještě horší; Josefovy kosti byly sice pohřbeny důstojně, přesto však musí být přeneseny z Egypta do zaslíbené země (srov. Gn 47,28-31; Gn 50 a Ex 13,19).

– **hrob** nemusí být jen místem pochmurným, něčím, čemu se vyhýbáme a odsouváme na poslední místo. Kousek země, který Abraham zakoupil pro Sářin hrob uprostřed země Góju (Gn 23), je prvním závdavkem zaslíbené země a připomínkou, že ti, kdo se hlásí k Abrahamovi, žijí na této zemi jen jako poutníci. Smrt není definitivním koncem, pokud společenství pokračuje v cestě (Ráchel a Benjamín, Gn 35,16-20).

– **Boží duch = boží dech** – hebrejský výraz „duch“ původně označuje pohyb vzduchu, dech, vítr. Potom však byla pozornost soustředěna na dech jako to, co odlišuje živou (dýchající) bytost od mrtvol. Proto nabylo slovo „duch“ významu, jež bychom přibližně mohli nazvat „princip života“ (podle Biblického slovníku A. Novotného, str. 131).

– **vazba ducha na prorocké slovo**
– duch Boží jako obživující „dech naděje“ je vázán na slovo, na zvěst proroka o nových Božích činech (37,12). Tam, kde zní konkrétní prorocké kázání proti beznaději, tam, kde se skrze slovo zaslíbení otevírá obzor pro zaslíbení a nové věci – tam vane Boží duch. I proto Vzkříšený (podle vyprávění J 20,19-23) „žaduje“ na učedníky, když je uprostřed velikonoční beznaděje oslovuje pozdravem pokojem a vysílá s novým úkolem.

– **vyprávění o vzkříšení z mrtvých**
nejdou ústředním motivem starozákonní zvěsti. Objevují se jako ilustrace prorocké moci, společně s pověrečnou představou o dotekové magii (Eliáš a Eliša, 1 Kr 17,17nn; 2 Kr 4,18nn; 2 Kr 13,21: mrtvý muž ožil, když přišel do styku s Elišovými kostmi). – V jiné, osobnější rovině o smrti a vzkříšení uvažuje Job; jeho myšlenkový zápas je ovšem plný rozporů (srovnej verše Jb 14,7-12.13-15). Jednoduchou odpověď nenajdeme ani u proroka Izajáše (srov. Iz 26,14.19), jehož pozornost, podobně jako Ezechielova, se znovu obrací spíše k izraelskému národu jako celku nežli k jednotlivci. Proroci doufají ve znovu-shromáždění těch, kdo byli rozptýleni do diaspory zapomenutí. Společným jmenovatelem Jobových a prorockých výroků je ovšem zápas o pochopení Boží věrnosti, a teprve na jeho podkladě získávají výroky o vzkříšení smysl. – V Danielově proctví (12,2) je konečně motiv vzkříšení rozšířen o apokalyptickou představu, že zlí budou potrestáni a dobří odměněni.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– ve vyprávění starším dětem nepopomeňte **dějinný rozměr** příběhu: obživující Boží duch vyvádí z otroctví beznaděje, která má konkrétní dějinné příčiny (babylónské zajetí). Víra není závislá na nepříznivých okolnostech, ale na Boží věrnosti a zaslíbení. Prorokova zvěst je určena těm, kteří pod náparem nepříznivých „politických a společenských okolností“ vzdali svoji víru, přestali cokoli od Hospodina oče-

kávat a nechali rozvrátit svou náboženskou i národní integritu („naše kosti uschly...“ v. 11b).

– nemusíme příliš složitě vysvětlovat, „jak“ přišel Ezechiel ke svému vidění (jak se dostal na pláň atd.). I když je líčení velmi plastické, fyzické, ve skutečnosti jde o **podobství** o tom, jak celý národ („vojsko“) se má vrátit k Hospodinu. Tento výklad podporuje jak samotný text (výklad vidění, Ez 37,11-14), tak i širší kontext: Ez 36 srdce místo kamene, Ez 37 sjednocení Izraele a Judy. Příběh suchých kostí a jejich proměny je příběhem o nedověře Božího lidu a o zaslíbené naději. Tomuto příběhu může prorok díky úvodnímu podobství rozumět, toto dění má svým kázáním provokovat.

Ezechiel zde předchází prorockou zvěst „Druhého“ Izajáše, již jsme naslouchali v předcházejících dvou úlohách.

– proč vyzývá Hospodin Ezechiele, aby **prorokoval**, když kosti již zároveň ožívají? Ezechiel ovšem není mág, který by svým zařikáním vdechl kostem život, ale svědek Hospodinova činu. Na druhé straně je jeho svědectví nepostradatelné, jinak bychom se o Hospodinově činu ani nedozvěděli. Prorok nepřijímá pasivně Boží informaci, ale podáním zprávy se stává nejen svědkem Božího činu, ale dokonce i jeho spoluúčastníkem. – Proroctví není předpovědí nějaké budoucí události, ale svědectvím o Božím činu, na lidském času nezávislém.

– Ezechielovo úvodní vidění přes svoji názornost nemá povahu vědeckého pozorování, nelze z něj tedy logicky vyvozovat žádné závěry o skladbě člověka, anatomické ani filosofické. Hebrejské pojetí člověka (antropologie), na rozdíl od antického, **nezná dualismus duše a těla**. Člověk sám je celistvou bytostí, k níž neoddělitelně patří jak kosti a svaly, tak i duše a myšlení; život a životní cíl však získává teprve díky Božím duchu (C. Tresmontant, Bible a antická tradice, Vyšehrad 1970). Boží duch, který

se vznášel nad vodami chaosu, který uvádí proroky k jejich úkolu a který sestoupil na učedníky při letnicích, – to je skutečnost daleko nadějnější než třeba pohanská představa o osvobození duší, která jako holubička opouští mrtvé tělo. Současně nás tato **skutečnost osvobozuje od úzkostných pověr** o duších umrlců, které straší, protože nenalézají „spočinutí“.

– jak číst verš Ez 37,14? Hospodin slibuje svému lidu život, ale ČEP vzápětí mluví o „**odpočinutí**“: toto slovo se však dnes běžně užívá jako eufemismus pro „smrt“, například ve známé prosbě „odpočinutí věčné dej jim, ó Pane“ (Mozartovo Rekviem). Hebrejský koreň n-w-ch má sice základní význam „odpočinek“, avšak ve SZ se vyskytuje v mnoha různých kontextech, nemůžeme ho tedy číst jen jako ohleduplnou náhražku za slovo „smrt“. Srov. překlad Septuaginty (*a postavím vás do vaší země*) a kralický překlad (*a osadím vás v zemi vaší*). – Hospodin neslibuje Izraeli (jen) důstojné odpočinutí jeho kosti ve vlastní zemi, ale především (pokojný) život ve vlastní zemi. Boží odpočinutí je vlastně velmi činorodá záležitost – k této činorodosti je pozván Izrael, ať je to kdekoliv. Hospodin není vázaný na jednu zeměpisnou šířku a délku. Hospodin je doma kdekoli, nejen v Jeruzalémě, proto si povolává i v zajetí svého proroka. Také Ezechiel Boha nijak nedokazuje, nesnaží se definovat jeho nadsvětlost, pouze připomíná, že věřící se s ním setkávají, že právě tím, že se v nich opět rodí naděje.

3. METODICKÉ POZNÁMKY K PRACOVNÍMU LISTU:

Obrázek můžete postupně využít při různých etapách výkladu. O kostře lze mluvit při motivačním uvedení: Co je na obrázku? Kde bývá? Co s ní spojujeme? Je to radostné nebo smutné? Proč? Biblické vyprávění potom můžete zakončit písničkou „Divné to věci dnes“ a následně vyzvat děti, že si nyní dotvoříte obrázek, který tu proměnu vyjadřuje.

4. POMŮCKY:

(s ohledem na věk) – scénka, při které jedno dítě opakuje klíčová slova prorokova kázání, a ostatní představují suché kosti, které obživnou a poskládají se k sobě. Při druhém obrazu kazatel opakuje stejná slova, zbytek dětí představuje smutný Izrael, který se po prorokově kázání začne radovat.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší** školní věk:

Už jste někdy byli s rodiči na hřbitově? Smíte si tam hrát a dovádět? Proč to nejde? Izraelci si v zajetí připadali ztraceni hůř než na hřbitově – mysleli si, že se už nikdy nevrátí domů, že jsou pohřbení zaživa

Otázka pro **starší** školní věk:

Viděli jste někdy nějakou středověkou kostnici? Dá se vůbec poznat, které kosti patří k sobě? Vite, jak vypadá křesťanský hřbitov a jak židovský? (kříže a náhrobky, náhrobky a kamení)

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** a **střední** školní věk:

- I. Motivace
- II. I v zajetí si Bůh povolává proroka
- III. Prorok vidí hřbitovní pláň (smutné, beznadějně místo)
- IV. Prorok káže a kosti vstávají
- V. Boží duch dává život – oživující
- VI. Bůh dává naději zajatým Izraelcům – odpočinutí

c) poznámky a osnova pro **starší** školní věk:

- I. Motivace
- II. Prorok slyší Boží otázku o suchých kostech
- III. Prorok je poslán zvěstovat suchým kostem
- IV. Prorok je poslán kázat o Duchu obživiteli – kosti vstávají
- V. Vidění je podobenstvím o beznadějně zajatého Izraele, zaslíbení návratu
- VI. Pohřbenou víru čeká nová budoucnost – odpočinutí
- VII. Hospodin připomíná, že on sám je velmi činný, že to snad poznáváme anebo to dokonce poznáme

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Když se podíváte na dnešní obrázek, co na něm vidíte? Kde taková kostra bývá? Ta opravdová, ne umělá ve školním kabinetě. Když zemře člověk, pohřbíme ho do hrobu. Nenecháváme jeho kosti nikde povalovat. To si ani nějak neumíme představit. Myslím, že málokdo z nás viděl opravdovou lidskou kostru. Možná tak kostru nějakého zvířete. Viděli jste někde ve filmu nebo na fotce poušť a na ní kostry mrtvých zvířat? Opuštěné kosti, nikde nic živého, jenom takové těžké ticho. Jaký z toho máte pocit?

Jeden Boží prorok – Ezechiel – viděl něco hodně děsivého. Pláň plnou nepohřbených, vyschlých lidských kostí.

Ezechiel žil v době, kdy bylo Izraeli, Božimu lidu, hodně zle. Babylónané je postupně odváděli do zajetí. Ocitli se bez domova, v cizím prostředí. A bylo huň. Časem se dozvěděli, že nepřátelé tam u nich doma rozbořili Jeruzalém. A zničili chrám. A jim se zhroutil svět. V hlavách se jim honily ty nejčernější myšlenky: Jsme daleko. Chrám je v troskách. Tak dlouho jsme Hospodina nebrali vážně a kašlali jsme na to, co nám vzkazoval, až už s námi pro naši nevěru nechce nic mít. Hospodin nás opustil. Nic už nemá cenu. Tohle je konec s vyvoleným lidem.

II. PROROK SLYŠÍ BOŽÍ OTÁZKU O SUCHÝCH KOSTECH

Doprostřed tohoto zoufalství a beznaděje přichází Ezechiel. Muž, ke kterému několikrát promluvil Hospodin a řekl mu věci, které si rozhodně nechtěl a nemohl nechat pro sebe.

Ezechiel začal lidem kolem sebe povídat: Měl jsem vidění. Hospodin mne zavedl doprostřed pláně, kde se povalovalo plno lidských kostí. Kam jsem se podíval, tam ležely vyschlé kosti bez života. Hospodin mne provedl kolem. Měl jsem možnost si tu zkázu dobře prohlédnout. A nebyl to žádný pěkný pohled. Právě naopak. Člověku z toho je pořádně úzko. Takový smutek a beznaděj! Smutnější pohled už snad ani nemohl být. Vždyť ty kosti nebyly ani pohřbené! Nepřežil vůbec nikdo.

A v takové chvíli se mne Hospodin zeptal: „Co myslíš, lidský synu, mohou tyhle kosti ožít?“ To jsem nečekal. V první chvíli by nejspíš každému blesko hlavou, že to je přece nesmysl. Mrtvé kosti, bez duše, bez života přece nemůžou ožít. Ale pak jsem si uvědomil, že náš Bůh dokáže věci, o kterých se nám lidem ani nesní. A tak jsem mu řekl: „Panovníku Hospodine, tak tohle víš jenom ty a nikdo jiný.“

III. PROROK JE POSLÁN ZVĚSTOVAT SUCHÝM KOSTEM

A Hospodin mi dal zvláštní úkol. Řekl mi: „Běž, Ezechieli, postav se před ty suché kosti a prorokuj jim! Pověz jim: Slyšte, slyšte, suché kosti, co vám říká Hospodin! Dechnu do vás ducha a budete znovu žít. Složím vás zase dohromady. A znovu natáhnu šlachy tam, kde mají být. A každou vaši kostru pokryju svalstvem. Znovu vás od hlavy až k patě potáhnu pěknou novou kůží, až bude radost pohledět. A vdechnu do vás ducha. Novou energii a sílu. Budete mít zase radost ze života. Pak poznáte, kdo jsem. Že já jsem Hospodin.“

Tak jsem Hospodina poslechl, pokračoval Ezechiel. Pěkně z plných plic jsem to těm suchým kostem začal kázat: Milé kosti, tohle nejsou žádné plané naděje, tohle vám vzkazuje Hospodin! A začaly se vám dít věci! Kolem to dunělo a nastal pořádný rachot. Všechny ty kosti začaly chrastit, jak se přibližovaly jedna ke druhé. Začaly se skládat k sobě, každá na své místo. Najednou byl kolem mě samý kostlivec. Tím to ale neskončilo! Ty kostry byly postupně samá šlacha, žíla, chrupavka a maso. Pak byla každá potažená kůží. Vlasy, oči, nehty... všechno najednou bylo, jak má být.

Jen to byly pořád ještě mrtvolky bez života.

IV. PROROK JE POSLÁN KÁZAT O DUCHU OBŽIVITELI – KOSTI VSTÁVAJÍ

A Hospodin mi řekl: „Ještě to není ono. Teď budeš kázat o Duchu, Ezechieli. Řekni mu: Duchu, tohle ti přikazuje sám Hospodin – zavěj! Pořádně zaduj ze všech čtyř stran a dechni na tyhle mrtvolky. Na tahle zabitá těla bez naděje. Vdechni do nich nový život. Ať ožijí.“ Tak jsem poslechl. A jak tak mluvím, tak kolem začala fičet čerstvá energie a radost. A ta mrtvá těla najednou začala ožívat. Pán Bůh do nich dechnul nový život. Ti – ještě před chvílí mrtví – začali vstávat, protahovat se, rozhlížet kolem sebe. A když se všichni postavili na nohy, bylo jich pořádné množství.

V. VIDĚNÍ JE PODOBENSTVÍM O BEZNADEŽI ZAJATÉHO IZRAELE, ZASLÍBENÍ NÁVRATU

Tak jsem tam stál, díval se na ten veliký zástup a přemýšlel nad tím, jak je náš Bůh mocný. A on mi řekl: „Chápeš, Ezechieli, co to mělo znamenat? Ty suché kosti, ty mrtvolky bez života a bez naděje, to jste vy, můj lid, Izrael. To jsou všichni ti, kdo říkají, že už je všechno ztraceno. Že každá snaha je zbytečná a nic v životě nemá cenu. A proto běž, Ezechieli, a pověz všem zoufalcům, co jim říkám já, Hospodin. Tohle není konec. Nezůstanete v zajetí věčně!

Osvobodím vás. Začnete nový život ve své zemi. Já vás vyvedu z hrobů trápení a strachu. Už nebudete zavaleni beznadějí a smrtí. Budete plní života.

VI. POHŘBENOU VÍRU ČEKÁ NOVÁ BUDOUCNOST – ODPOČINUTÍ
Pak pochopíte, že já jsem s vámi. Že vás neopouštím. Naopak, dám vám svého Ducha a zase budete vědět, co je to žít radostně a nadějně a pokojně. Tak běž a potěš kázáním můj zarmoucený lid!“

VII. HOSPODIN PŘIPOMÍNÁ, ŽE ON SÁM JE VELMI ČINNÝ, ŽE TO
SNAD POZNÁVÁME ANEBŮ TO DOKONCE POZNÁME
Když Ezechiel domluvil, začaly se těm smutným a zoufalým lidem kolem něj rozjasňovat obličej. Ono je to opravdu o nás! Nezůstane tady v téhle cizině věčně! Dostaneme se zpátky domů. Náš Bůh na nás nezapomněl. Tady a takhle podle Pána Boha život nekončí.

Tohle Ezechielovo kázání přineslo těm beznadějným novou sílu a povzbudilo jejich víru. A nejen tenkrát, kdysi dávno v babylónské zemi. Ale i mockrát později. V lidském životě nastávají období, kdy se na člověka začnou valit problémy, trápení a smutek. V takových obtížných situacích hodně pomáhá připomínat si, co Hospodin říkal a slíbil. Je to velká životní opora, když víme, že Hospodin si za svým slovem vždycky stojí. Co on řekne, to platí. Na něj je opravdu spoleh. V těžkých chvílích vlévá Hospodin novou sílu do žil. Posílá svého Ducha. A Boží Duch vane do života všude, kam se podíváš. Když se děje něco dobrého, nového a nadějného, je za tím Pán Bůh. Když náš Bůh dechne, to se pak dějou věci. I temná budoucnost začíná být prozářená. To se pak jinak žije, když má člověk takovou naději!

MODLITBA

Pane Bože, prosíme za lidi v zemích, kde se bojuje, kde vládne nejistota a obavy, že už nikdy nezažijí klid, radost a pokoj. Pane, prosíme tě za každého, kdo má trápení. Prosíme za sbory v církvi. Kde jsou lidé nešťastní z toho, že se jich schází už jenom pár a nikdo nový nepřibývá. Kéž by jim tvoje dechnutí dodalo novou sílu, energii a naději. Děkujeme ti, Bože, za každého, kdo nám do života přináší povzbuzení, radost, lásku. Rádi bychom byli taky takoví. Amen.

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Viděli jste někdy mrtvého? Báli jste se? Znáte Erbenovu báseň Svatební košile?
- Myslíte, že by se příběh o kázání suchým kostem dal přirovnat k pohádce o živé a mrtvé vodě? Proč ano, proč ne?
- O kom se říká, že je to živá mrtvola?
- Co to znamená, že je někdo beznadějný případ? Jak se chová ten, kdo je bez naděje? Co dělá? Existují nějaké činnosti, které vychovávají k beznaději – viděli jste nějaké lidi v zaplavených oblastech, kteří už nechtěli spolupracovat se záchranáři, protože jim už bylo všechno jedno? Jsou beznadějní a zoufalí lidé málo hovorní nebo nás zahrnují vodopádem slov, že je všechno zbytečné?
- Vzpomínáte na nějaký televizní horor?
- Patří hřbitov ke kostelu, nebo někam na kraj vesnice či města?
- Proč vandalové poškozují hroby?
- Chtěli byste být pohřbeni v mauzoleu?
- Proč se říká, že jsou některé sbory mrtvé, pohřbené?
- Co je znakem živého sboru: Hezky upravený evangelický hřbitov – opravený kostel – „přepracovaný“ pan farář – fungující křesťanská služba – diakonie – noví lidé, kteří se zajímají o víru ?
- Která doba našich dějin vzbudila v lidech odevzdanost, smutek a skleslost?
- Otázka (jen pro dobře připravený rozhovor se staršími): viděli jste fotografie z nacistických vyhlazovacích táborů?
- Obrázek lidského těla – kostí a svalů – z anatomické učebnice
- Obrázek středověké kostnice

DANIEL A JEHO DRUHOVÉ

10.4.2005
Da 1,1-21

2. po Velikonocích

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 119,35-36 — Veď mě po cestě svých přikázání, oblíbil jsem si ji. Ke svým svědectvím nakloň mé srdce, nikoli k zištnosti.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Da 1,3-6

PÍSNĚ

Ten obraz zlatý (S 328 – samému Bohu sláva čest...); S písní k němu přistoupíme (BTS 2); Mládenec jak svou cestu očistí (EZ 119/11); Aj, jak jsou blahoslavení (EZ 388); Srdce čisté (S 349); Volný jsem (S 375).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ

A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **Daniel = Bůh soudí „nebo Bůh je můj soudce“.** To je jméno, které je titul, který je zvěst. Tou zvěstí je myšlenka Božího soudu (DÍN – od kořene d-j-n). Je to Bůh (el), kdo soudí, nikdo jiný, žádný mocipán, žádná moudrost, žádná mocnost. A je to *svět*, který je souzen, svět *světového pohanstva*, ale i svět Judejců odpadlých od víry v Hospodina a zřeknuvších se zákona-Tóry jako „normy učení i života“. *Božím soudem* ocitá se svět v *radikální krizi*, především svět *moci*, mocenských autorit, pořádků, struktur. Vyvrcholením této krize je **konec** vnější, násilné moci a nastolení *duchovní moci* reprezentované nebeskou postavou Syna *člověka*. To předpokládá a vyžaduje od Židů *věrnost „poznání pravdě“*, jak se zrcadlí v zákoně-tóře a jak ji artikulovaly vyznavačské postavy v dějinách Izraele a Židovstva.“ (M.Balabán, Tázání po budoucím, Stručné dějiny Izraelsko-židovské noetiky, samizdat 1981, Praha, s.129.)

– kniha byla napsána jako vyznání a důležitá směrnice v době, kdy řeční vladaři požadovali po Izraelcích uctívání cizích božstev, a chtěli barbary, tj. Izrael, převychovat ke svému obrazu.

Jde o uzurpaci výchovy státními úřady – to je tendence každého režimu s totalitními rysy. Za bohorouhačství byly vyměřovány tresty smrti – v řeckém, římském i v babylónském světě. Také za krále Achaba to byl dostatečný důvod k popravě Nábota. Těžšístém knihy nejsou záznaky, ale rozpoznání: Věrnost Hospodinu je uskutečnitelná i navzdory pohanckému nadvládí (1.kap.); Hospodin soudí i pohancké národy a jejich říše nejsou na věčné časy, ačkoli se tak tváří – rozhodující je budoucnost Boží (2.a 5.kap.); věrnost Hospodinu má smysl, i když může vést do utrpení (3. a 6. kap.). Jde tedy o obranu před mocenským prosazováním určité ideologie, nikoli o zatvrzelost či konzervativnost Daniela a jeho druhů.

– „Ve druhém století vytlačila Egyptany z Palestiny Sýrie. Roku 167 zakázal král Antiochos IV. Epifanes šabat a obřizku, dva charakteristické znaky judaismu od exilních dob. Nařídil jíst vepřové maso a obětovat řeckým bohům a jako vrchol zhanobení ještě dal instalovat v jeruzalémském chrámu Diovu či Baalovu sochu. Revolta zbožných Židů následuje okamžitě. Pod vedením Judy Makabejského rozpráší syrskou armádu a očistí chrám.

Tisní po povstání, roku 164, je se-

psána kniha Daniel, jež zahajuje dlouhou řadu **apokalyptické literatury**. „Obrazným a záměrně anachronickým jazykem (to aby nedráždila nepřítel) se snaží posílit Izrael v naději, že Boží záchranný zásah určitě přijde.“ (Bible nespadá z nebe, Strhující historie jejího zrození, Třebenice 1993, Mlým, s.54-55).

- **změna jmen** (v.7) - přejmenováním si babylonský král „překřtil“ židovské mladíky. Zajatců je naznačeno, že mají svou převýchovu vzít vážně. Návaznost na Izrael má být zpřetřhána -“pobabylonštění“ jim otevře budoucnost. Cílem převýchovy je získání vědomostí a moudrosti potřebných pro úspěšnou službu králi (v.5). Přejmenování můžeme pochopit jako období „násilného křtění“, které potom později konali křesťanští misionáři - organizátoři světa, např. v době Karla Velikého - překřtění Sasů aj. Jméno je klíčem k osobě. Jde o masivní zásah do identity.

- **zelenina a voda** (v.12) nejsou příkladem kvalitní a zdravé dietní stravy, kterou bychom měli jíst také, a učení nám půjde lépe. Příběh čtenářům naznačuje, že především věrnost nařízením zákona (např. i ustanovením o stravě) je pro Izrael životodárná.

2. ÚSKALÍ PŘÍBĚHU:

- mladším dětem nemusíme připomínat dobu vzniku knihy Daniel. Soustřeďte se při vyprávění na problém věrnosti Hospodinu ve ztížených podmínkách.

- starším bychom však neměli zatajit, že se jedná o nejmladší starozákonní spis. Kniha byla sepsána přibližně 400 let po smrti krále Nabúkadnesara, a proto se zde vyskytují některá historická nedopatření. *Není přesným historickým záznamem* či podrobnou *reportáží* z doby krále Nabúkadnesara.

- z apokalyptiky si rádi vypůjčují tvůrci nejrůznějších hororů, sci-fi, dobrodružných seriálů. Proto je třeba zdůraznit, že Daniel a další tři mládenci nejsou starověkými Supermany. Jak-

koli se jejich příběhy shodují ve „fantastických“ kulisách, svoje rozhodování mezi věrností Bohu a přizpůsobivostí panujícím pohanskému režimu neměli oproti nám ničím usnadněné. Proto se Danielova věrnost stává povzbuzením věrnosti naší. Ozřejmením důvodů jinotajného vyprávění situovaného do minulosti, a přesto čteného s porozuměním v tehdy panujících poměrech, odlišíme biblickou zvěst od vyprávění pohádkového. Podobně jako u některých příběhů o Eliášovi a Elizeovi, i zde máme před sebou příběhy s legendárními rysy. Tím však není snížena jejich zvěstná závažnost. Tak jako pravdivost Ježíšových podobností není zrušena zjištěním, že jsou to modelové příběhy, které si Ježíš vymyslel

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Zpracování obrázku může na začátku soustředit pozornost dětí na existenci rozdílů, odlišností. Rozhovorem o jejich kladech, záporech a významu můžete pak biblický příběh uvést. Stejně tak je možné na vyprávění, které k odlišnosti povzbuzuje a potvrzuje její nadějnost, zpracováním obrázku navázat.

4. POMŮCKY:

Bible.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší a střední** školní věk:

Máte rádi zmrzlinu, sladké tyčinky, zákusky nebo zvykačku. Bylo by lepší chodit v neděli do cukrárny, nebo do nedělní? Nebo se to dá nějak zkombinovat?

Otázka pro **starší** školní věk:

Je ve vaší třídě někdo, kdo je oblíbený, autoritou, šéfem, populární postavou? Chcete se mu vyrovnat, podřizujete se jeho nápadům, nebo stojíte stranou a je vám jedno, co si o vás spolužáci myslí, nezajímáte se o to a děláte si svoje?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

- a) osnova pro **mladší a střední** školní věk:
- I. Král Nabúkadnesar chce převychovat Daniela a jeho přátele vznešené zajatce
  - II. Změna jmen – pobabylonštění
  - III. Daniel žádá o uznání výjimky pro sebe a tři mládence
  - IV. Daniel je nejmoudřejší ne kvůli králi, ale díky Hospodinu
- b) osnova pro **starší** školní věk:
- I. Obtížná situace Izraele v období řeckých vládců – kniha Daniel povzbuzuje
  - II. Babylonský král Nabúkadnesar chce převychovat čtyři vznešené zajatce
  - III. Změna jmen – „pobabylonštění“ – „násilná“ změna identity
  - IV. Daniel žádá o uznání výjimky pro sebe a tři mládence
  - V. Obavy velitele dvořanů
  - VI. Daniel je nejmoudřejší ne kvůli králi, ale díky Hospodinu

VYPRÁVĚNÍ**I. MOTIVACE**

Co myslíte, jaké by to bylo, kdybychom byli všichni stejní? Všichni se stejnou barvou kůže, stejnými názory, stejnou vírou? Kdybychom měli stejný vkus, četli stejné knihy, mysleli si všichni to samé?

Setkali jste se s někým, kdo je tak oblíbený, že je pro ostatní příkladem, autoritou, až třeba šéfem? Zažili jste někdy pocit, že byste se chtěli někomu takovému podobat a vyrovnat? Byli byste ochotní kvůli tomu změnit například styl svého oblékání, poslouchat jinou muziku? Dobíral si vás někdo kvůli tomu, co máte rádi a co vás baví? Posmíval se vám někdo, že chodíte do kostela a do nedělní? Vadí vám to? Je vám to trapné, nepříjemné? Nebo si z toho nic neděláte?

Někdo si myslí, že kdo je v menšině, má se ve všem automaticky přizpůsobit většině. Žili a žijí lidé, kterým dělá dobře, když druhé ovládají a mění podle svých představ. Stále se ještě najdou totalitní státy, kde chtějí lidem vnutit, co si mají a nemají myslet, jak se mají chovat, čemu mají věřit.

II. OBTÍŽNÁ SITUACE IZRAELE V OBDOBÍ ŘECKÝCH VLÁDCŮ

Tohle všechno zažil mnohokrát během své historie na vlastní kůži Izrael, Boží lid. Hodně těžko jim bylo také v době, kdy je ovládali řečtí vladaři. Žili tenkrát pod obrovským tlakem. Měli se přizpůsobit v těch nejzásadnějších věcech. Řečtí vládci je nutili měnit způsob bohoslužeb, náboženské zvyky, uctívat cizí božstva. Za neposlechnutí hrozily těžké tresty. I smrt. Zůstat věrný svému přesvědčení, Hospodinu, to vyžadovalo velké odhodlání a statečnost. Nebylo to nic jednoduchého. Vždycky se ale našli lidé, kteří to dokázali a pak se stávali pro ostatní velkým vzorem, povzbuzením a nadějí.

V době takového velkého útisku vznikla (nejmladší) starozákonní kniha, Daniel. Vypráví starý příběh o Danielovi a jeho třech přátelích. Příběh o věrnosti Hospodinu, udržení vlastního přesvědčení a pevnosti víry navzdory složitým okolnostem.

III. BABYLÓNSKÝ KRÁL NEBÚKADNESAR CHCE PŘEVYCHOVAT ČTYŘI VZNEŠENÉ ZAJATCE

Daniel žil v době, kdy se babylónská říše začala hodně rozmáhat. Není divu. Měli schopného panovníka, krále Nebúkadnesara. Bylo jen otázkou času, kdy přitáhne i do Judska. Tam to bylo tou dobou všelijaké. Lidé si dělali, co chtěli. Na Hospodina myslel málokdo. Oni jim proroci od Pána Boha vzkazovali, že se mají nad sebou zamyslet, nebo bude zle. Ale jako by mluvili do větru. Tak na sebe neštěstí nenechalo dlouho čekat a Nebúkadnesar i s vojskem přitáhl až k Jeruzalému. Judejce porazil. Krále Jójakíma zajal. Z chrámu sebral vzácné nádoby, které se používalo jen při bohoslužbách, a pěkně i se zajatci a s kořistí odtáhl zpátky do Babylónie. Nebúkadnesarovi bylo jasné, že pokud má obsazená území udržet, musí tam být klid. Když mu tam zůstanou lidé, kteří budou schopni dát ostatní dohromady a zorganizovat povstání, vzniknou komplikace. Proto ty nejschopnější lidi bral rovnou s sebou. Oni se mu taky později hodili. Protože jak se babylónská říše rozšiřovala, vznikl problém, jak na tolik lidí a národů pořádně dohlídnout. Kde vzít najednou tolik schopných, šikovných státních úředníků. A tak si Nebúkadnesar řekl: „Nemám je, vychovám si je. Ono to bude i lepší, když na ty lidi bude dohlížet někdo z vlastních řad. Budou se tak jednodušeji ovládat. Udělám z nich dozorce a správce. A několik nejschopnějších mi bude osobně k ruce. Jen je musíme vyškolit po našem.“ A přikázal vrchnímu veliteli dvořanů, aby přivedl šikovné mladé muže i z té velké skupiny Izraelců, co je nedávno zajal.

To nebylo jen tak. Veliteli bylo jasné, že musí být hezci a urostlí, aby na ně byl pěkný pohled. Ale museli být i nadaní, inteligentní a schopní učit se nově, složité obory (speciální kaldejské klínové písmo a jazyk). A tak vybíral z chlapců, kteří patřili k předním izraelským šlechtickým a královským rodinám. Mezi vybranými byl i mladý Daniel a jeho tři přátelé: Chananjáš, Míšael a Azarjáš.

IV. KRÁLOVSKÉ LAHŮDKY A VĚRNOST HOSPODINOVÝM PŘIKÁZÁNÍM – TO NEJDE DOHROMADY

Kdo ví, jak se cítili, když se dozvěděli, k čemu byli vybráni. Nečekal je, alespoň v příštích třech letech, zas až tak špatný život.

Studovat je bavilo. S bydlením, jídlem a pitím taky nebyl žádný problém. To všechno bylo ve škole zajištěno. Dokonce měli dostávat to nejlepší, co se v zemi vůbec podávalo. Nebúkadnesarovi totiž hodně záleželo na tom, aby dobře prospívali a vypadali k světu. Tak jim nechal do školy posílat všechno, co se nespotřebovalo při jeho královských hostinách. A takový král si vůbec nežil špatně. Ale Danielovi a jeho třem přátelům tímhle nápadem pěkně zkomplikoval život. Ony ty nejrůznější lahůdky a ta nejlepší vína nejdřív královi kněží zasvětili bohu Mardukovi. Takže se z nich stalo pohansky posvěcené jídlo. A Hospodin přece jasně řekl, že s ničím takový nemají mít nikdy nic společného! Jestli to budou jíst, tak poruší Boží přikázání. Co s tím?

V. ZMĚNA JMÉNA

A aby toho nebylo málo, Nebúkadnesar měl ještě další plán. Byl si vědom toho, že tihle čtyři Izraelci uctívají jen a jen svého Boha – Hospodina. I jejich jména vyjadřovala, komu věří. To aby si pořád připomínali, kdo je jejich Bůh. A tomu chtěl Nebúkadnesar udělat přítrž. Řekl si: „Změním jim jména tak, že budou svým novým jménem vyznávat naše bohy. Časem si zvyknou a už jim to ani nepřijde.“ A tak Daniele (Můj soudce je Bůh) pojmenoval Beltšasar (Kníže boha Béla), Chananjáše (Milost Hospodinova) Šadrak (Světlo na cestě), Mišaele (Kdo je / co je Bůh?) Měšak (Královův host) a Azarjáše (Pomoc Hospodinova) Abed-Nego (Ctitel boha Nego).

Nebúkadnesar jim tímhle udělal i lákavou nabídku. Pokud změni svou víru a přijmou babylónský způsob života i s jejich bohy, otevírá se jim skvělá budoucnost. Nejen že jim nebude hrozit žádné pronásledování kvůli víře, ale můžou udělat i úspěšnou kariéru v královských službách.

VI. DANIEL ŽADÁ O VÝJIMKU PRO SEBE A TŘI PŘÁTELE

Daniel se ale dlouho nerozmýšlel. Nenechal se zlákat. Říkal si: „To, že mi král změnil jméno, to nemusím brát vážně, i když s tím nic nenadělám. Jiná věc ale je, co s tím jídlem? Něco jíst musíme. Ale porušovat Boží zákony nás nikdo nepřinutí. Požádám velitele dvořanů, abychom ty pohanský hrůzy jíst nemuseli. Ať nám dávají jen zeleninu a vodu.“ Velitel měl díky Hospodinu dobré srdce, vyslechl Daniele, ale stejně se nejdřív vyděsil. „Když budete jíst jen takhle obyčejně, tak strašně zhubnete! A král si toho určitě všimne. To by mne mohlo stát nejen místo, ale i hlavu!“ Daniel ho ale přesvědčil, že za zkoušku nic nedá. Budou takhle jíst deset dní, a pak se uvidí. Ať je pak porovná s ostatními. A ono se ukázalo,

že jim to náramně svědčí. Byli na tom mnohem lépe než ti další studenti. To Hospodin jim dodával potřebnou sílu a energii. Nebyl už žádný důvod k obavám, a tak dostávali celé tři roky k jídlu jenom to, co s pohanskými rituály nemělo nic společného.

VII. HOSPODINOVÝM DAREM ZA VĚRNOST JE MOUDROST

Hospodin tuhle jejich věrnost a statečnost viděl. A obdaroval je i velkým nadáním. Velmi dobře studovali a stali se z nich moudří a vzdělaní muži, kteří výrazně vynikali nad ostatními. Daniel navíc dostal od Hospodina ještě jeden neobvyklý dar: začal rozumět snům a viděním. Po třech letech si Nebúkadnesar nechal všechny studenty předvést a vyzkoušel si je. Jak se ukázalo, na Daniele, Chananjáše, Míšaale a Azarjáše nikdo neměl. V celém babylónském království se nenašel nikdo, kdo by se jim vyrovnal. Však je král taky zařadil mezi své nejbližší rádce.

Daniel přečkal na královském dvoře několik panovníků. Stal se velmi schopným královským úředníkem. Nikdy ale nezapomněl na Hospodina. Ten stál v jeho životě vždy na prvním místě. A Daniel mu zůstával věrný i uprostřed pohanského světa, všelijakých vlivů a lákavých možností.

MODLITBA

Pane Bože, moc dobře víme, že si na tebe kolikrát vzpomeneme, až když nás něco trápí, když máme starosti. Děkujeme ti, že máš s námi takovou trpělivost. A i když jsme takoví, že nás máš rád. A taky ti děkujeme za to, že máme kolem sebe lidi, od kterých se můžeme hodně naučit: jak se v životě zbytečně nebát, důvěřovat ti a spoléhat se na tebe. Amen.

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Víte, že i v moderních dějinách se vyskytovali vládci a byrokratické aparáty, které chtěly převychovávat děti i dospělé, vymazávat dětem minulost z paměti?
- Máte nějakou přezdívku?
- Mohou lákavé výhody a privilegia někoho odvést od víry? Pokud ano Jak se chová, co je pro něj důležité?
- Všimli jste si, že Daniel nežádá výjimku jen pro sebe, ale i pro ostatní zajaté jinochy?
- Víte, že si nakonec Izrael vymohl výjimku (až ovšem za Římanů) a židovské náboženství se stalo povoleným náboženstvím a židé nemuseli uctívat císaře?
- Mohli bychom na příběhu rozpoznat, v čem se Daniel přizpůsobil a v čem se nepřizpůsobil?
- Myslíte si, že základní dinosaurí vlastností je nepřizpůsobivost, jinakost – protože jsou z jiného světa? Je Danielova nepřizpůsobivost

stejného druhu – nemohl by se chovat jinak, než se choval? Riskoval při tom něco?

- Které vyprávění z českých dějin povzbuzuje k věrnosti, pravdě a víře?
- Mají křesťané o něco usilovat – tak jako Daniel – i za obtížných, nebo lákavých okolností? Oč? (O dodržování postních ustanovení a zásad zdravé výživy; o výuku a vzdělání; o dodržování lidských práv?)
- Kdy se křesťané chovali podobně jako pohané a chtěli násilím převychovávat tzv. pohany – ohněm, mečem (překřtívání Indiánů po objevení Ameriky bylo spojeno s likvidací jejich kultur, podobné metody užívali někteří misionáři při christianizaci Evropy za Karla Velikého, za Oty II. aj.)

OBSAH

21.	Achabův konec (Anna Lavická)	3
22.	Uzdravení Naamána Syrského (Anna Lavická)	11
23.	Přemožení Aramejců (Eva Kejřová)	18
24.	Pád Severní říše (Eva Kejřová)	25
25.	Chizkijáš – důvěra proti... (Jan Plecháček)	33
26.	Jóšijáš – král reformátor (Jan Trusina)	39
27.	Prorok Jeremjáš ohlašuje soud (J. Rumlová)	46
28.	Jeremjášovo utrpení (Jana Rumlová)	53
V III.	Zjevení na cestě do Emaus (Jaroslav Coufal)	59
29.	Ezechiellovo vidění (Marta Žídková)	66
30.	Daniel a jeho druhové (Marta Žídková)	73

POZVÁNÍ NA CESTU

2003-2005

3. díl ze 4 dílů 2. ročníku dvouletého cyklu

Pomůcka pro učitele Nedělní školy a náboženství

Vydává poradní odbor pro práci s dětmi
při Synodní radě Českobratrské církve evangelické

Autor obálky Zdeněk Šorm, grafická úprava Marie Stolařová
Tiskne Sprint servis Praha

